

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ : การพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุนวม

วิทยานิพนธ์

ของ

พระมหาวิระยุทธ ใจทัต

เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาศึกษา

เมษายน 2562

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ : การพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม

วิทยานิพนธ์

ของ

พระมหาวิระยุทธ ใจทัต

เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาการศึกษา

เมษายน 2562

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ACTION RESEARCH: DEVELOPMENT OF LEADERSHIP ON BUDDHIST
CEREMONIAL PRACTICE FOR MATHAYOMSUKSA 6 STUDENTS
AT THAT PHANOM SCHOOL

By

Phramaha Weerayuth Jaitad

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements for
The Master of Education Degree in Educational Research and Development
at Sakon Nakhon Rajabhat University

April 2019

All Rights Reserved by Sakon Nakhon Rajabhat University

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาการศึกษา

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ : การพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม

ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์ พระมหาวิระยุทธ ใจทัต

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการสอบ กรรมการสอบและ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สายันต์ บุญใบ) (ดร.พูนสิน ประคำมินทร์) ประธานที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์

..... กรรมการสอบ กรรมการสอบและ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.मारศรี กลางประพันธ์) แต่งตั้งเพิ่มเติม (ดร.สมเกียรติ พละจิตต์) กรรมการที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์

..... กรรมการสอบ ผู้ทรงคุณวุฒิ
(ดร.สุชา ปราบหงษ์) แต่งตั้งเพิ่มเติม (ดร.ศุภกร ศรีเพชร)

คณะกรรมการบริหารหลักสูตรรับรองแล้ว

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.मारศรี กลางประพันธ์)
ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.หาญชัย อัมภามผล)
ผู้อำนวยการบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

เมื่อวันที่ 5 เดือน เมษายน พ.ศ. 2562

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจาก ดร.พูนสิน ประคำมินทร์ ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ดร.สมเกียรติ พละจิตต์ กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้เมตตากรุณาแนะนำและให้คำปรึกษา ตลอดจนให้ความช่วยเหลือในการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ส่งผลให้วิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความเมตตาและเจริญพรขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ ดร.พระมหาสนอง ปจฺโจปการี รองผู้อำนวยการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม พระครูพนมปรีชากร ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญศึกษา สังกัดวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร พระมหาทิพย์ ธีรจิตฺโต รองผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญศึกษา สังกัดวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร เจริญพรขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สำราญ กำจัดภัย ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัย หลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร และ ดร.ภิญโญ ทองเหลา ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านบ่อร้าง (ผลานิวรรต) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและแก้ไขเครื่องมือต่างๆ ในการวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนให้คำแนะนำและข้อคิดที่เป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัย

เจริญพรขอขอบพระคุณผู้อำนวยการ คณะครูอาจารย์และนักเรียนโรงเรียนธาตุพนม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร เขต 22 ที่ได้สละเวลารวมทั้งอำนวยความสะดวกในการทดลองใช้เครื่องมือและเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้

เจริญพรขอขอบคุณนายวิทยา เมฆวัน หัวหน้าห้องรุ่น 6 และเพื่อนๆ สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาการศึกษา รุ่น 6 ทุกคน ที่คอยให้กำลังใจให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้างานวิจัย

คุณค่าจากการวิจัยในครั้งนี้ ขอมอบบูชาพระคุณบิดา มารดา ผู้มีพระคุณ ตลอดจน ครู อาจารย์ทุกท่าน ที่คอยสนับสนุนช่วยเหลือและให้กำลังใจในการจัดทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

พระมหาวิระยุทฺธ ใจทัต

ชื่อเรื่อง	ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร
ผู้วิจัย	พระมหาอนุสรณ์ อุปคุณ
กรรมการที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญาพรรณ สวัสดิ์ไธสง รองศาสตราจารย์ ดร.จิตติ กิตติเลิศไพศาล
ปริญญา	ร.บ.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์)
สถาบัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ปีที่พิมพ์	2564

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับปัจจัยการบริหารและประสิทธิผลของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร 2 เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร 3 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร จำนวน 400 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยการบริหารของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.67$ และประสิทธิผลของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.93$

2. ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยการบริหารทั้งหมด สามารถนำไปใช้ในการพยากรณ์ ประสิทธิผลของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ได้ร้อยละ 42.10 โดยตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐานสูงสุดคือ ปัจจัยกระบวนการ ($\beta = .476$) รองลงมาคือปัจจัยนำเข้า ($\beta = .291$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้น ตัวแปรปัจจัยบริบท

3. แนวทางการการพัฒนาประสิทธิผลโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ผลการศึกษา พบว่า พระสงฆ์ และผู้นำของชุมชนควรชักชวนชาวบ้านในหมู่บ้านของตนเอง ตั้งสัจย์ปฏิญาณว่าจะไม่ละเมิดจะไม่คุกคามต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่น ควรส่งเสริมให้มีการงดหรือไม่รับประทานเนื้อสัตว์ในวันพระ ควรเสริมสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม เข้าวัด รักษาศีล 5 อยู่เสมอ นอกจากนี้ มหาเถรสมาคม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และสถานที่ และขอความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ในการสนับสนุนการดำเนินโครงการในเชิงการบูรณาการกับชุมชนเพื่อขับเคลื่อนโครงการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ โดยยึดหลัก บวร “บ้าน วัด โรงเรียน หรือราชการ”

คำสำคัญ: ประสิทธิผล ปัจจัยการบริหาร โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5

TITLE	Factors Affecting the Effectiveness of the Five Precepts Observing Villages Project in Meuang District, Sakon Nakhon Province
AUTHOR	Phramaha Anusorn U-pakhun
ADVISORS	Assist. Prof. Dr. Sanyasorn Swasthaisong Assoc. Prof. Dr. Jitti Kittilertpaisarn
DEGREE	M.P.A. (Public Administration)
INSTITUTION	Sakon Nakhon Rajabhat University
YEAR	2021

ABSTRACT

The purposes of this study included the following: 1) to investigate the level of the factors and the effectiveness of the Five Precepts Observing Villages Project in Meuang District, Sakon Nakhon Province, 2) to examine both the direct and indirect influences of the administrative factors on the effectiveness of the Five Precepts Observing Villages Project in Meuang District, Sakon Nakhon Province, and 3) to explore and gain guidelines on developing the Five Precepts Observing Villages Project in Meuang District, Sakon Nakhon Province. Obtained through stratified random sampling, the samples were 399 people who participated in the Five Precepts Observing Villages Project in Meuang District, Sakon Nakhon Province. A questionnaire was used as a tool for data collection and statistics employed for Data analysis consisted of frequency, percentage, mean, standard deviation, and One-way ANOVA.

The study revealed these results:

1. The administrative factors in the effectiveness of the Five Precepts Observing Villages Project, Meuang District, Sakon Nakhon Province, were at the high level ($\bar{X} = 3.67$). The effectiveness of the Five Precepts Observing Villages Project, Meuang District, Sakon Nakhon Province, as a whole, was at the high level ($\bar{X} = 3.93$).

2. The administrative factors which were the independent variables could be used to correctly predict the effectiveness of the Five Precepts Observing Villages Project in Meuang District, Sakon Nakhon Province 42.10%. Of these administrative factors/independent variables, the process factor had the highest standardized coefficient ($\beta=.476$) and the input factor contained the second highest standardized coefficient ($\beta=.291$). Altogether, these factors, except for the context factor could be used to predict the effectiveness of the Five Precepts Observing Villages Project in Meuang District, Sakon Nakhon Province at .05 statistical significance level.

3. Some guidelines were suggested for developing the effectiveness of the Five Precepts Observing Villages Project in Meuang District, Sakon Nakhon Province. The monks and community leaders should persuade the villagers to vow that they will not threaten/jeopardize anyone's lives or intrude other people's properties. The villagers should be promoted to refrain from having meat on Buddhist holy days. The people should be consistently encouraged to attend the temples to observe the five precepts and maintain their morality, virtue, and ethics. The Sangha Supreme Council of Thailand and relevant organizations should continuously support the project in terms of the budget, tools, materials, buildings, locations. The Local Government Organizations should be asked to assist the functions of this project. Upholding the principles of Bor. Wor. Ror. (Home, Temple, School/Government), the community as well as the people should be taken to participate in and integrate into the project in order to propel and drive it forward.

Keywords: Effectiveness, administrative factor, Five Precepts Observing Villages Project

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ.....	1
	ภูมิหลัง	1
	คำถามของการวิจัย	4
	ความมุ่งหมายของการวิจัย	4
	ความสำคัญของการวิจัย	5
	ขอบเขตของการวิจัย.....	5
	กรอบแนวคิดของการวิจัย	6
	นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
	หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	
	กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	11
	หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	11
	หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม...	13
	สาระและมาตรฐานการเรียนรู้	14
	ภาวะผู้นำ	16
	ความหมาย	16
	องค์ประกอบ	18
	ความสำคัญ	20
	ศาสนพิธี	21
	บุญพิธี	21
	ทานพิธี	22
	กุศลพิธี	23
	ประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธี	23
	พิธีสงฆ์	24

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
การจัดโต๊ะหมู่บูชา	24
ความหมายของสิ่งสักการะบูชา	25
การจัดอาสน์สงฆ์	25
ข้อควรระวังในการปฏิบัติเกี่ยวกับพระพุทธรูป	26
การไหว้พระรับศีล	26
ที่กราบ	27
การยื่นเทียนชนวน	28
ด้ายสายสิญจน์	28
การจัดลำดับที่นั่งพระสงฆ์	28
การถวายจตุปัจจัยไทยธรรม	29
การประเคนของแด่พระสงฆ์	30
การถวายอดิเรก	30
หลักการสังเกตพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์	31
การใช้พัดของพระสงฆ์	32
การถวายสังฆทาน	34
กิจกรรมเกี่ยวกับศาสนพิธีทั้ง 15 กิจกรรม	38
การวิจัยเชิงปฏิบัติการ	48
พื้นฐานความเป็นมาของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ	48
แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ	50
กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ	51
บริบทของโรงเรียนธาตุพนม	54
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	55
งานวิจัยในประเทศ	55
งานวิจัยต่างประเทศ	60

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
3	วิธีดำเนินการวิจัย	65
	กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย	65
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	65
	ขั้นตอนดำเนินการวิจัย	79
	ขั้นที่ 1 ขั้นวางแผน (Planning)	79
	ขั้นที่ 2 ขั้นการปฏิบัติการ (Action)	83
	ขั้นที่ 3 ขั้นการสังเกตการณ์ (Observation)	85
	ขั้นที่ 4 ขั้นการสะท้อนกลับ (Reflection)	85
	การเก็บรวบรวมข้อมูล	85
	การวิเคราะห์ข้อมูล	86
	สถิติที่ใช้ในการวิจัย	86
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	91
	ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนธาตุพนม.....	91
	สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	91
	การวิเคราะห์ข้อมูล	94
	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	94
	ผลการดำเนินการวิจัยโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ	94
	การดำเนินงานในวงรอบที่ 1	94
	ขั้นที่ 1 ขั้นวางแผน (Plan).....	94
	ขั้นที่ 2 ขั้นการปฏิบัติการ (Action).....	96
	ขั้นที่ 3 ขั้นการสังเกตการณ์ (Observation).....	107
	ขั้นที่ 4 ขั้นการสะท้อนกลับ (Reflection)	109
	การดำเนินงานในวงรอบที่ 2	109

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
5	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	113
	สรุปผลการวิจัย	113
	อภิปรายผล	117
	ข้อเสนอแนะ	119
	บรรณานุกรม	121
	ภาคผนวก	127
	ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย	129
	ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	139
	ภาคผนวก ค ผลการวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ	167
	ภาคผนวก ง การวิเคราะห์ข้อมูล	173
	ภาคผนวก จ กิจกรรมและภาพประกอบการจัดกิจกรรม	177
	ประวัติย่อของผู้วิจัย	205

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 รูปแบบการสร้างแบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรม โดยการประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี.....	68
2 กำหนดพฤติกรรมการวัดและจำนวนของข้อสอบเกี่ยวกับศาสนพิธี กลุ่มสาระการเรียนรู้ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาดุพนม	73
3 แผนปฏิบัติการ : การพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาดุพนม	81
4 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนจากการจัดกิจกรรมภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาดุพนม ระหว่างก่อนเรียน และหลังเรียน	107
5 ผลการวิเคราะห์คะแนนภาคปฏิบัติการจัดกิจกรรมภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาดุพนม	108
6 แสดงผลการประเมินความสอดคล้องแบบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาดุพนม โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน	169
7 แสดงผลการประเมินความสอดคล้องแบบประเมินทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาดุพนม โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน	171

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดของการวิจัย	6
2 สรุปกรอบแนวคิดโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ	63
3 สรุปขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	71
4 สรุปขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	78
5 การจัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา	190
6 การจัดเครื่องสักการะบูชาพระรัตนตรัย	191
7 การจัดอาสนะพระสงฆ์	192
8 ขั้นตอนการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย	193
9 การกล่าวคำไหว้พระและอาราธนาศีล	194
10 การกล่าวคำอาราธนาพระปริตร	195
11 การกล่าวคำอาราธนาธรรม	196
12 การกล่าวคำถวายไทยธรรม	197
13 การประเคนของต่างๆ แต่พระสงฆ์	198
14 การปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์	199
15 บุญพิธี	200
16 ทานพิธี	201
17 กุศลพิธี	202
18 ประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธี	203
19 การไหว้พระสวดมนต์และการทำสมาธิ	204

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามมาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะที่สำคัญและคุณสมบัตินพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด โดยมีพื้นฐานความเชื่อที่ว่า ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ยึดประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและ พัฒนาการทางสมอง เน้นให้ความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นเครื่องมือที่จะนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน อาทิ กระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ กระบวนการสร้างความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการทางสังคม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ลงมือทำจริง กระบวนการจัดการ กระบวนการวิจัย กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง กระบวนการพัฒนาลักษณะนิสัย กระบวนการเหล่านี้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ ที่ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝนพัฒนา เพราะจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีบรรลุเป้าหมายตามหลักสูตร ดังนั้น ผู้สอนจึงจำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อให้สามารถเลือกใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สังคมไทยปัจจุบันมีความรุนแรง ชัดแจ้ง ยุ่งยาก สลับซับซ้อน และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงมีผลทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตไม่สอดคล้องกัน ก่อให้เกิดผลกระทบที่สำคัญที่สุดทางสังคมหลายประการ อาทิ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการว่างงาน เป็นต้น การที่สังคมไทยเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกระแสที่รุนแรง

เช่นนี้ ทำให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมของการแข่งขันที่เป็นไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 5 ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาความวุ่นวายไม่สงบสุขต่างๆ เกิดขึ้นในสังคมไทย เด็กวัยรุ่นซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมย่อมได้รับผลกระทบ อันเกิดจากกระแสการเปลี่ยนแปลงในการดำเนินชีวิตในสังคม เนื่องจากเด็กวัยรุ่นปรับตัวไม่ทันจึงเกิดความว้าวุ่น สับสน ประกอบกับความละเอียดอ่อนทางด้านจิตใจ ทำให้เด็กวัยรุ่นเกิดปัญหาทางจิตใจ ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาอื่นๆ และมีผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กวัยรุ่น นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งอยู่ในวัยรุ่นจึงมีโอกาสเสี่ยงต่อการมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นปัญหาด้านการขาดระเบียบวินัยหากไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ย่อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพของประชากรไทย (พิสมัย ทินเต และคณะ, 2544, หน้า 2 แนวทางหนึ่งที่จะช่วยลดปัญหาของ สังคมก็คือ จะต้องปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชน เพื่อให้เขาเจริญเติบโตเป็นบุคคลที่พึงปรารถนาของสังคม และจะต้องมีมาตรฐานในการปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาความรู้คู่กับคุณธรรมจริยธรรม ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้ฝังลึกจนเป็นค่านิยมอยู่ในลักษณะนิสัยและอยู่ในจิตใจของบุคคล เพื่อที่จะช่วยให้บุคคลละอายต่อการกระทำชั่วหันมาประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องตามมาตรฐานที่สังคมยอมรับสอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต, 2541, หน้า 2 กล่าวไว้ว่า ในการพัฒนามนุษย์ระยะยาวถ้าไม่มีวินัยในตัวเองเป็นฐานก็จะทำให้เกิดความขัดแย้งวุ่นวายสับสน ด้วยเหตุนี้ระเบียบวินัยจึงเป็นสิ่งที่สำคัญในสังคมประชาธิปไตย เพราะประชาธิปไตยต้องการโอกาสเหล่านี้ที่จะทำให้มนุษย์มีสื่อมาแสดงออก เพื่อนำเอาศักยภาพของตัวเองออกมาร่วมในการสร้างสรรค์อย่างได้ผล

การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัยใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม เป็นกรอบทิศทางในการพัฒนาเยาวชนของชาติ โดยมุ่งพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาและประกอบอาชีพ นอกจากนี้การพัฒนาให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธี ก็มีความสำคัญและจำเป็นสำหรับนักเรียนด้วย เนื่องจากการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธีนี้เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งของชาวพุทธ และเป็นสิ่งจำเป็นในการส่งเสริมให้มีผู้นำด้านศาสนพิธี

โรงเรียนธาตุพนม เป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาเปิดสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นสถานศึกษาที่ให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียน

การสอนที่เน้นทักษะการปฏิบัติ นักเรียนที่เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ล้วนเข้าสู่วัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่ต้องปรับตัวประกอบ ดูแล และสร้างแบบอย่างที่เป็นความดีให้กับตัวเอง จนเกิดเป็นนิสัยที่จะละอายต่อการทำชั่วถึงแม่ครูและทางโรงเรียนจะพร่ำสอนตลอดเวลาก็ตาม ก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่จะทำให้เด็กประพฤติชอบแต่ถ้าเด็กนักเรียนได้ปฏิบัติจริงเป็นรูปธรรม ก็จะทำให้เด็กนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจหลักการปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น การเป็นผู้นำด้านศาสนพิธีก็เป็นหลักการปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนาอีกอย่างหนึ่งที่เป็นรูปธรรม ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนควรปลูกฝังให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธี เพื่อให้นักเรียนสามารถนำไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ แต่ยังมีปัญหาและอุปสรรคบางประการที่ทำให้การปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธีไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ได้แก่ 1. นักเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจด้านศาสนพิธี 2. นักเรียนขาดทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธี

จากสภาพและปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรจะมีการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี เพื่อให้นักเรียนได้รับการพัฒนาและเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งมีการปฏิบัติตามกิจกรรมทั้ง 15 กิจกรรมดังนี้ กิจกรรมที่ 1 เรื่อง การจัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา กิจกรรมที่ 2 เรื่อง การจัดเครื่องสักการะบูชาพระรัตนตรัย กิจกรรมที่ 3 เรื่อง การจัดอาสนะของพระสงฆ์ กิจกรรมที่ 4 เรื่อง ขั้นตอนการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย กิจกรรมที่ 5 เรื่อง การกล่าวคำไหว้พระและอาราธนาศีล กิจกรรมที่ 6 เรื่อง การกล่าวคำอาราธนาพระปริตร กิจกรรมที่ 7 เรื่อง การกล่าวคำอาราธนาธรรม กิจกรรมที่ 8 เรื่อง การกล่าวคำถวายไทยธรรม กิจกรรมที่ 9 เรื่อง การประเคนของต่างๆ แต่พระสงฆ์ กิจกรรมที่ 10 เรื่อง การปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์ กิจกรรมที่ 11 เรื่อง บุญพิธี กิจกรรมที่ 12 เรื่อง ทานพิธี กิจกรรมที่ 13 เรื่อง กุศลพิธี กิจกรรมที่ 14 เรื่อง ประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธี กิจกรรมที่ 15 เรื่อง การไหว้พระ สวดมนต์และการทำสมาธิ ผู้วิจัยเห็นว่า การปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธีทั้ง 15 กิจกรรม เป็นเรื่องที่ดีและอาจทำให้นักเรียนกล้าคิด กล้าลอง กล้าแสดงออก ส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ขั้นตอนและวิธีการในการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธี นับว่าเป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์และเหมาะที่จะนำมาพัฒนาเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีได้เป็นอย่างดี จนเกิดประโยชน์ต่อตัวนักเรียนเอง โรงเรียน ผู้ปกครอง และสังคมต่อไป

ดังนั้นจึงมีแนวคิดที่จะทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) หรือการวิจัยในชั้นเรียน เป็นการวิจัยที่เน้นการนำผลการวิจัยไปใช้แก้ปัญหาเฉพาะหน้า หรือพัฒนางานในหน้าที่เป็นเรื่องๆ โดยผู้วิจัยเป็นผู้กำหนดกิจกรรมแล้วนำกิจกรรมนั้นมาทดลองปฏิบัติและดูผล แล้วนำผลมาปรับปรุงแก้ไขและนำไปทดลองใหม่จนกว่าจะได้ผลเป็นที่พอใจ จึงจะนำผลนั้นไปใช้ประโยชน์และเผยแพร่ ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เพราะเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างครูผู้วิจัยและนักเรียนชั้น ต่างฝ่ายต่างก็พึงพอใจต่อการมีส่วนร่วม ทำให้ผลการปฏิบัติดีขึ้น มีส่วนช่วยในการพัฒนาการเรียนการสอน ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จะเกิดการแก้ปัญหาหรือพัฒนาสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนกันอย่างเป็นระบบแบบครบวงจร ตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ PAOR ซึ่งประกอบด้วย P คือ ขั้นตอนวางแผน (Plan) A คือ ขั้นตอนปฏิบัติการ (Action) O คือ ขั้นตอนสังเกตการณ์ (Observation) และ R คือ ขั้นตอนสะท้อนกลับ (Reflection) เพื่อปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด (Kemmis and McTaggart, 1988, หน้า 11 อ้างถึงใน องอาจ นัยพิพัฒน์, 2551, หน้า 301-303) ซึ่งการวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 22

คำถามของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามการวิจัยไว้ดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม เป็นอย่างไร
2. ผลการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม เป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาแนวทางที่เหมาะสม ในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม

2. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม

ความสำคัญของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดความสำคัญของการวิจัยไว้ดังนี้

1. นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและทักษะเกี่ยวกับภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี
2. ได้แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีของนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน
3. ได้องค์ความรู้ใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางในการสร้างภาวะผู้นำและได้แนวทางในการจัดกิจกรรมด้านศาสนพิธีของโรงเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 ปีการศึกษา 2561 โดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 35 คน
2. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย 15 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 ชั่วโมง มี 2 วงรอบรวม 75 ชั่วโมง โดยทดลองปฏิบัติกิจกรรมในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561
3. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ การจัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา การจัดเครื่องสักการะบูชาพระรัตนตรัย การจัดอาสนะของพระสงฆ์ ขั้นตอนการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย การกล่าวคำไหว้พระ อาราธนาศีล อาราธนาธรรม อาราธนาพระปริตร กล่าวคำถวายไทยธรรม การประเคนของต่างๆ แต่พระสงฆ์ การปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์ บุญพิธีทานพิธี กุศลพิธี การไหว้พระสวดมนต์ การทำสมาธิ ประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธี เป็นต้น ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
4. ระเบียบวิธีการวิจัยโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ PAOR ซึ่งประกอบด้วย P คือ ขั้นวางแผน (Planning) A คือ ขั้นปฏิบัติการ (Action) O คือ ขั้นสังเกตการณ์ (Observation) และ R คือ ขั้นสะท้อนกลับ (Reflection)

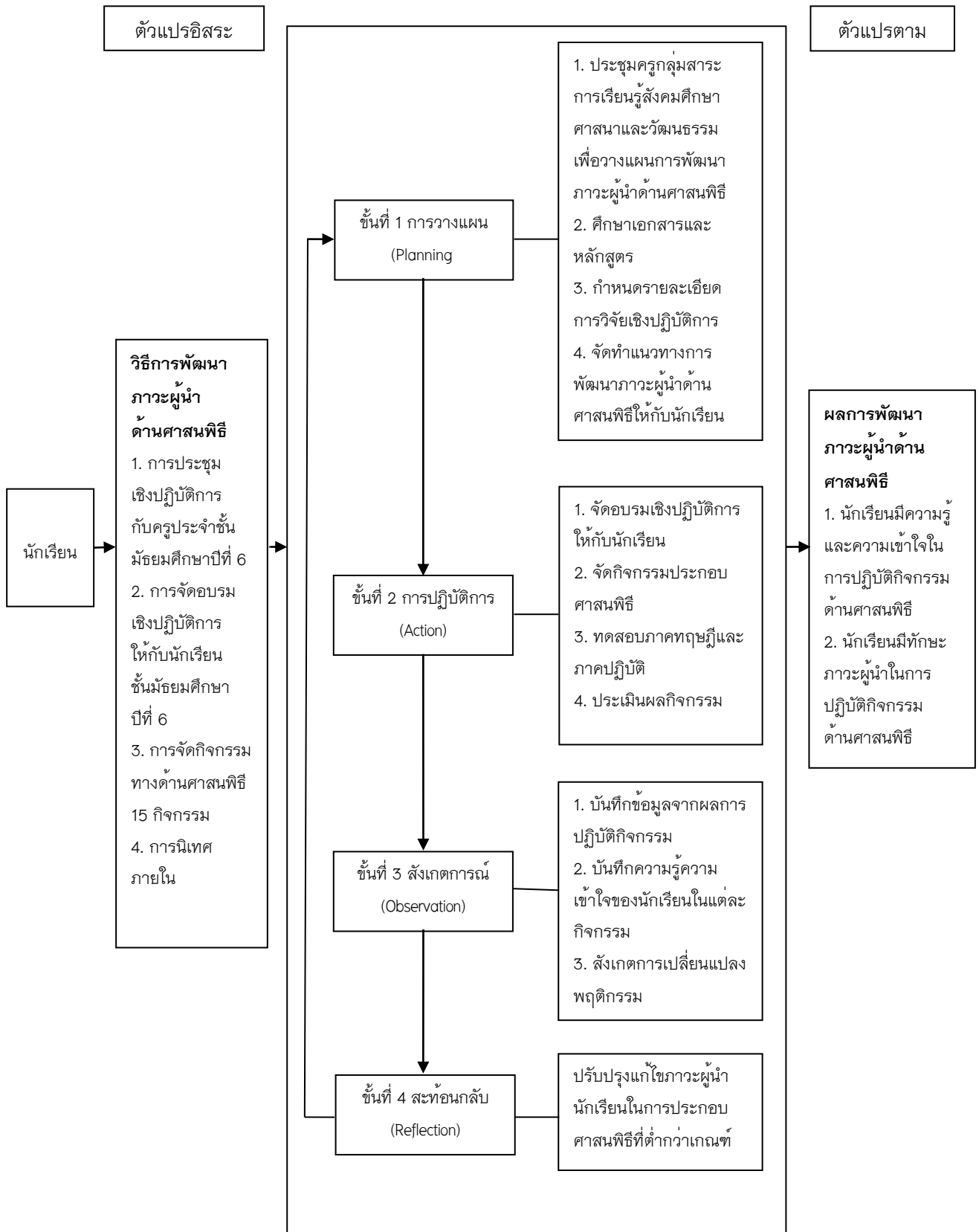
5. ตัวแปรที่จะศึกษา คือ

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี และแนวทาง
ที่จะทำให้ให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะภาวะผู้นำและทัศนคติในการปฏิบัติกิจกรรม
ด้านศาสนพิธี

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้บูรณาการใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) PAOR ตามแนวคิดของ Kemmis and McTaggart (1988, หน้า 11 อ้างถึงใน
องอาจ นัยพิพัฒน์, 2551, หน้า 301-303 ซึ่งเป็นกระบวนการในการวิจัยประกอบด้วย
4 ขั้นตอน ได้แก่ P คือ ขั้นวางแผน (Planning) A คือ ขั้นปฏิบัติการ (Action) O คือ ขั้น
สังเกตการณ์ (Observation) และ R คือ ขั้นสะท้อนกลับ (Reflection) ซึ่งเขียนภาพประกอบ
ได้ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

นิตยาคมศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดนิตยาคมศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

1. การพัฒนา หมายถึง การทำให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เจริญขึ้น ในแง่ของพระพุทธศาสนา หมายถึง การพัฒนาคนทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ โดยเน้น ในด้านคุณภาพชีวิตและหลักของความถูกต้องพอดี ซึ่งให้ผลประโยชน์สูงสุด ความกลมกลืน และความเกื้อกูลแก่สรรพชีวิต

2. ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถของนักเรียนที่จะนำคณะไปสู่การ ปฏิบัติกิจกรรมตามจุดหมายปลายทางอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล บุคลากรใน องค์การปฏิบัติตามอย่างมีความสุขและปรับความเป็นผู้นำอย่างยืดหยุ่นตามสถานการณ์ได้ แต่ในที่นี้หมายถึง ความสามารถของนักเรียนที่จะเป็นผู้นำการปฏิบัติด้านศาสนพิธีในทาง พระพุทธศาสนา

3. ศาสนพิธี หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในทางพระพุทธศาสนา ที่สำคัญของชาวพุทธ รวมถึงการเป็นพิธีกรด้วย ศาสนพิธีประกอบด้วย

3.1 บุญพิธี หมายถึง หลักในการทำบุญ

3.2 ทานพิธี หมายถึง หลักในการทำทาน, การให้ทาน

3.3 กุศลพิธี หมายถึง พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ, พิธีเวียนเทียนในวัน สำคัญทางพระพุทธศาสนา และพิธีสมათานศีล เป็นต้น

3.4 การจัดกิจกรรมทางด้านศาสนพิธี 15 กิจกรรม หมายถึง การปฏิบัติ กิจกรรมทางด้านศาสนพิธีทั้ง 15 กิจกรรม ดังนี้

3.4.1 กิจกรรมที่ 1 เรื่อง การจัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา

3.4.2 กิจกรรมที่ 2 เรื่อง การจัดเครื่องสักการะบูชาพระรัตนตรัย

3.4.3 กิจกรรมที่ 3 เรื่อง การจัดอาสนะของพระสงฆ์

3.4.4 กิจกรรมที่ 4 เรื่อง ขั้นตอนการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย

3.4.5 กิจกรรมที่ 5 เรื่อง การกล่าวคำไหว้พระและอาราธนาศีล

3.4.6 กิจกรรมที่ 6 เรื่อง การกล่าวคำอาราธนาพระปริตร

3.4.7 กิจกรรมที่ 7 เรื่อง การกล่าวคำอาราธนาธรรม

3.4.8 กิจกรรมที่ 8 เรื่อง การกล่าวคำถวายไทยธรรม

3.4.9 กิจกรรมที่ 9 เรื่อง การประเคนของต่างๆ แต่พระสงฆ์

3.4.10 กิจกรรมที่ 10 เรื่อง การปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์

3.4.11 กิจกรรมที่ 11 เรื่อง บุญพิธี

3.4.12 กิจกรรมที่ 12 เรื่อง ทานพิธี

3.4.13 กิจกรรมที่ 13 เรื่อง กุศลพิธี

3.4.14 กิจกรรมที่ 14 เรื่อง ประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธี

3.4.15 กิจกรรมที่ 15 เรื่อง การไหว้พระสวดมนต์และการทำสมาธิ

4. การพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี หมายถึง การพัฒนาให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและทักษะ เพื่อพัฒนาให้นักเรียนมีภาวะผู้นำในด้านศาสนพิธี

5. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง กระบวนการศึกษาค้นคว้าและการทำงานอย่างมีระบบแบบแผนที่ชัดเจน โดยผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำนักเรียนด้านศาสนพิธีชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ให้พัฒนาเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

5.1 ขั้นวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดแนวทางปฏิบัติการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีก่อนล่วงหน้า โดยอาศัยการคาดคะเนแนวโน้มของผลลัพธ์ที่คาดหมายว่า อาจเกิดขึ้นจากการลงมือปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

5.2 ขั้นปฏิบัติการ (Action) หมายถึง การลงมือดำเนินงานการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีตามแผนที่กำหนดไว้อย่างระมัดระวัง และควบคุมการปฏิบัติการให้เป็นไปตามที่ระบุไว้ในแผน

5.3 ขั้นสังเกตการณ์ (Observation) หมายถึง การรวบรวมข้อมูลหลักฐานด้านกระบวนการและผลต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติการ ตลอดจนการสังเกตการณ์ปัจจัยสนับสนุนแนวทางพัฒนากิจกรรมตามแผนที่วางไว้

5.4 ขั้นสะท้อนกลับ (Reflection) หมายถึง การทวนระลึกกับการกระทำตามที่บันทึกข้อมูลไว้ จากการสังเกตการณ์อย่างครุ่นคิด ไตร่ตรองในเชิงวิพากษ์ กระบวนการและผลการปฏิบัติการ

6. โรงเรียนธาดูปนวม หมายถึง โรงเรียนรัฐเป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประเภทที่ 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาเดิม จัดการศึกษา 2 ระดับ คือ มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
2. ภาวะผู้นำ
3. ศาสนพิธี
4. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ
5. บริบทของโรงเรียนธาตุพนม
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินการทบทวนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อพัฒนาไปสู่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยและข้อมูลจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พุทธศักราช 2550-2554) มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนจุดเน้นที่จะพัฒนาคนในสังคมไทย ให้มีคุณธรรมและมีความรู้อย่างเท่าทัน มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง การที่จะทำให้คนในสังคมได้รับการพัฒนาจนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพนั้น หน่วยงานที่รับผิดชอบจะต้อง

วางรากฐานการศึกษา ให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม รักความเป็นไทย มีทักษะการคิด วิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นและสามารถ อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ ท้องถิ่นและสถานศึกษาจึงต้องมีหน้าที่ในการ จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาตามกรอบและทิศทางของหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แล้วนำไปจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน และเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่ จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง ตลอดเวลา ตลอดจนแสวงหา ความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน, 2552, หน้า 1-2

1.1 หลักการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีหลักการ ที่สำคัญ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552, หน้า 3

1.1.1 เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล

1.1.2 เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการ ศึกษาอย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ

1.1.3 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

1.1.4 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการ เรียนรู้ เวลา และการจัดการเรียนรู้

1.1.5 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1.1.6 เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกระบบ และ ตามอัธยาศัยครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และ ประสบการณ์

1.2 จุดหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพ จึงกำหนด

จุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552, หน้า 5

- 1.2.1 มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ เห็นคุณค่าของ
ตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ
ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.2.2 มีความรู้อันเป็นสากลและมีความสามารถในการสื่อสาร การคิด
การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต
- 1.2.3 มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัยและรักการออกกำลังกาย
- 1.2.4 มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมือง
โลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรง
เป็นประมุข
- 1.2.5 รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกที่ดี
- 1.2.6 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การ
อนุรักษ์และการพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงาม
ในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

2. หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมี
ความรู้ความเข้าใจ การดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกัน
ในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึง
การเปลี่ยนแปลงการพัฒนาตามยุคสมัยกาลเวลาตามเหตุปัจจัยต่างๆ เกิดความเข้าใจใน
ตนเองและผู้อื่น มีความอดทนอดกลั้นยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรมสามารถนำ
ความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ว่าด้วยการอยู่
ร่วมกันในสังคมที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลายเพื่อ
ช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดีมีความรับผิดชอบ
มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่างๆ ไว้ดังนี้

2.1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม มีแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม
จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนเองนับถือ การนำหลักธรรม

คำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเองและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

2.2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ระบบการเมือง การปกครอง ระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปณิธานค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ การดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

2.3 เศรษฐศาสตร์ การผลิต การแจกจ่าย การบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

2.4 ประวัติศาสตร์ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษย์จากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในอดีตของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

2.5 ภูมิศาสตร์ ลักษณะกายภาพของโลก แหล่งทรัพยากร และภูมิอากาศของประเทศไทยและภูมิภาคต่างๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนัก และปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และดำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมือง การปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และดำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

มาตรฐาน ส 3.2 เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์วิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษย์ชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นได้

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ ความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่มีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึกมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกสาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ประกอบด้วย 2 มาตรฐาน คือ มาตรฐาน ส 1.1 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักธรรม ของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนเองนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนัก และปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และดำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ประกอบด้วย 2 มาตรฐาน คือ มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลก อย่างสันติสุข มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมือง การปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และดำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรง เป็นประมุข และเลือกสาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ ประกอบด้วย 2 มาตรฐาน คือ มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่มีผลต่อกันและ กันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ และมาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ ห่วงมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำมีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารองค์การไปสู่เป้าหมายจะต้องมีความคิด ความรู้ ความเข้าใจ มีบุคลิกภาพ สามารถชักจูงให้บุคคลในองค์การมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อร่วมมือกันทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายขององค์การ นั้นจะต้องได้รับการยอมรับนับถือและสามารถชี้แนะให้คนเหล่านั้นกระทำตามในสิ่งที่องค์การปรารถนาได้ ซึ่งอาจเรียกผู้นั้นว่าผู้นำ (เกียรติก้องดี สุขเหลืออง, 2557, หน้า 7

1. ความหมายของภาวะผู้นำ

นักวิชาการได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำไว้หลากหลายทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกันบ้างในแง่มุมต่างๆ ดังนี้

ณัฐณานันท์ เรือนดาหลวง (2551, หน้า 22 ได้สรุปความหมายของภาวะผู้นำไว้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง พฤติกรรมของผู้นำที่แสดงออกมาในรูปแบบกระบวนการ

ของการมีอิทธิพลโน้มน้าวกระตุ้นพฤติกรรมการทำงาน ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานจนบรรลุตามวัตถุประสงค์

เสาวภาคย์ ณ ร้อยเอ็ด (2552, หน้า 21 ได้สรุปความหมายของภาวะผู้นำไว้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการของผู้นำที่แสดงออกโดยการปฏิบัติ การมีปฏิสัมพันธ์ การเปลี่ยนแปลงผู้ตาม โดยการมีอิทธิพลและการสร้างแรงจูงใจต่อผู้ตาม การสร้างสรรค์หรือปลุกศรัทธา ความร่วมมือร่วมใจให้เกิดขึ้นระหว่างผู้ร่วมงานหรือผู้ตาม เพื่อให้ผู้ตามสามารถเอาชนะอุปสรรคต่างๆ และนำองค์กรไปสู่วิสัยทัศน์ตามที่ต้องการได้ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของกลุ่มตามที่กำหนดไว้

ระพีพรรณ ร้อยพิลา (2553, หน้า 24 ได้สรุปความหมายของภาวะผู้นำไว้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง พฤติกรรมผู้นำที่แสดงออกเพื่อสร้างศรัทธาสร้างความกลมเกลียวและความร่วมมือร่วมใจให้เกิดขึ้นระหว่างผู้ร่วมงานหรือผู้ตาม การให้อิทธิพลของบุคคลหรือของตำแหน่งโดยการจูงใจให้บุคคลหรือกลุ่มปฏิบัติตามความคิดเห็นความต้องการของตนด้วยความเต็มใจ ยินดีที่จะให้ความร่วมมือเพื่อจะนำไปสู่บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มตามที่กำหนดไว้

นภาพร พันธุ์ชัย (2556, หน้า 21 ได้สรุปความหมายของภาวะผู้นำไว้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง การที่บุคคลผู้มีอิทธิพล มีศีลธรรม สติ สมาธิ และปัญญา เป็นที่ยอมรับของผู้อื่นที่มีความสามารถและสามารถชี้แนะ ชักชวนให้บุคคลผู้อื่นปฏิบัติตาม เพื่อไปยังจุดมุ่งหมาย เป้าหมายและทิศทางเดียวกัน โดยไม่มีความขัดแย้งเกิดขึ้น

พิชิต โกพล (2559, หน้า 17 ได้สรุปความหมายของภาวะผู้นำไว้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง ภาวะผู้นำ (Leadership เป็นกระบวนการที่บุคคลพยายามใช้อิทธิพลที่มีเหนือกลุ่ม โน้มน้าว ผลักดัน ให้บุคคลอื่นหรือกลุ่มมีความเต็มใจและกระตือรือร้นในการทำสิ่งต่างๆ ตามต้องการ อันจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มหรือองค์กร

จากความหมายของภาวะผู้นำที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มบุคคล เป็นการใช้อิทธิพลซึ่งกันและกันระหว่างผู้นำและผู้ตาม เป็นกระบวนการที่เกิดจากการยอมรับของผู้ตาม ในคุณสมบัติทางร่างกาย จิตใจ ความสามารถและวิสัยทัศน์ ที่แสดงออกมาโดยการปฏิบัติ การมีปฏิสัมพันธ์ การสร้างแรงศรัทธา รวมทั้งการสร้างควมสามัคคีและความร่วมมือร่วมใจให้เกิดขึ้น

ระหว่างผู้ร่วมงาน สามารถชี้แนะ โน้มน้าว ผลักดันให้บุคคลอื่นทำตามที่ต้องการด้วยความเต็มใจ เพื่อนำไปสู่วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของกลุ่มที่วางไว้

2. องค์ประกอบของภาวะผู้นำ

ได้มีนักวิชาการศึกษาหลายท่านสรุปเกี่ยวกับองค์ประกอบของภาวะผู้นำไว้ดังนี้

วิเชียร วิทยอุดม (2550, หน้า 8-9) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของภาวะผู้นำไว้ 4 อย่าง ดังนี้

1. ผู้สนับสนุน (Support องค์ประกอบแบบนี้เป็นพฤติกรรม มสนับสนุนช่วยเหลือและพยายามผลักดันให้ผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชามีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานเป็นไปด้วยดี ผู้นำแบบนี้จะมุ่งให้ความสนใจในตัวลูกน้องเป็นพิเศษ และทำให้ลูกน้องมีความรู้สึกว่าสภาพการทำงานสนับสนุนพวกเขา

2. ผู้สร้างสัมพันธ์ (Interaction องค์ประกอบแบบนี้จะพยายามใช้พฤติกรรมไปในทางการติดต่อสังสรรค์ระหว่างบุคคลที่อยู่ใต้บังคับบัญชา พยายามใช้กลุ่มและสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้ใต้บังคับบัญชา ทำให้สมาชิกกลุ่มมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ตลอดจนสร้างบรรยากาศที่ดี และให้ความอบอุ่นแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา

3. ผู้จูงใจ (Goal Emphasis มีพฤติกรรมที่ชี้ กจูงหรือจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนพยายามกระทำและคำนึงถึงเป้าหมายขององค์กร ผลงานหรือความสำเร็จขององค์กร ผู้นำแบบนี้มุ่งความสนใจในตัวผลิตผลขององค์กรเป็นพิเศษ จึงพยายามกระตุ้นและเร้าเร้าให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนมีความกระตือรือร้นที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายอันนั้นได้

4. ผู้อำนวยความสะดวก (Work Facilitation มีพฤติกรรมที่พยายามทำให้กลุ่มบุคคลในองค์กรนั้นทำงานทุกอย่าง เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของกลุ่มและขององค์กร โดยใช้วิธีการบริหารที่มีประสิทธิภาพ มีการวางแผนและการร่วมมือจากทุกฝ่ายในองค์กร กล่าวได้ว่าเป็นส่วนผสมของการเน้นในตัวผลิตผลกับเน้นในตัวงานมาประกอบกันเพื่อความสำเร็จของงาน

Michell and Larson (1987, หน้า 435-436, อ้างถึงใน ภาณุศักดิ์ กำแพง, 2550, หน้า 57-58) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของภาวะผู้นำไว้ 3 อย่าง ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการของการใช้อิทธิพลที่ผู้นำพยายามจะมีอิทธิพลเหนือผู้ตาม เพื่อให้มีพฤติกรรมปฏิบัติงานตามต้องการ โดยมีจุดมุ่งหมายขององค์กรเป็นเป้าหมายไม่ใช่เรื่องของบุคคลที่จะพึงมีภาวะผู้นำได้ โดยที่ไม่ได้มีการกระทำใดๆ

เป็นกระบวนการ (Process ให้เกิดอิทธิพลต่อผู้อื่น ดังนั้นผู้นำที่ได้มาจากการแต่งตั้ง เช่น ผู้อำนวยการ ผู้บัญชาการ อาจมีภาวะผู้นำหรือไม่ก็ได้ ในทางตรงกันข้ามผู้ที่มิองค์ประกอบของภาวะผู้นำที่สมบูรณ์อาจไม่เป็นผู้นำก็ได้

2. มีระดับความถูกต้องของการใช้อิทธิพล หมายถึง การใช้อิทธิพลในทางที่ชอบ ภาวะผู้นำนอกจากเป็นกระบวนการแล้ว ภาวะผู้นำจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้นำใช้อิทธิพลต่อตัวเขาด้วย ซึ่งโดยทั่วไปก็ต้องพิจารณาถึงระดับความถูกต้องของอิทธิพลที่ใช้ด้วย ไม่ใช่เป็นการใช้อำนาจเข้าขู่เข็ญหรือบีบบังคับให้ทำตาม เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นก็ไม่ถือว่าผู้นำมีภาวะผู้นำได้

3. มีความสำเร็จของจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ภาวะผู้นำจะถูกอ้างถึงเมื่อถึงจุดมุ่งหมายของกลุ่มหรือองค์กรประสบความสำเร็จ ดังนั้นถ้าหากผู้นำไม่สามารถนำกลุ่มไปสู่ความสำเร็จดังกล่าวได้ สรุปได้ว่าผู้นำไม่ได้แสดงภาวะผู้นำหรือไม่มีความสามารถในการนำนั่นเอง

พระพรหมคุณาภรณ์ (2551, หน้า 5 ได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของภาวะผู้นำมี 6 อย่าง ดังนี้

1. ตัวผู้นำ จะต้องมีความสมบูรณ์ภายในตนเองเป็นจุดเริ่มและจุดเริ่มเป็นแกนกลางไว้
2. ผู้ตาม หรือในทางพระพุทธศาสนาเรียกผู้ตามว่า ผู้ร่วมไปด้วย
3. จุดหมาย จะต้องมีความชัดเจน เข้าใจถ่องแท้ และแน่วแน่ในจุดหมาย
4. หลักการและวิธีการ ซึ่งจะทำให้สำเร็จผลบรรลุตามจุดหมาย
5. สิ่งที่จะทำ โดยขึ้นอยู่กับความคิดของตัวผู้นำและผู้ร่วมไปด้วย
6. สถานการณ์ เป็นสิ่งที่ผู้นำจะต้องเชื่อมความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งที่ประสบ ซึ่งอยู่ภายนอกกว่าทำอย่างไรจะผ่านไปได้ด้วยดีในท่ามกลางสังคมสิ่งแวดล้อม หรือที่ประสบ

จากการศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่า องค์ประกอบหรือปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการทำงานของภาวะผู้นำ ซึ่งส่งผลกระทบต่อบุคคลและทรัพยากรอื่นๆ เพราะผู้นำเป็นผู้ที่จะต้องวางแผน ควบคุม ดูแล ชี้แนะ ผลักดัน และแนะแนวทางต่างๆ ให้กับบุคคลอื่น โดยใช้ทักษะความรู้ ความเข้าใจ และวิสัยทัศน์ที่ดี เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรนั้นๆ ได้

3. ความสำคัญของภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการใช้อิทธิพลต่อกิจกรรมต่างๆ ของบุคคลหรือของกลุ่ม เพื่อให้ได้ความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ในสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งอย่างมีประสิทธิภาพ มีนักการศึกษาและนักวิชาการได้ให้ความหมายของความสำเร็จเกี่ยวกับภาวะผู้นำไว้ ดังนี้

ณัฐฉานันท์ เรือนดาหลวง (2551, หน้า 23 กล่าวถึงความสำคัญของภาวะผู้นำไว้ว่า ภาวะผู้นำมีความสำคัญเพราะว่าการบริหารงานใดๆ จะเกิดประสิทธิผลได้ ผู้บริหารจะต้องใช้ภาวะผู้นำกระจายความรับผิดชอบอย่างเป็นธรรมไปสู่ผู้ใต้บังคับบัญชา ในหน่วยงานของตน ในองค์การบริหารหรือผู้นำจะนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำของผู้บริหาร ผู้นำนั้นเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมหรือการเปลี่ยนแปลงใดๆ ในสังคมเกิดจากการที่สมาชิกคนใดคนหนึ่งมีอิทธิพลหรืออำนาจที่มีอยู่จูงใจให้สมาชิกในกลุ่มคล้อยตาม เพื่อปฏิบัติกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมาย สมาชิกของกลุ่มจะทำงานสำเร็จได้มากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้นำกลุ่มที่จะทำให้สมาชิกซึ่งเป็นผู้ตามเกิดความศรัทธายอมรับและพร้อมที่จะร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่างให้สำเร็จได้

เสาวภาคน์ ณ ร้อยเอ็ด (2552, หน้า 22 กล่าวว่า ภาวะผู้นำมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะก่อให้เกิดการบูรณาการระหว่างเป้าหมายของหน่วยงานกับบุคคล ซึ่งจะเห็นว่าผู้นำมีความสำคัญต่อการทำงานของกลุ่มไม่ว่าหน่วยงานนั้นจะใหญ่หรือเล็ก งานนั้นจะมีความสำคัญมากเพียงใดก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานที่กำลังพัฒนา ผู้นำจะมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในหน่วยงานนั้น

دنوخ ต้นเทอดทิตย (2555, หน้า 11 กล่าวว่า ผู้นำมีความสำคัญในบทบาทที่จะเป็นศูนย์กลางประสานคนในองค์กรและนอกองค์กร รวมทั้งเป็นขวัญกำลังใจสร้างความสามัคคีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

นภาพร พันธุ์ชัย (2556, หน้า 26 กล่าวว่า ภาวะผู้นำมีความสำคัญและมีความจำเป็นซึ่งต้องปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น โดยเพื่อนร่วมงานมีความเต็มใจ ฟังพอใจ และกระตือรือร้นในการทำสิ่งต่างๆ ตามต้องการ โดยมีความสำเร็จของกลุ่มหรือองค์กรเป็นเป้าหมาย

จากที่กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับความสำคัญของภาวะผู้นำ สรุปได้ว่า ความสำคัญของภาวะผู้นำที่มีในองค์กรที่มีทั้งในผู้นำและผู้ตามขององค์กรนั้นๆ สามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จทั้งในองค์กรของตนเองและองค์กรอื่นจนขยายสู่องค์กร

ระดับประเทศ ซึ่งต้องอาศัยการมีภาวะผู้นำทั้งสิ้น

ศาสนพิธี

การเรียนรู้พระพุทธศาสนาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ ศาสนบุคคล ศาสนธรรม และศาสนพิธี ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ให้ลึกซึ้ง จะต้องปฏิบัติจริง เมื่อเยาวชนคนไทยมีความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี ย่อมจะมีประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง สังคม และประเทศชาติ ให้เจริญก้าวหน้าทั้งในทางวัตถุ และจิตใจควบคู่กันไปอย่างสมดุล สาระสำคัญเกี่ยวกับศาสนพิธีนั้น พระมหาภูษิต วัชรเมธี (2551, หน้า 164-166 อธิบายไว้ ดังนี้

1. บุญพิธี

หลักการทำบุญ เรียกว่า “บุญพิธี” หลักการทำบุญตามที่มีกล่าวไว้ในพระพุทธศาสนา มาแต่เดิมนั้นมีอยู่หลากหลายวิธี แต่ในปัจจุบันความเข้าใจเรื่องการทำบุญของคนไทยเริ่มคลาดเคลื่อนจากความหมายเดิมไปเป็นอันมาก จนเมื่อมีใครกล่าวว่า อยากจะทำบุญคนฟังก็นึกถึงการทำทาน (ความหมายของการทำทานแคบเข้ามาเหลือเพียงการทำบุญเพียงอย่างเดียว และมักนึกต่อ ไปได้ว่า เมื่อจะทำทานก็ต้องใช้เงิน (ทั้งๆ ที่การทำบุญตามหลักการที่ถูกต้องนั้น เราสามารถทำได้โดยไม่ต้องเกี่ยวข้องกับเงินเลยก็ว่าได้ กลายเป็นว่าคนมีเงินเท่านั้นที่มีสิทธิ์ทำบุญได้ การทำบุญ จึงถูกนำไปเชื่อมเข้ากับการมีเงิน จนกลายเป็นว่า ถ้าจะทำบุญทุกวันนี้ก็ต้องใช้เงินเป็นสำคัญและอยากได้บุญมากก็ต้องใช้เงินมากๆ ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในเรื่องการทำบุญของชาวพุทธเช่นนี้ ควรได้รับการชำระสะสางให้หมดไป ในที่นี้จึงจะนำเสนอวิธีการทำบุญที่แท้ อันเป็นแบบแผนการทำบุญ ที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งท่านเรียกว่า “บุญกิริยาวัตถุ 10” (หลักการทำบุญ 10 อย่าง ดังต่อไปนี้

- 1.1 ทานมัย ทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ
- 1.2 สีสัมมัย ทำบุญด้วยการรักษาศีลหรือประพฤติดี
- 1.3 ภาวนามัย ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา
- 1.4 อปจายน ทำบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อม
- 1.5 เวชยาวัจจมัย ทำบุญด้วยการชวนชวายเป็น
- 1.6 ปัตติทานมัย ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้ผู้อื่น
- 1.7 ปัตตานุโมทนา มัย ทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น

1.8	ธัมมัสวนมัย	ทำบุญด้วยการฟังธรรมศึกษาหาความรู้
1.9	ธัมมเทสนามัย	ทำบุญด้วยการแสดงธรรม
1.10	ทิวาสชุกกรรม	ทำบุญด้วยการปรับความเห็นให้เป็นสัมมาทิฐิ คือเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม เช่น เรื่อง กฎแห่งกรรม เป็นต้น

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า มีทางเลือกให้ทำบุญได้มากมายหลายวิธีและการทำบุญแต่ละวิธีนั้นใครๆ ก็สามารถทำได้ไม่จำเป็นจะต้องเป็นคนรวยที่มีเงินมากมาย แต่คนทุกคนที่มีจิตใจตั้งงามต้องการทำบุญและรู้จักวิธีทำบุญทั้ง 10 อย่างนี้ แล้วอยากทำบุญด้วยวิธีไหนก็สามารถทำได้ทันที

2. ทานพิธี

หลักการทำทาน เรียกว่า “ทานพิธี” เมื่อกล่าวถึงการให้ทาน เรานึกถึงการนำเครื่องไทยธรรม ถังสังฆทานไปถวายแก่พระภิกษุสงฆ์รูปหนึ่ง แล้วก็ภูมิใจว่านั่นคือการทำทานที่มีอานิสงส์มาก ความจริงการเข้าใจเช่นนั้นก็ไม่ผิดเสียทีเดียวนัก แต่ยังนับว่าเป็นความเข้าใจในเรื่องทานพิธีที่แคบอยู่มาก เพราะในพระพุทธศาสนายังมีวิธีทำทานในรูปแบบอื่นๆ อีกมากที่ชาวพุทธควรเรียนรู้ไว้เพื่อให้ถูกต้อง ในที่นี้ขอยกตัวอย่างการถวายทานอย่างสัตบุรุษมาให้พิจารณาประกอบเพื่อเป็นแนวทางในการทำบุญด้วยการถวายทาน ดังต่อไปนี้

2.1	สุจี เทติ	ให้ของสะอาด
2.2	ปณินฺตํ เทติ	ให้ของประณีต
2.3	กาเลน เทติ	ให้ของเหมาะสมกาลเวลา
2.4	กบปิยํ เทติ	ให้ของสมควร หรือให้ของที่จำเป็นแก่ผู้รับ
2.5	วิเจยฺย เทติ	ให้ด้วยวิจาร์ณญาณ (คิดก่อนให้)
2.6	อภินุหํ เทติ	ให้เนื่องนิศย์ หรือให้ประจำ
2.7	ททํ จิตฺตํ ปสาเทติ	เมื่อทำให้จิตผ่องใส
2.8	ทตฺวา อตฺตมโน โหติ	ครั้นให้แล้วก็มีใจเบิกบาน

การให้ทานด้วยองค์คุณทั้ง 8 นี้ คือวิธีให้ทานอย่างสัตบุรุษ เป็นแบบแผนการให้ทานที่ชาวพุทธควรปลูกฝังหรือฝึกให้มีขึ้นในตนและในคนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การทำบุญด้วยการให้ทานของตนเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

3. กุศลพิธี

กุศลพิธี หมายถึง พิธีที่เกี่ยวกับการฝึกหัดพัฒนาตนให้ตั้งงามตามหลักพระพุทธศาสนาของชาวพุทธ เช่น พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ พิธีเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การสมาทานรักษาศีลประเภทต่างๆ เช่น ศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 ศีล 227 และศีล 311 เป็นต้น ในที่นี้จะสรุปเฉพาะสาระสำคัญของกุศลพิธีแต่ละอย่างเพื่อเป็นการทำความเข้าใจ ดังนี้

3.1 พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ จุดมุ่งหมายอันสำคัญของพิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ก็คือ เพื่อให้ชาวพุทธได้มีจิตสำนึกในความเป็นชาวพุทธของตนอย่างแน่นแฟ้น และเพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของพระพุทธศาสนา และเพื่อพัฒนาตนให้มีคุณธรรมสมกับที่ปฏิญาณตนว่าเป็นชาวพุทธ

3.2 พิธีเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญของพระพุทธพระธรรม และพระสงฆ์ ด้วยเหตุนี้ จุดประสงค์ของการเวียนเทียนในวันสำคัญดังกล่าว ก็เพื่อสร้างจิตสำนึกว่าตนเป็นชาวพุทธ และชาวพุทธนั้นควรยึดเอาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะที่พึ่งในการดำรงชีวิต หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เราเวียนเทียนก็เพื่อเป็นพุทธานุสติ คือระลึกถึงพระคุณของพระพุทธเจ้า ธรรมานุสติ คือระลึกถึงพระคุณของพระธรรม และสังฆานุสติ คือระลึกถึงพระคุณของพระสงฆ์

3.3 พิธีสมาทานศีล จุดมุ่งหมายของการสมาทานศีลก็เพื่อเป็นอุบายในการฝึกพฤติกรรมทางกายและวาจาให้เป็นปกติ คือ มีความสำรวม เรียบร้อย สงบ งาม และเพื่อให้ศีลนั้นเป็นคุณธรรมรองรับความตั้งงามที่ประณีตยิ่งขึ้นไป เช่น เพื่อให้ศีลเป็นบาทฐานของสมาธิ (และเพื่อให้สมาธิ เป็นบาทฐานของปัญญา และเพื่อให้ปัญญาเป็นบาทฐานของวิมุตติในที่สุด หากมองในมิติเชิงสังคม การสมาทานศีลก็เท่ากับเป็นการสร้างสวัสดิภาพให้เกิดขึ้นในสังคมนั่นเอง เพราะเมื่อคนมีศีล สังคมก็ย่อมมีสันติสุข

4. ประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธี

ประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธีมีดังต่อไปนี้

4.1 ศาสนพิธีเป็นเหมือนเปลือกที่ห่อหุ้มแก่นสารคือสาระของพระพุทธศาสนาเอาไว้ให้ปลอดภัย

4.2 ศาสนพิธีเป็นเหมือนเครื่องมือที่ทำให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีของหมู่ชุมชน ในชุมชน สังคม และประเทศชาติ

4.3 ศาสนพิธีเป็นเครื่องมือในการจัดสภาพแวดล้อมให้คนได้มีโอกาสเข้ามาสู่พระพุทธศาสนาและเกิดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาระหว่างร่วมพิธีกรรม

4.4 ศาสนพิธีเป็นเครื่องหมายที่แสดงออกซึ่งความเจริญของชาติบ้านเมือง เพราะชาติบ้านเมืองที่มีศาสนพิธีซึ่งมักรวมถึงขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามต่างๆ นั้น แสดงว่าเป็นชาติบ้านเมืองที่เกาแก้ว มีอารยธรรมวัฒนธรรมเป็นของตนเองมาอย่างยาวนาน

4.5 ศาสนพิธีเป็นสะพานเชื่อมโยงให้พระสงฆ์และชาวบ้านมาสนทนาพบปะกันในโอกาสต่างๆ ทำให้ความความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับชาววัดดำเนินไปด้วยดี

4.6 ศาสนพิธีเป็นสะพานเชื่อมโยงให้พระสงฆ์และชาวบ้านมาพบกัน เมื่อพบกันแล้ว ทำให้ต่างฝ่ายต่างก็เป็นกัลยาณมิตรคอยดักเตือนซึ่งกันและกัน ให้ดำเนินไปบนวิถีแห่งชีวิตดีงามตามหลักพระพุทธศาสนา อาจเรียกได้ว่าเป็นการถ่วงดุลหรือตรวจสอบระบบความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างบ้านกับวัดก็ได้

4.7 ศาสนพิธีเป็นเครื่องมือในการที่พระสงฆ์จะใช้เป็นโอกาสในการแสดงธรรมแก่ชาวบ้าน เช่น พิธีสวดพระอภิธรรม เป็นโอกาสที่พระจะได้แสดงธรรมแก่คนจำนวนมาก เป็นต้น

4.8 ศาสนพิธีเป็นโอกาสที่ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างผู้มาร่วมพิธี

4.9 ศาสนพิธีเป็นเวทีแสดงออกซึ่งคุณงามความดีของบุคคลที่มาร่วมพิธีทางศาสนาในวาระนั้นๆ เช่น เป็นโอกาสให้ลูกๆ ได้บวชอุทิศส่วนกุศลให้กับพ่อแม่ผู้ล่วงลับ เป็นโอกาสให้ญาติพี่น้องได้มารวมตัวกันเพื่อต้อนรับแขกและปรนนิบัติพระสงฆ์ เป็นต้น

พิธีสงฆ์

พิธีสงฆ์ เป็นพิธีที่กำหนดรายละเอียดและการกระทำของพิธีต่างๆ อย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งพิธีเล็กหรือพิธีใหญ่ บางพิธีเป็นทางการ บางพิธีไม่เป็นทางการ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดของพิธีนั้นๆ ซึ่งมีแนวทางการปฏิบัติปรากฏอยู่ในพิธีกรรมต่างๆ

ความรู้เกี่ยวกับพิธีสงฆ์ ทองสุข นันทพร (2538, หน้า 42-51 อธิบายไว้ ดังนี้

1. การจัดโต๊ะหมู่บูชา

การจัดโต๊ะหมู่บูชาจะจัดหมู่ 5 หมู่ 7 หรือ หมู่ 9 ก็ได้ แล้วแต่สถานที่และความพร้อม ในการจัดหาพระพุทธรูปและสิ่งสักการะ โต๊ะหมู่บูชามีหลักการจัดว่าให้

พระพุทธรูปผืนพระพักตร์ไปทางเดียวกับที่พระสงฆ์หันหน้าไป โดยมุ่งหมายว่า พระสงฆ์นั้นมีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน จากบทบาลีว่า “พุทธบุปฺมุโข ภิกขุสงฺโฆ” เว้นแต่จำเป็นเกี่ยวกับสถานที่ โดยทั่วไป พระสงฆ์ต้องนั่งเบี่ยงซ้ายพระพุทธรูป (เว้นแต่จำเป็น

2. ความหมายของสิ่งสักการบูชา

ความหมายของพระรัตนตรัย ที่ได้ห่มบูชาเราจะพบว่าพระพุทธรูป ดอกไม้ ฐูปเทียน เราได้พบเห็นกันจนชินตา เราน่าจะรู้ความหมายของสิ่งดังกล่าวว่ามีความหมายอย่างไรบ้าง

พระพุทธรูป เป็นรูปเปรียบเทียบแทนองค์พระพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดาของเราทั้งหลาย เป็นที่พึ่งที่ระลึกถึงความดีของพระองค์ พวกเราจะต้องนำมาประพฤติปฏิบัติต่อไป

รูป 3 ดอก ใช้บูชาพระพุทธเจ้าผู้ทรงพระคุณแก่เรา 3 ประการ คือ พระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระกรุณาธิคุณ เปรียบเสมือนรูปที่มีกลิ่นหอม เมื่อจุดไฟลามหมดดอกความหอมก็จะสิ้นไป แต่ความหอมของพระพุทธคุณไม่มีวันจางหายไป

เทียน 2 เล่ม ใช้บูชาพระธรรม ซึ่งประกอบด้วยพระธรรม 1 พระวินัย 1 เปรียบเสมือนว่าเทียนเป็นแสงสว่างส่องทางฉันใด พระธรรมเป็นเครื่องให้ความสว่างแก่จิตใจฉันนั้น เทียนเมื่อจุดลามหมดดอกแล้ว ความสว่างจะหายไป ความมืดจะเข้ามาแทน แต่พระธรรมจะให้ความสว่างแก่จิตใจชั่วชีวิต

ดอกไม้ ใช้บูชาพระสงฆ์ ดอกไม้นานาชนิดเปรียบเสมือนคนในวรรณะต่างๆ ของประเทศอินเดีย เมื่อบวชแล้วมีคุณค่าควรแก่การเคารพกราบไหว้เสมอกัน เปรียบเทียบว่าดอกไม้ยังมีวันโรยรา แต่พระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ จะสืบอายุพระศาสนาต่อไปอย่างไร้โรย หรือหมายถึงความเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นหมวดหมู่ดังพระสงฆ์ที่อยู่ในวินัย

3. การจัดอาสนะสงฆ์

การปูลาดอาสนะสงฆ์ในพิธีทางราชการจะต้องปูลาดบนเวทีหรือยกพื้นให้สูงกว่าเก้าอี้แขกประมาณ 5 เซนติเมตร เป็นอย่างน้อย ซึ่งนิยมเรียกว่า “อาสนะสงฆ์”

การวางเครื่องรับรองพระสงฆ์ เช่น น้ำร้อน น้ำเย็น กระจโกณมีหลักอยู่ว่าต้องวางด้านขวามือของพระ วางกระจโกณไว้ในสุดเพราะเป็นสิ่งที่ไม่ต้องประเคน ถัดออกมาเป็นน้ำเย็น และด้านนอกสุดเป็นหมากพลู ส่วนน้ำร้อนนำมาถวายภายหลัง

4. ข้อควรระวังในการปฏิบัติเกี่ยวกับพระพุทธรูป

พระพุทธรูปนิยมจัดให้ผืนพระพักตร์ไปทางทิศเหนือ เพราะถือว่าพระพุทธรูปเจ้าเป็นโลกอุดร หรือไม่กี่ผืนพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออกด้วยถือว่าเป็นทิศพระ (ในวันตรัสรู้พระพุทธรูปเจ้าประทับนั่ง ผืนพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก)

การอัญเชิญพระพุทธรูปตั้งบนที่บูชาจะเป็นพระพุทธรูปแบบใดก็ได้ แต่พระพุทธรูปปางมารวิชัยจะเหมาะในทุกงาน อัญเชิญพระพุทธรูปที่เล็กมากหรือใหญ่ มากไม่เหมาะสมกับโต๊ะหมู่บูชามาประดิษฐานไว้ พระพุทธรูปถ้ามีครอบครอบเอาครอบออก ไม่ควรทำอะไรที่ไม่เหมาะสม เช่น มีพวงมาลัยห้อยที่พระศอกหรือพระกร ควรให้องค์พระเด่น หากมีหมอมองด้วยธูปเทียนให้สะอาดหรือสงวนน้ำเสียน้ำเสียก่อน หากเป็นพระพุทธรูปชนิดขัด หากมีหมอมองพียงขัดให้ผุดผ่อง เพื่อเพิ่มศรัทธายิ่งขึ้น

พระพุทธรูปในพิธีสำคัญของทางราชการให้ใช้พระพุทธรูปนาราชาบพิตร ซึ่งได้รับพระราชทานไปไว้ประจำที่ศาลากลางจังหวัดและที่ว่าการอำเภอทุกแห่ง

ก่อนจะอัญเชิญพระพุทธรูปจากที่หนึ่งไปยังที่หนึ่ง หรือขณะวางพระพุทธรูปลงที่บูชา ควรน้อมไหว้ก่อนยกหรือเมื่อวางลงแล้ว ไม่ควรนำรูปปั้นพระเกจิอาจารย์มาประดิษฐานไว้ปะปนกับพระพุทธรูปในพิธีการ หากใช้สถานที่นั้นจัดงานรื่นเริง ต้องอัญเชิญพระพุทธรูปไปไว้ในที่อันเหมาะสมอื่น

5. การไหว้พระรับศีล

เมื่อประธานจุดธูปเทียนแล้ว ในการประชุมสัมมนาทางวิชาการโดยทั่วไป ไม่นิยมนำสวดมนต์ ยกเว้นการประชุมอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

การอาราธนาศีล ให้พิธีกรทางศาสนายืนหรือนั่งแล้วแต่การจัดสถานที่ หากที่ประชุมนั่งเก้าอี้ และมีอาสน์สงฆ์ยกพื้นให้สูงกว่าที่นั่งของผู้เข้าประชุม ให้ยืนอาราธนาศีลได้

การยืนอาราธนาศีล ให้ยืนตรงพระสงฆ์รูปที่ 3 นับจากรูปสุดท้าย การนั่งอาราธนาศีลให้นั่งคุกเข่าตรงหน้าประธานสงฆ์

การอาราธนาศีล นิยมอาราธนาโดยมีคำว่า “วิสุทฺถ วิสุทฺถ” ดังนี้ “มะยัง กัมมเต วิสุทฺถ วิสุทฺถ รักขณัตถายะ ติสระระณณะ สะหะ ปญฺจะสีลานิ ยาจา มะ” ทั้งนี้ เพื่อแยก รักษาศีลเป็นข้อๆ หากศีลขาดจะได้ไม่ขาดทั้งหมด

การรับศีลสามารถรับศีลด้วยเสียงดังพอควร ยกเว้นการรับศีลในพระราชสำนัก ไม่นิยมเสียงดัง

ผู้ที่นำไหว้พระและอาราธนาศีลนี้เป็นบุคคลสำคัญที่จะให้พิธีการนั้นสั้นกะทัดรัดหรือไม่ ฉะนั้นในขั้นของการเตรียมงาน บางแห่งไม่ค่อยนัดหมายกับบุคคลนี้ มักไม่เชิญบุคคลผู้นี้มาประชุม การที่ละเลยต่อบุคคลนี้อาจทำให้เกิดความเสียหายต่องานได้ เช่น ผู้นำไหว้พระอาราธนาศีล มักเป็นคนแก่ที่คิดแบบชาวบ้าน ทำอะไรเหมือนชาวบ้าน หากไม่นัดหมายบุคคลผู้นี้ อาจเสริมอะไรต่ออะไรเข้ามาทำให้งานดูรุงรัง เช่น ก่อนจะไหว้พระ แทนที่จะขึ้นต้นว่า อรหัน แต่เสริมข้างหน้าด้วย “อิมินา ลักกาเรนนะ ตัง พุทฺธัง อภิปูชะยามะ” แล้วก็แปล และบอกให้กราบ 3 ครั้ง คนที่นั่งเก้าอี้ก็ไม่สามารถกราบได้

เมื่อรับศีลแล้ว บางที่อาจจะรับว่า “สาธุ สาธุ อนุโมทามิ” ซึ่งไม่นิยมใช้ในพิธีของทางราชการ

นอกจากนั้น อาจคิดแบบชาวบ้านเชิญชวนผู้แต่งชุดปกติขาวเข้าไปรับประพรมน้ำมนต์ ซึ่งไม่เคยปรากฏในงานพระราชพิธีใดๆ ที่แต่งชุดปกติขาวแล้วต้องเข้าไปรับน้ำมนต์ อาจจะคิดแบบชาวบ้าน นำกล่าวถวายจตุปัจจัยไทยธรรมแล้วแปลด้วยซึ่งใช้เวลานาน ตามปกติในพิธีของทางราชการจะถวายโดยไม่กล่าวคำกล่าวถวาย

ผู้เขียนเคยไปร่วมพิธีเปิดประชุมอบรมพัฒนาครูอาจารย์หลายแห่งที่มีพิธีกรรมไม่แจ้งประธานล่วงหน้าว่า จุดธูปเทียนแล้วจะมีการไหว้พระสวดมนต์ พอประธานจุดธูปเทียนแล้วท่านก็ตรงไปที่แท่นกล่าว แล้วพิธีกรก็ประกาศว่า “ขอเชิญไหว้พระสวดมนต์” ซึ่งเป็นกรกระทำให้ประธานเคอะเขิน บางครั้ง ตั้งนโม 3 จบตรงที่ว่า สมมาพุทธสฺส ออกเสียงเป็น สมมาสมพุทธสฺส (นอกจากยาวแล้วยังผิดอีก ดังนั้น ถ้าไม่ใช้การอบรมทางจริยธรรมที่ต้องการรวบรวมจิตใจให้เป็นสมาธิก่อนเข้าสู่รายการอื่นจริงๆ แล้วพิธีกรรมไม่นำไหว้พระสวดมนต์ก็ได้ อนึ่งผู้นำในการไหว้พระและอาราธนาศีล หากเป็นคนเดียวกับพิธีกรได้จะดีที่สุด

6. ที่กราบ

ในพิธีการต่างๆ มักจะตั้งที่กราบสำหรับประธานด้วย ในคู่มือศาสนพิธีของกรมการศาสนา ปี 2523 ระบุว่า ที่ทรงกราบนี้ใช้เฉพาะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระราชวงศ์ อนุโลมให้ใช้ที่กราบหรือหมอนรองกราบได้ในรัฐพิธีหรือราชพิธี นอกนั้นไม่ควรใช้ ควรปูพรมหรือผ้าขาวบางสำหรับประธานในพิธีนั่งกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ จะเหมาะสมที่สุด

การกราบบนที่กราบ หรือหมอนรองกราบในรัฐพิธี หรือราชพิธี ถือว่าเป็นการกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ด้วย โดยอนุโลม

7. การยื่นเทียนชนวน

การยื่นเทียนชนวนมีศิลปะที่จะให้ปฏิบัติมากมาย อันดับแรกผู้ช่วยพิธีกรซึ่งทำหน้าที่ยื่นเทียนชนวนจะต้องเตรียมการเพื่อให้จุดธูปและเทียนได้ง่าย เช่น ใช้สำลีสูดน้ำมันหรือยาหม่องพันที่ปลายธูปและเทียน

ผู้ยื่นเทียนชนวนจับด้านล่าง เหลือที่ให้ประธานจับเทียนชนวนด้านบน (ระวังน้ำตาเทียนจะหยดถูกมือประธาน หากผู้เข้าประชุมนั่งกับพื้น ควรคุกเข่าส่งมอบเทียนชนวน หากผู้เข้าประชุมนั่งเก้าอี้ ควรยื่นส่งมอบเทียนชนวน โดยคำนับแล้วก้าวเท้าขวาย่อเท้าซ้ายพองามส่งมอบ ในขณะที่ประธานจุดเทียนเล่มแรก ผู้ยื่นเทียนชนวนต้องถอยออกให้ห่างพอสมควรและประนมมือด้วย เมื่อประธานจุดธูปเทียนแล้วยื่นกลับมาให้ดับเทียนแล้วคำนับถอยออกห่างไปในที่อันสมควร

การดับเทียนชนวนมีหลายวิธี คือ 1 ใช้มือปัด หรือใช้มือบีบ 2 ใช้กรวยครอบ 3 ผินปลายเทียนลง เทียนจะดับเอง

ด้ามเทียนชนวนที่พบโดยทั่วไป มักจะยาวเกินไปไม่เหมาะสมกับความสูงของโต๊ะหมู่บูชา หากโต๊ะหมู่บูชาไม่สูงเกินไป ควรใช้เชิงเทียนเป็นด้ามเทียนชนวน

8. ด้ายสายสิญจน์

ด้ายสายสิญจน์เป็นด้ายมงคล กว่าจะเป็นด้ายสายสิญจน์ก็ต้องมีพิธีการ จึงถือว่าเป็นสิ่งสูงส่ง จะวางกับพื้นไม่ได้ เมื่อพระสงฆ์จ่ายด้ายสายสิญจน์ให้จนถึงพระสงฆ์รูปสุดท้าย ให้พิธีกรดูเสียก่อนว่า มีพานรองรับหรือไม่ ควรมีพานวางด้ายสายสิญจน์ด้านประธานสงฆ์ 1 พาน และรูปสุดท้าย 1 พาน

ในขณะที่พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์กำลังจะจบ (ถึง ภาวะตุลัพพ จะมี การส่งด้ายสายสิญจน์คืนไปยังประธานสงฆ์ บางแห่งพิธีกรไปช่วยท่านม้วนด้ายสายสิญจน์ซึ่งไม่ควรให้ฆราวาสไปจับต้องด้ายสายสิญจน์ในขณะที่ยังไม่จบจริงๆ

อนึ่ง ด้ายสายสิญจน์ที่โยงมาจากพระพุทธรูปลงมายังบาตรน้ำมนต์ ต้องเก็บสายให้เรียบร้อยอย่าให้เกะกะ เพราะจะทำให้แจกัน พานพุ่ม ที่โต๊ะหมู่บูชาล้มลงได้ ถ้าด้ายสายสิญจน์ถูกดึงให้ตึงหรือกรณีอื่นๆ ทำให้เสียพิธีการ

9. การจำกัดลำดับที่นั่งพระสงฆ์

การจัดลำดับที่นั่งพระสงฆ์ ส่วนมากพบเห็นหากนิมนต์พระสงฆ์มาจากหลายๆ วัด พระสงฆ์ที่มาถึงก่อนจะต้องลุกและเปลี่ยนที่นั่งบ่อยๆ เมื่อพระสงฆ์ที่มาถึงทีหลังมีสมณศักดิ์หรืออาวุโสสูงกว่า หรือต่ำกว่าแล้วแต่กรณี ดังนั้น เพื่อป้องกันปัญหา

ดังกล่าว จะต้องพิมพ์รายชื่อพระสงฆ์ที่นิมนต์มาทุกรูปถวายในวันนิมนต์ด้วย พระสงฆ์จะได้ทราบว่ามีสมณศักดิ์หรืออาวุโสเป็นอย่างไร

อย่างไรก็ตามในพระราชพิธีหรือพิธีที่ต้องใช้พัทธยศอื่นๆ หากจะพิมพ์รายชื่อของพระสงฆ์ที่นิมนต์มาตามลำดับการนั่งได้เลยก็จะเป็นการดี หมายความว่าจัดลำดับการนั่งตามลำดับพัทธยศ

10. การถวายจตุปัจจัยไทยธรรม

ในงานของทางราชการทั่วไป มักมีการประกาศรายชื่อผู้ที่ถวายจตุปัจจัยไทยธรรม เช่น “ขอกราบเรียนเชิญผู้ว่าราชการจังหวัด.....อัยการจังหวัด.....” ไปเรื่อยๆ จนครบจำนวนพระสงฆ์ ทำให้ผู้ที่ได้รับการประกาศชื่อก่อนลุกขึ้นไปถวายก่อนขาดความพร้อมเพรียงไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เหมาะสมกับงานของทางราชการ โดยเฉพาะพระราชพิธี

รูปแบบที่น่าจะเป็นระเบียบเรียบร้อย คือพิธีกรมอบหมายให้ผู้ช่วยจัดทำบัตรเชิญขนาดเท่ากับนามบัตร เขียนหรือพิมพ์ข้อความ ดังตัวอย่าง

ขอเรียนเชิญถวายจตุปัจจัย ไทยธรรม แด่พระสงฆ์ รูปที่.....
--

พิธีกรหรือผู้ช่วยนำบัตรเชิญนี้ไปมอบแก่ผู้ที่เราจะเชิญก่อนถึงเวลาเล็กน้อย ผู้รับเชิญอ่าน บัตรเชิญแล้วจะทราบว่าตนเองจะเดินตรงไปที่หน้าพระสงฆ์รูปที่เท่าไร เมื่อถึงเวลาพิธีกรอาจจะประกาศว่า “ต่อไปเป็นการถวายจตุปัจจัยไทยธรรมแด่พระสงฆ์ โดยผู้มีเกียรติที่ได้รับเชิญแล้ว” หรือหากไม่ประกาศอาจมีสัญญาณแจ้งให้ทราบไว้ล่วงหน้า (ในส่วนภูมิภาคนิยมประกาศ ผู้รับเชิญทุกคนจะลุกขึ้นพร้อมกัน แล้วเดินตรงไปยังพระสงฆ์ที่ตนเองได้รับเชิญไปถวาย เมื่อทุกคนไปพร้อมๆ กัน การถวายก็พร้อมกัน กราบหรือไหว้พร้อมกัน ทำให้ดูสวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อยมาก วิธีการนี้ได้เคยทำประสบผลสำเร็จมาแล้ว

11. การประเคนของแด่พระสงฆ์

การประเคนของแด่พระสงฆ์ คือ การยกสิ่งของอันสมควรแก่สมณบริโภคน้อมถวายให้แก่พระสงฆ์ด้วยกิริยาอาการที่แสดงถึงความศรัทธาเลื่อมใส มีความเคารพ อ่อนน้อม ถ่อมตนต่อพระสงฆ์ผู้รับประเคนนั้น ผู้ประเคนจะต้องปฏิบัติ ดังนี้

11.1 สิ่งของที่ประเคนต้องไม่หนักหรือใหญ่เกินไปให้ยกคนเดียวไหว และต้องยกพ้นจากพื้นด้วยมือทั้งสอง

11.2 อยู่ห่างจากพระสงฆ์ที่จะถวายสิ่งของไม่เกินหนึ่งศอก (หัตถบาล)

11.3 น้อมประเคนด้วยอาการเคารพอ่อนน้อมแด่พระสงฆ์

11.4 ประเคนด้วยมือ (สุภาพบุรุษ หรือของเนื่องด้วยมือ (สุภาพสตรี

11.5 พระสงฆ์รับด้วยมือหรือของเนื่องด้วยมือ

เมื่อประเคนสิ่งของหรือภัตตาหารครบทุกอย่างแล้วนิยมทำความเคารพพระสงฆ์ กล่าวคือ ถ้านั่งคุกเข่าประเคนก็นิยมกราบ 3 ครั้ง ถ้ายืนประเคนก็นิยมน้อมตัวลงยกมือไหว้ 1 ครั้ง เป็นการเสร็จพิธี สิ่งของที่ไม่นิยมประเคน เช่น กระโถน ฯลฯ

12. การถวายอดิเรก

ในพระราชพิธีหรือรัฐพิธี ขณะที่ประธานสงฆ์ถวายอดิเรกผู้เข้าร่วมพิธีไม่ต้องประนมมือ เพราะเป็นการถวายพระพร

คำกล่าวอดิเรกสำหรับถวายพระพรพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประธานสงฆ์จะกล่าวเป็นภาษาบาลี ดังนี้

อดิเรกวัสสุสสตี ชิวตุ (3 ครั้ง)

ทีชฌายุกุ โหตุ อโรโค โหตุ (2 ครั้ง)

สุชิตโ โหตุ ปรมินุทมหาราชชา

สิทฺธิกัจจํ สิทฺธิกมมํ สิทฺธิลาโก ชโย นิจจํ

ปรมินุทราชวรสุส ภวตุ สัพพทา

ขอถวายพระพร

หากถวายพระพรสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถด้วยในกรณีเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือในกรณีเสด็จทั้ง 2 พระองค์ ประธานสงฆ์จะกล่าวเป็นบาลี ดังนี้

อดิเรกวัสสุสสตี ชิวตุ (3 ครั้ง)

ทีชฌายุกุ โหตุ อโรโค โหตุ (2 ครั้ง)

สุชิต โหตุ ประมิมุทธหารราชา สราชินี
 สิทธิกิจจํ สิทธิกมมํ สิทธิลาโก ชโย นิจจํ
 ประมิมุทธหาราชวรสุสราชินินิยา สห ภาตฺต สพุพทา
 ขอถวายพระพร
 ถ้าเป็นการถวายพระพรสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
 กล่าวเป็นบาลี ดังนี้

อติเรกวสุสสํ ชีวตฺ (3 ครั้ง)
 ทีชายุโก โหตุ อโรโค โหตุ (2 ครั้ง)
 สุชิตา โหตุ ประมราชินี
 สิทธิกิจจํ สิทธิกมมํ สิทธิลาโก ยโส นิจจํ
 สิริกิตฺติประมราชินินิยา ภาตฺต สพุพทา
 ขอถวายพระพร

13. หลักการสังเกตพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์

ในขณะที่พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์อยู่นั้น พิธีกรต้องฟังเพื่อการเตรียมตัวในขั้นต่อไปนี้

บทเจริญพระพุทธมนต์จะเริ่มต้นและลำดับ ดังนี้

- นะโม (3 จบ)
- พุทธัง สรณัง คัจฉามิ...
- โยจักขุมา (หรืออัสสัมพุทฺธะ)
- นะโม อะระหโต (นะโม 8 ถึงตอนนี้พิธีกรทางศาสนา ต้องเตรียมให้

ประธานในพิธีจุดเทียนนำมนต์ กว่าเตรียมเสร็จ ก็ถึงบท อะเสวนาฯ พอดี

- อะเสวนา (หรือมงคลสูตร เป็นตอนที่ประธานสงฆ์เริ่มทำน้ามนต์
- ต่อด้วยบทพระปริตรอีกหลายบท
- ชีณัง ปุราณัง...ถึงคำว่า นิพพันติ ธีรา พระสงฆ์จะดับเทียนนำมนต์

ตอนนี้

- ภาวะตุลัพะมังคะลัง เป็นบทสุดท้าย (พิธีกรควรขยับตัวได้แล้ว

บทเจริญพระพุทธมนต์ทั้งหมด ใช้เวลาประมาณ 25-30 นาที หากมีเวลาจำกัด พิธีกรอาจนำหลักการประธานสงฆ์ให้เจริญพระพุทธมนต์แบบย่อก็สามารถทำได้ แต่เนื้อหาหลักๆ ก็เหมือนกันกับที่ระบุข้างต้น

14. การใช้พัดของสงฆ์

งานพระราชพิธีหรือพิธีการที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ที่กำหนดให้ใช้พัดยศตามรายละเอียดให้ใช้พัดยศ นอกนั้นให้ใช้พัดปกติ

ห้ามใช้พัดยศมีอักษรเกี่ยวกับงานศพในพระราชพิธีหรืองานมงคล การรับรองพระสงฆ์ ให้มีผู้ถือพัดยศพร้อมขาค้างช่วยพระสงฆ์เข้ามาในพิธีการ แล้ววางไว้แนวเดียวกันให้เป็นระเบียบสวยงามด้วย

ไม่ควรสรุปว่า ถ้าข้าราชการแต่งเครื่องแบบปกติขาว ถ้ามีการนิมนต์พระสงฆ์ พระสงฆ์ต้องใช้ พัดยศทุกครั้ง โดยให้ศึกษารายละเอียด ดังนี้

หลักเกณฑ์การใช้พัดยศและการถวายอดิเรก

โดยที่การใช้พัดยศและการถวายอดิเรก เป็นธรรมเนียมประเพณีที่พระสงฆ์จะถวายพระเกียรติแด่พระเจ้าแผ่นดินและสมเด็จพระบรมราชินี ในฐานะที่พระองค์ทรงดำรงเป็นเอกอัครพุทธศาสนูปถัมภมาแต่โบราณกาล ทางคณะสงฆ์จึงถือว่าเป็นเรื่องสำคัญยิ่งที่พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์จะต้องศึกษาและปฏิบัติให้ถูกต้อง เพื่อส่งเสริมเพิ่มพูนพระราชศรัทธา จึงขอ นำหลักเกณฑ์การใช้พัดยศและการถวายอดิเรกในงานพระราชพิธีและรัฐพิธีมาสรุปไว้ เพื่อเป็นแนวปฏิบัติ ดังนี้

14.1 กรณีที่ต้องใช้พัดยศและถวายอดิเรก

14.1.1 ในงานพิธีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ

14.1.2 ในงานพิธีที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จฯ

14.1.3 ในงานพิธีที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จฯ

ทรงปฏิบัติ พระราชกรณียกิจแทนพระองค์ให้พระสงฆ์ถวายอดิเรกแต่ทั้งสองพระองค์

14.1.4 ในงานพิธีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ หรือสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ท่านผู้ใดผู้หนึ่งไปปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์

หมายเหตุ ถ้าผู้แทนพระองค์ไปแทนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้พระสงฆ์ใช้สรพนามของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในคำถวายอดิเรก และถ้าผู้แทนพระองค์ไปแทนสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ให้พระสงฆ์ใช้สรพนามของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถในคำถวายอดิเรก

14.1.5 ในงานพิธีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดขึ้น หรือได้รับพระบรมราชานุญาต

ให้จัดขึ้น เช่น งานถวายผ้ากฐินพระราชทาน งานพิธีสมเด็จพะสังฆราชประธานสัญญาบัตรพัชยศ งานทรงบำเพ็ญพระราชกุศลพระราชทานเพลิงศพ หรืองานศพอื่นที่อยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ รวมทั้งงานที่สิ้นเกล้าฯ ทั้งสองพระองค์ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลในที่ต่างๆ ทุกกรณี

14.1.6 งานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถที่ทางราชการจัดถวาย เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

14.1.7 ในงานพระราชพิธีฉลองวันพระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

14.1.8 งานรัฐพิธีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหรือสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จฯ รวมถึงในกรณีที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้แทนพระองค์ไปปฏิบัติ พระราชกรณียกิจแทน เช่น งานพระราชทานปริญญาบัตร งานวางศิลาฤกษ์ หรือพิธีเปิดอาคารสถานที่ทำการของรัฐ เป็นต้น

14.2 งานพิธีที่จะต้องใช้พัชยศ แต่ไม่ถวายอดิเรก ดังนี้

14.2.1 งานพิธีที่สมเด็จพระราชชนนี เสด็จฯ

14.2.2 งานพิธีที่พระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จฯ

14.2.3 งานพิธีที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

เสด็จฯ

14.3 งานพิธีที่ใช้ทั้งพัชยศและพัชรอง

ยังมีงานพิธีอีกอย่างหนึ่งที่พระสงฆ์จะต้องใช้ทั้งพัชยศและพัชรอง นั่นคือ พระราชพิธี ทรงบำเพ็ญกุศลที่มีการถวายพระธรรมเทศนาแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือแต่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ รวมถึงแต่ท่านที่ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ไปปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์ ในกรณีเช่นนี้ให้พระสงฆ์ผู้เป็นองค์ถวายพระธรรมเทศนา นำไปทั้งพัชยศและพัชรอง โดยมีวิธีการใช้พัชยศดังนี้

14.3.1 ให้นำพัชรองขึ้นไปบนธรรมมาสน์ เพื่อใช้ในการถวายศีล เมื่อถวายศีลจบแล้วให้วางพัชรองไว้บนธรรมมาสน์ แล้วถวายพระธรรมเทศนา เมื่อถวายพระธรรมเทศนาจบแล้วให้นำพัชรองลงมาจากธรรมมาสน์

14.3.2 เมื่อมานั่งอาสนะข้างล่าง รับเครื่องไทยธรรมเสร็จแล้ว จึงใช้พัดยศ ถวายอนุโมทนาและถวายอดิเรก ทั้งนี้เป็นธรรมเนียมที่ถือปฏิบัติมาแต่รัชสมัยของพระเจ้าทรงธรรมแห่งกรุงศรีอยุธยา

14.3.3 ในพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลเนื่องในวันวิสาขบูชา มีการปฏิบัติเป็นกรณีพิเศษเพิ่มเติมไปอีก คือ เมื่อพระสงฆ์ถวายพระธรรมเทศนาจบแล้ว จะนั่งยะถายุบนธรรมาสน์โดยถือพระคัมภีร์ไว้ในมือ ไม่ต้องถือพัดยศใดๆ ทั้งสิ้น พอยะถาจบพระสงฆ์ที่นั่งอยู่ข้างล่างรับสัพพีแล้ว พระสงฆ์รูปที่แสดงพระธรรมเทศนาจะลงจากธรรมาสน์มานั่งที่อาสนะเดิมแล้วจึงถือพัดยศ รวมถวายอนุโมทนาและถวายอดิเรกต่อไป

14.3.4 ในกรณีที่ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลใดๆ ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพัทธองไว้เป็นที่ระลึก เช่น งานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 7 เมื่อทรงถวายพัทธองนั้นแล้ว พระสงฆ์จะใช้พัทธองดังกล่าว ตั้งถวายศีลและสวดยะถา-สัพพีไปจนจบถวายอนุโมทนา ครั้นถึงตอนถวายอดิเรก จึงจะใช้พัดยศตั้งขึ้นถวายอดิเรกต่อไปจนจบบท ภาวะตุลัษพะมังคะลัง

ศาสนพิธีหรือพิธีกรรมของพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ช่วยหล่อเลี้ยงศาสนธรรม อันเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาไว้ ดังนั้นการกระทำศาสนพิธีหรือพิธีกรรมต่างๆ ในทางพระพุทธศาสนาควรที่จะต้องมีการแนะนำและให้ผู้ร่วมพิธีได้ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับพิธีต่างๆ ให้ถ่องแท้ตามหลักการทางพิธีกรรมของพระพุทธศาสนา เพื่อผู้ปฏิบัติจะได้นำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามจุดมุ่งหมายในศาสนพิธีนั้นๆ เนื่องจากศาสนพิธีจัดเป็นวัฒนธรรมและจารีตประเพณีของชาติที่มีการสืบสานกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ซึ่งการปฏิบัติศาสนพิธี จะต้องทำให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในการดำเนินกิจกรรมด้านพิธีของศาสนา กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2556, หน้า 172-174 อธิบายวิธีการถวายสังฆทาน ดังนี้

การถวายสังฆทาน

การถวายสังฆทาน คือ การถวายทานที่อุทิศแก่สงฆ์ ซึ่งต้องเป็นการตั้งใจถวายแก่สงฆ์จริงๆ ไม่เห็นแก่หน้าพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็ภิกษุหรือสามเณร เป็น

พระสงฆ์เถระ หรือพระสงฆ์อันดับ ถ้าเจาะจงจะถวายพระภิกษุรูปใดแล้ว ก็จะเป็นเหตุให้มีจิตใจไขว่เขวเกิดความ ยินดียินร้ายไปตามบุคคลที่รับสังฆทานนั้น จะเป็นภิกษุหรือสามเณร จะเป็นรูปเดียวหรือหลายรูป ก็ถือว่าเป็นการถวายสังฆทานทั้งสิ้น และถือว่าเป็นผลสำเร็จในการถวายสังฆทานแล้ว เนื่องจาก ผู้รับสังฆทานที่ถวายถือเป็นการรับในนามสงฆ์ซึ่งสงฆ์จัดมาหรือเป็นผู้มาถึงเฉพาะหน้าในขณะตั้งใจถวายสงฆ์แล้ว ซึ่งการถวายทานที่อุทิศให้เป็นของสงฆ์จริงๆ นี้ในครั้งพุทธกาลมีแบบแผน ในการถวายสังฆทาน 7 ประการ คือ

- 1 ถวายแก่หมู่ภิกษุและภิกษุณีมีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข
- 2 ถวายแก่หมู่ภิกษุ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข
- 3 ถวายแก่หมู่ภิกษุณีมีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข
- 4 ถวายแก่หมู่ภิกษุและภิกษุณี ไม่มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข
- 5 ถวายแก่หมู่ภิกษุไม่มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข
- 6 ถวายแก่หมู่ภิกษุณีไม่มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข
- 7 ร้องขอต่อสงฆ์ให้ส่งใครๆ ไปรับแล้วถวายแก่ผู้นั้น

การเตรียมการ

1. จัดเตรียมทานวัตถุที่ต้องการถวายให้เสร็จเรียบร้อย ตามศรัทธาและทันเวลาถวาย เช่น อาหารคาว อาหารหวาน น้ำดื่ม เครื่องกระป๋อง อาหารแห้ง ของใช้ต่างๆ ที่พระสงฆ์ใช้ได้ ไม่ผิดพระวินัย (ถ้าอยู่ในกาล คือ เช้า ถึงก่อนเวลาเที่ยงวัน ให้ประเคนได้แต่ถ้าอยู่นอกกาลไม่ต้อง ประเคน เพียงแต่ตั้งไว้ ณ เบื้องหน้าพระภิกษุ และให้ประเคนได้เฉพาะวัตถุที่ประเคนนอกกาลได้ เท่านั้น

2. จัดเตรียมดอกไม้ธูปเทียนจตุบูชาพระรัตนตรัย
3. แจ้งความประสงค์ที่จะถวายทานนั้นๆ ให้พระสงฆ์ทราบ
4. เตรียมนิมนต์พระสงฆ์ที่จะรับสังฆทาน
5. จัดเตรียมสถานที่ หรือนัดหมายสถานที่ที่จะถวายสังฆทานให้พระสงฆ์

ทราบ

แนวทางการปฏิบัติมีดังนี้

1. พระสงฆ์มาถึงยังสถานที่ที่จะทำพิธีถวายสังฆทาน (ที่บ้านหรือที่วัด ตามที่กำหนด และนิมนต์พระสงฆ์ไว้
2. นิมนต์พระสงฆ์นั่งยังอาสนสงฆ์ที่จัดเตรียมไว้ตามจำนวนที่จะถวายสังฆทาน
3. นำเครื่องสังฆทานมาตั้งเรียงไว้ ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์
4. จตุธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย กราบ 3 ครั้ง

5. กล่าวคำไหว้พระและอาราธนาศีล ดังนี้ “มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง
 รักขะนัตถายะ ติสระเถณะ สะหะ ปัญจะ สีลานิยาจามะ. พุติยัมปิมะยัง ภันเต วิสุง วิสุง
 รักขะนัตถายะ ติสระเถณะ สะหะ ปัญจะ สีลานิยาจามะ. ตะติยัมปิมะยัง ภันเต วิสุง วิสุง
 รักขะนัตถายะ ติสระเถณะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ.”

6. พระสงฆ์ให้ศีล

7. กล่าวนมโม 3 จบ ดังนี้ “นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัม
 พุทฺธัสสะ นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทฺธัสสะ. นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต
 อะระหะโต สัมมาสัมพุทฺธัสสะ.” จบ

8. กล่าวคำถวายสังฆทาน (ในกรณีถวายสังฆทานเพื่อความ สุข ความเจริญ
 ของตนเอง ดังนี้ “อิมานิ มะยัง ภันเต, ภัตตานิสะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอิโณชะยามะ,
 สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, ภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง,
 ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.” คำแปล “ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อม
 ถวาย, ภัตตาหาร กับทั้ง บริวารเหล่านี้, แต่พระสงฆ์, ขอพระสงฆ์โปรดรับภัตตาหาร, กับ
 ทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้, ของ ข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้า
 ทั้งหมด ตลอดกาลนานเทอญฯ”

9. คำกล่าวถวายสังฆทาน (ในกรณีเพื่ออุทิศให้ผู้ตาย ดังนี้ “อิมานิมะยัง
 ภันเต, มะตะกะภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอิโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต, ภิกขุ
 สังโฆ, อิมานิมะตะกะภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ปฎิคคัณหาตุ, อัมหากัญเจะ, มาตาปิตุ,
 อาทีนัญจะ, ญาตะกานัง, กาละกะตานัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ” คำแปล “ข้าแต่
 พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายภัตตาหารเพื่อผู้ล่วงลับไปแล้ว, พร้อมกับ
 ของ บริวารทั้งหลายเหล่านี้, แก่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์, โปรดรับภัตตาหารเพื่อผู้
 ล่วงลับไปแล้ว, พร้อมกับทั้งของบริวารทั้งหลายเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อ
 ประโยชน์, เพื่อความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย, แก่ญาติทั้งหลายผู้ล่วงลับไปแล้วด้วย,
 มีปีติ มารดา เป็นต้น, ตลอดกาลนานเทอญ.”

10. พระสงฆ์รับ “สาธุ”

11. ประเคนวัตถุที่จะถวายสังฆทาน (ถ้านอกกาลคือหลังเที่ยงวันให้ประเคน
 เฉพาะผ้าไตร หรือเครื่องสังฆทานที่ไม่ใช่อาหาร

12. พระสงฆ์อนุโมทนา

13. ผู้ถวายสังฆทาน กรวดน้ำ-รับพร

14. เสรีจิตถิธถวายสังฆทาน

การถวายทานต่างๆ

การถวายทาน เป็นที่นิยมของพุทธศาสนิกชนผู้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการ ทำบุญในพระพุทธศาสนา อันเป็นการทำนุบำรุงผู้ทำหน้าที่ศาสนทายาทใน ส่วนของพระภิกษุ สามเณร เนื่องจากการถวายทานเป็นส่วนหนึ่งซึ่งนับเข้าในบุญกิริยาวัตถุ โดยถวายเป็นสังฆทานบ้าง ปาฏิบุคคลิกทานบ้าง ตามเจตนารมณ์ศรัทธาของผู้ที่จะถวาย ทานนั้นๆ

การเตรียมการ

1. จัดเตรียมทานวัตถุที่ต้องการถวายตามที่ตนเองมีความประสงค์จะถวาย ที่พระสงฆ์ใช้ได้ไม่ผิดพระวินัย
2. ดอกไม้ธูปเทียน เพื่อจุดบูชาพระรัตนตรัยและถวายพระสงฆ์
3. แจกความประสงค์ที่จะถวายทานนั้นๆ ให้พระสงฆ์ทราบ
4. นิมนต์พระสงฆ์ที่จะรับทาน
5. สถานที่ หรือนัดหมายสถานที่ที่จะถวายทานให้พระสงฆ์ทราบ

แนวทางการปฏิบัติดังนี้

1. พระสงฆ์มาถึงยังสถานที่ที่จะทำพิธีถวายทาน (บ้านหรือวัด ตามที่กำหนด และนิมนต์ พระสงฆ์ไว้
2. นิมนต์พระสงฆ์นั่งยังอาสน์สงฆ์ที่จัดเตรียมไว้ตามจำนวนที่จะถวายทาน
3. นำวัตถุทานมาตั้งวางเรียงไว้ ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์
4. จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย กราบ 3 ครั้ง
5. อาราธนาศีล ดังนี้ “มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ ติสระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิยาจามะ. ทุติยัมปิมะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ ติสระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิยาจามะ. ตะติยัมปิมะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ ติสระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิยาจามะ.”
6. พระสงฆ์ให้ศีล
7. กล่าวนะโม 3 จบ
8. กล่าวคำถวายทาน
9. พระสงฆ์รับ “สาธุ”

10. ผู้ถวายทานพระเคนวัตถุทานนั้นๆ (ถ้าเป็นสิ่งที่ใหญ่หรือเป็น อสังหาริมทรัพย์ ให้ใช้การพระเคนกลุ่มต้ายสายสัญญาณที่เนื่องมาจากวัตถุนั้นๆ หรือใช้วิธี หลังน้ำเพื่อเป็นการแสดงว่า ได้ถวายสิ่งนี้หรือสิ่งที่จะถวายเป็นของสงฆ์แล้ว

11. พระสงฆ์อนุโมทนา

12. ผู้ถวายทาน กรวดน้ำ-รับพร

13. เสร็จพิธีถวายทาน

กิจกรรมเกี่ยวกับศาสนพิธีทั้ง 15 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 การจัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา

การตั้งโต๊ะหมู่ ควรตั้งเบื้องขวาของพระภิกษุสงฆ์เสมอ โดยเรียงเป็นแถว แถวเดียวกัน หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ทิศเหนือ ทิศใต้ก็ได้ ไม่นิยมหันหน้าไปทางทิศ ตะวันตก (ดูความเหมาะสมของสถานที่ประกอบด้วย และ จัดตามลวดลายความสูงต่ำ ของโต๊ะหมู่เป็นเกณฑ์ด้วย

กิจกรรมที่ 2 การจัดเครื่องสักการบูชาพระรัตนตรัย

การจัดเครื่องบูชาพระรัตนตรัย นอกจากมีหลักเกณฑ์และวิธีจัดก็ยังมี ความสำคัญเป็นอย่างมาก ที่ผู้จัดโต๊ะหมู่บูชาควรทราบหลักเกณฑ์และวิธีจัดโต๊ะหมู่บูชา แบบต่างๆไว้เพื่อจะจัดให้ถูกต้อง โดยมีหลักเกณฑ์การจัด คือ การตั้งเครื่องบูชาทุกชนิด จะต้องไม่สูงกว่าพระพุทธรูปที่ประดิษฐานที่โต๊ะหมู่บูชา ส่วนปริมาณอาจแตกต่างกันตาม ประเภทของโต๊ะหมู่

1. เครื่องสักการบูชาบนโต๊ะหมู่บูชา หมู่ 3

- กระจ่างรูป 1 กระจ่าง

- เชิงเทียน 1 คู่

- พานดอกไม้ 2 พาน

- แจกัน 2 ใบ

2. เครื่องสักการบูชาโต๊ะหมู่บูชา หมู่ 5

- กระจ่างรูป 1 กระจ่าง

- เชิงเทียน 4 คู่

- พานดอกไม้ 5 พาน

- แจกัน 2 ใบ

3. เครื่องสักการบูชาโต๊ะหมู่บูชา หมู่ 7

- กระจ่างรูป 1 กระจ่าง

- เชิงเทียน 5 คู่

- พานดอกไม้ 5 พาน

- แจกัน 2 ใบ

4. เครื่องสักการบูชาโต๊ะหมู่บูชา หมู่ 9

- กระจ่างรูป 1 กระจ่าง

- เชิงเทียน 6 คู่

- พานดอกไม้ 7 พาน

- แจกัน 3 ใบ

กิจกรรมที่ 3 การจัดอาสนะของพระสงฆ์

การจัดอาสนะสงฆ์ จัดตั้งไว้ด้านซ้ายของโต๊ะหมู่บูชา แยกเป็นเอกเทศต่างหากจากที่นั่งฆราวาส ประกอบด้วยเครื่องรับรอง คือ พรหมเล็กเท่าจำนวนพระสงฆ์ กระจ่างเท่าจำนวนพระสงฆ์ และภาชนะน้ำร้อนน้ำเย็นเท่าจำนวนพระสงฆ์ เครื่องรับรองดังกล่าวตั้งไว้ด้านขวามือของพระสงฆ์ โดยตั้งกระจ่างไว้ด้านในสุดถัดมาเป็นภาชนะน้ำร้อนน้ำเย็น

กิจกรรมที่ 4 ขั้นตอนการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย

การจุดธูปเทียนเป็นการเริ่มต้นประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เจ้าภาพควรเป็นผู้จุดธูปเทียนเอง หากได้เชิญให้บุคคลอื่นมาเป็นประธานในพิธี ควรเชิญให้ผู้นั้นเป็นผู้จุด และการจุดธูปเทียน ให้จุดเทียนทางขวามือของพระพุทธรูปก่อน แล้วจึงจุดเล่มทางซ้ายมือ เมื่อจุดเทียนแล้ว ให้จุดธูปเป็นลำดับต่อไป โดยรวมธูปทั้ง 3 ดอกมาจุดต่อกับเทียนเล่มใดก็ได้ จากนั้นจึงปักธูปเรียงที่ละดอก จากขวามือพระพุทธรูปไปทางซ้ายมือ ในกรณีที่มิได้ผู้สงฆ์ชนวน และปักธูปเรียงดอกชুবน้ำมันที่ปลายธูปไว้เรียบร้อยแล้ว ประธานจะใช้เทียนชนวนจุดเรียงดอกก็ได้

การจุดธูปเทียน

การจุดธูปเทียนบูชาหลักในการจุดคือ ต้องจุดเทียนก่อนจุดธูป หากเทียนมี 2 เล่ม และมีกระจ่างรูปอยู่ตรงกลาง ให้จุดเล่มที่อยู่ด้านซ้ายมือของผู้จุดก่อนแล้วจึงจุดเล่ม

ขวามือ จากนั้นจึงจุดธูป ดังนี้

วิธีจุดแบบนี้ใช้ทั่วไปในการจุดบูชาพระพุทธรูปทั้งงานมงคลและงานอวมงคล และจุดบูชาพระธรรมในงานศพ โดยมีเทียน 2 เล่ม รูป 3 ดอก

ส่วนการบูชาศพนั้น จะใช้ธูปเพียง 1 ดอก และไม่ต้องจุดเทียนบูชา แต่ที่หน้าศพจะมีเทียนหรือตะเกียงจุดอยู่เพื่อความสะดวกในการจุดธูปบูชาศพ

อนึ่ง ในงานศพจะมีสถานที่ที่ต้องบูชา 3 ที่คือ ที่โต๊ะหมู่ตั้งพระพุทธรูป ที่ตู้พระธรรม (ปกติจะตั้งอยู่ด้านหน้าของพระสงฆ์ที่สวดอภิธรรม และที่บูชาศพ การจุดเครื่องบูชาทั้ง 3 ที่ มี 2 วิธี และมีความหมายต่างกัน คือ

วิธีที่ 1 จุดธูปเทียนที่โต๊ะหมู่บูชา ที่ตู้พระธรรม และที่ศพ หมายถึงผู้จุดเป็นผู้บูชาเองทั้ง 3 แห่ง

วิธีที่ 2 จุดธูปที่หน้าศพ จุดธูปเทียนที่โต๊ะหมู่บูชา และที่ตู้พระธรรม หมายถึง ผู้จุดเชิญผู้ตายให้ทำความเคารพบูชาพระพุทธรูปและพระธรรม

เมื่อจุดธูปเทียนที่โต๊ะหมู่บูชา หรือที่ตู้พระธรรมให้กราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ 3 ครั้ง แต่การจุดธูปบูชาศพเมื่อจุดแล้วจะต้องกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์สำหรับศพพระภิกษุ หากเป็นศพฆราวาสให้กราบครั้งเดียวไม่แบมือ และผู้จุดเป็นพระภิกษุให้กราบศพ 3 ครั้งสำหรับศพพระภิกษุ แต่ถ้าเป็นศพฆราวาสไม่ต้องจุดธูปเพียงแต่ยื่นสำรวมจิตหน้าศพ ประมาณ 1-2 นาที ผู้เข้าร่วมพิธี จะต้องพนมมือทุกครั้งทีประธานพิธีหรือเจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระพุทธรูปและพระธรรม

กิจกรรมที่ 5 การกล่าวคำไหว้พระและอาราธนาศีล

อิมีนา สักกาเรนะ พุทธัง อะภิปูชะยามะ

อิมีนา สักกาเรนะ ธัมมัง อะภิปูชะยามะ

อิมีนา สักกาเรนะ สังฆัง อะภิปูชะยามะ

(ว่าพร้อมกัน) อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภาวะวา, พุทธัง ภาวะวันตัง อภิวาเทมิ. (กราบ สวากขาโต ภาวะวะตา ธัมโม, ธัมมัง นะมัสสามิ. (กราบ สุปะฏิบันโน ภาวะวะโต สวาระกะสังโฆ, สังฆัง นะมามิ. (กราบ

กล่าวคำอาราธนาศีล 5 พร้อมกัน ดังนี้

มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ ติสระระณนะสะหะ ปัญจะ สีลานิยาจามะ พุติยัมปิ มะยังภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ ติสระระณนะสะหะ ปัญจะ สีลานิยาจามะ ตะติยัมปิ มะยังภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ ติสระระณนะสะหะ ปัญจะ สีลานิยาจามะ

กิจกรรมที่ 6 การกล่าวคำอาราธนาพระปริตร

คำอาราธนาพระปริตร

“วิปัตติปะฎิพาหายะ สัพพะสัมปัตตสิทธินา, สัพพะ ทุกขะ วินาสายะ ปะริตตัง
 พรุถะ มังคะลัง.วิปัตติปะฎิพาหายะ สัพพะสัมปัตตสิทธินา, สัพพะ ภาวะะ วินาสายะ ปะริตตัง
 พรุถะ มังคะลัง.วิปัตติปะฎิพาหายะ สัพพะสัมปัตตสิทธินา, สัพพะ โรคะะ วินาสายะ ปะริตตัง
 พรุถะ มังคะลัง.”

กิจกรรมที่ 7 การกล่าวคำอาราธนาธรรม

คำอาราธนาธรรม

พรหมมา จะ โลกาทิปะติ สะหัมปะติ
 กัตถัญชะลี อ้นธิวะรัง อะยาจะณะ
 สันตีระ สัตตาปะระชกชะชาติกา
 เทเสตุ ธัมมัง อะนุกัมปิมัง ปะชัง

กิจกรรมที่ 8 การกล่าวคำถวายไทยธรรม

คำถวายไทยธรรมหรือถวายสังฆทาน

“อิมานิ มะยัง ภันเต, สังฆทานานิสะปะริวารานิ, ภิกขุสงฆ์สสสะ, โอิณชะยามะ, สาธุ โน
 ภันเต, ภิกขุสงฆ์, อิมานิ, สังฆทานานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาทุ, อัมหากัง, ทีฆะรัต
 ตัง, หิตายะ, สุขายะ.” คำแปล “ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย,
 ซึ่งสังฆทานกับทั้งบริวารเหล่านี้, แต่พระสงฆ์, ขอพระสงฆ์โปรดรับซึ่งสังฆทาน, กับทั้ง
 บริวารทั้งหลายเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้า
 ทั้งหลาย ตลอดกาลนานเทอญฯ”

กิจกรรมที่ 9 การประเคนของต่างๆแด่พระสงฆ์

วิธีประเคน คือ นั่งหรือยืนห่างจากพระประมาณ 1 ศอก จับของที่ จะ
 ประเคนด้วยมือทั้งสองหรือมือเดียวก็ได้ ยกให้สูงพ่นพื้นเล็กน้อยแล้วน้อมประเคนด้วย
 ความเคารพ ถ้าเป็นบุรุษ พระจะรับด้วยมือทั้งสอง ถ้าเป็นสตรี พระจะทอดผ้าสำหรับ
 ประเคนออกมารับ ฟิงวางของบนฝ่ามือแล้วปล่อยมือ เมื่อประเคนเสร็จแล้วฟิงกราบหรือ
 ไหว้แล้วแต่กรณี

การประเคนที่ถูกต้อตามหลักพระวินัยมีลักษณะที่กำหนดไว้ 5

ประการ ดังนี้

1. ถ้าเป็นชายให้คุกเข่าหน้าพระภิกษุสงฆ์ห่างจากท่านประมาณ 1 ศอก ยกของที่จะประเคนส่งให้ท่านไปเลย
2. ถ้าเป็นหญิงให้วางของที่จะประเคนลงบนผ้ารับประเคนที่ท่านทอด ออกมารับ แล้วปล่อยมือเพื่อพระภิกษุสงฆ์จะได้หยิบของนั้น
3. เมื่อประเคนเสร็จแล้วให้กราบ 3 ครั้ง หรือไหว้ 1 ครั้งก็ได้ ถ้าของที่จะ ประเคนมีมากให้ประเคนของให้หมดเสียก่อน แล้วจึงกราบหรือไหว้ ไม่นิยมกราบหรือไหว้ ทุกครั้งที่ประเคน
4. ถ้าพระภิกษุสงฆ์รับประเคนนั่งเก้าอี้หรืออยู่บนอาสนะสูง ผู้ประเคน ไม่อาจนั่งประเคนได้ให้ถอดรองเท้าเสียก่อนแล้วยืนประเคนตามวิธีที่กล่าวแล้ว
5. ของที่ประเคนแล้ว ห้ามศุภุสัถ์แตะต้องอีก เป็นเรื่องพระภิกษุท่าน จะหยิบส่งกันเอง หากไปแตะต้องเข้าโดยเจตนาหรือไม่ก็ตาม ของนั้นถือว่าขาดประเคน จะต้องประเคนใหม่
6. สิ่งของที่ไม่ใช่ของเคี้ยวของฉัน เช่น กระจาด จาน ช้อน แก้วเปล่า กระจาด เป็นต้น ไม่นิยมประเคน

กิจกรรมที่ 10 การปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์

การแสดงความเคารพต่อพระภิกษุ

1. การกราบ การกราบพระที่ถูกต้อ จะต้องกราบแบบ “เบญจางคประดิษฐ์” มีขั้นตอนในการปฏิบัติ ดังนี้
 - ขั้นที่ 1 ท่าเตรียม ให้นั่งคุกเข่า
 - ผู้ชาย นั่งคุกเข่า ท่าเทพบุตร ได้แก่ นั่งบนส้นเท้า ปลายเท้าตั้งตรง ลำตัวตรง เข่าทั้งสองห่างกันเล็กน้อย โดยวางมือทั้งสองข้างบนหน้าขา นิ้วชิดกัน
 - ผู้หญิง นั่งคุกเข่า ท่าเทพธิดา ได้แก่ นั่งบนส้นเท้า เท้าไขว้กันหรือเหยียดตรง
 - ขั้นที่ 2 อัญชลี (ประนมมือ)
 - ให้ประนมมือระดับอก ปลายนิ้วเบนออกจากอกประมาณ 45 องศา แขนและศอกแนบลำตัว
 - ขั้นที่ 3 วันทา (ไหว้)

ยกมือขึ้น ก้มศีรษะลงรับมือเล็กน้อยให้หัวแม่มือจรดระหว่างคิ้ว
ปลายนิ้วชี้จรดไรผมเหนือหน้าผาก

ขั้นที่ 4 อภิวัต (กราบ)

ก้มลงกราบ โดยการให้แขนทั้งสองลงพร้อมกัน มือทั้งสองคว่ำวางให้
ห่างกันเล็กน้อย พอให้หน้าผากจรดพื้นได้

ขั้นที่ 5 ท่าจบกราบ

เมื่อกราบครบ 3 ครั้งแล้ว ให้เงยหน้าขึ้นยกตัวอยู่ในท่าวันทา (ไหว้
แล้วลดมือลงในท่าอัญชลี (ประนมมือ ทำเพียงครั้งเดียวแล้วนั่งพับเพียบ

2. การไหว้ ถ้าอยู่ในที่กราบเบญจางคประดิษฐ์ไม่ได้ ก็ให้ยืนไหว้ทั้งผู้หญิง
และผู้ชาย

ผู้ชาย ยืนตรงประนมมือขึ้นหัวแม่มืออยู่ระหว่างคิ้ว นิ้วชี้จรดหน้าผาก
น้อมตัวและก้มศีรษะลง

ผู้หญิง สืบเท้าขวาไปข้างหน้าเล็กน้อย ย่อเข่าและน้อมตัวลงพร้อมกับ
ประนมมือขึ้น หัวแม่มืออยู่ระหว่างคิ้ว นิ้วชี้จรดหน้าผาก

การพบพระภิกษุ

เมื่อพบพระภิกษุ ชาวพุทธที่ดีควรจะแสดงความเคารพในโอกาสต่างๆ ดังนี้

1. เมื่อพระภิกษุยืนอยู่ การเดินผ่านพระภิกษุในขณะที่ท่านยืนอยู่ ให้เดินก้ม
ตัวเมื่อมาถึงหน้าท่าน ให้น้อมตัวลงไหว้แล้วก้มตัวเดินผ่านเลยไป

2. เมื่อเดินสวนทางกับพระภิกษุ ให้หลีกทางทางด้านขวามือของเรา เมื่อ
พระภิกษุเดินผ่านถึงตรงหน้า ให้น้อมตัวลงไหว้ รอจนพระภิกษุเดินผ่านไป

3. เมื่อพระภิกษุนั่งอยู่ ถ้าจำเป็นต้องผ่านพระภิกษุในขณะที่ท่านนั่งอยู่ให้
คลานลงมือ เมื่อถึงตรงหน้าให้กราบหรือไหว้ตามแต่ความเหมาะสมกับสถานการณ์นั้น
แล้วคลานลงมือผ่านไป พอพ้นระยะแล้วจึงค่อยลุกขึ้นเดิน

4. การเดินตามพระภิกษุ ให้เดินเยื้องไปทางเบื้องซ้ายของพระภิกษุ โดยทิ้ง
ระยะห่างประมาณ 2-3 ก้าว ขณะที่เดินจะต้องสำรวมกิริยาให้เรียบร้อย และไม่พูดเสียงดัง
ใช้คำพูดสุภาพ

กิจกรรมที่ 11 บุญพิธี

ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติในการทำบุญถวายภัตตาหาร

1. พระสงฆ์มาถึงยังสถานที่ที่จะทำพิธีถวายภัตตาหาร (ที่บ้านหรือที่วัด ตามที่กำหนด และนิมนต์พระสงฆ์ไว้
2. นิมนต์พระสงฆ์นั่งยังอาสนสงฆ์ที่จัดเตรียมไว้ตามจำนวนที่จะถวาย ภัตตาหาร แล้วประเคนน้ำ
3. นำเครื่องสังฆทานมาตั้งเรียงไว้ ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์
4. จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย กราบ 3 ครั้ง
5. กล่าวคำไหว้พระและอาราธนาศีล ดังนี้ “มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะ นัตถายะ ติสระเถนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิยาจามะ. ทุติยัมปิมะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะ นัตถายะ ติสระเถนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิยาจามะ. ตะติยัมปิมะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะ นัตถายะ ติสระเถนะ สะหะ ปัญจะ สีลاني ยาจามะ.”
6. พระสงฆ์ให้ศีล
7. กล่าวนมโม 3 จบ ดังนี้ “นะโม ตัสสะ ภาวะะโตะ อระระโตะ สัมมาสัม พุทฺธัสสะ. นะโม ตัสสะ ภาวะะโตะ อระระโตะ สัมมาสัม พุทฺธัสสะ. นะโม ตัสสะ ภาวะะโตะ อระระโตะ สัมมาสัม พุทฺธัสสะ.” จบ
8. กล่าวคำถวายสังฆทานและภัตตาหาร (ในกรณีถวายสังฆทานเพื่อความ สุขความเจริญของตนเอง ดังนี้ “อิมา นิ มะยัง ภันเต, ภัตตานิ สะปะริวารานิ, ภิกขุ สังฆ์สสะ, โอิโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังฆิ, อิมา นิ, ภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.” คำแปล “ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย, ภัตตาหาร กับทั้ง บริวารเหล่านี้, แต่พระสงฆ์, ขอ พระสงฆ์โปรดรับภัตตาหาร, กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้, ของ ข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อ ประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนานเทอญฯ”
9. คำกล่าวถวายสังฆทานและภัตตาหาร (ในกรณีเพื่ออุทิศให้ผู้ตาย ดังนี้ “อิมา นิ มะยัง ภันเต, มะตะกะ ภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆ์สสะ, โอิโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังฆิ, อิมา นิ มะตะกะ ภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ปฎิคคัณหาตุ, อัมหากัญ เจวะ, มาตาปิตุ, อาทีนัญจะ, ญาตะกานัง, กาละกะตานิ, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.” คำแปล “ข้าแต่ พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายภัตตาหารเพื่อผู้ล่วงลับไปแล้ว, พร้อมกับของ บริวารทั้งหลายเหล่านี้, แก่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์, โปรดรับ ภัตตาหารเพื่อผู้ล่วงลับไปแล้ว, พร้อมกับทั้งของบริวารทั้งหลายเหล่านี้, ของข้าพเจ้า

ทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์, เพื่อความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย, แก่ญาติทั้งหลายผู้
ล่วงลับไปแล้วด้วย, มีบิดามารดา เป็นต้น, ตลอดกาลนานเทอญ.”

10. พระสงฆ์รับ “สาธุ”

11. ประเคนวัตถุที่จะถวายสังฆทานและภัตตาหาร (ถ้านอกกาลคือหลัง
เที่ยงวันให้ประเคนเฉพาะผ้าไตร หรือเครื่องสังฆทานที่ไม่ใช้อาหาร

12. พระสงฆ์อนุโมทนา

13. ผู้ถวายสังฆทานและภัตตาหาร กรวดน้ำ-รับพร

14. เสร็จพิธี

กิจกรรมที่ 12 ทานพิธี

ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติในการถวายทาน

1. พระสงฆ์มาถึงยังสถานที่ที่จะทำพิธีถวายทาน (บ้านหรือวัด ตามที่
กำหนดและนิมนต์พระสงฆ์ไว้

2. นิมนต์พระสงฆ์นั่งยังอาสน์สงฆ์ที่จัดเตรียมไว้ตามจำนวนที่จะถวาย
ทานแล้วประเคนน้ำ

3. นำวัตถุทานมาตั้งวางเรียงไว้ ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์

4. จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย กราบ 3 ครั้ง

5. กล่าวคำไหว้พระและอาราธนาศีล ดังนี้ “มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะ
นัตถายะ ติสระเถณะ สะหะ ปัญจะ สีลานิยามะ. ทุติยัมปิมะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะ
นัตถายะ ติสระเถณะ สะหะ ปัญจะ สีลานิยามะ. ตะติยัมปิมะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะ
นัตถายะ ติสระเถณะ สะหะ ปัญจะ สีลานิยามะ.”

6. พระสงฆ์ให้ศีล

7. กล่าวนะโม ๓ จบ

8. กล่าวคำถวายทาน ดังนี้ “อิมานิ มะยัง ภันเต, สังฆทานานิ, ภิกขุ
สังฆ์สสะ, โฉโณชะยามะ, สาธุ โน ภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, สังฆทานานิ, สะปะริวารานิ,
ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.” คำแปล “ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ,
ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย, สังฆทานกับทั้งบริวารเหล่านี้, แต่พระสงฆ์, ขอพระสงฆ์
โปรดรับสังฆทาน, กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และ
ความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนานเทอญฯ”

9. พระสงฆ์รับ “สาธุ”

10. ผู้ถวายทานประเคนวัตถุทานนั้นๆ (ถ้าเป็นสิ่งที่ใหญ่หรือเป็น อสังหาริมทรัพย์ให้ใช้การประเคนกลุ่มด้วยสายสิญจน์ที่เนื่องมาจากวัตถุนั้นๆ หรือใช้วิธี หลั่งน้ำเพื่อเป็นการแสดงว่า ได้ถวายสิ่งนี้หรือสิ่งที่จะถวายเป็นของสงฆ์แล้ว

11. พระสงฆ์อนุโมทนา

12. ผู้ถวายทาน กรวดน้ำ-รับพร

13. เสรีจพิธีถวายทาน

กิจกรรมที่ 13 กุศลพิธี

การกล่าวคำอาราธนาศีล 8

คำอาราธนาศีล 8

มะยัง ภันเต ติสระระณนะ สะหะ อัญฺฐะ สีลานิ ยาจามะฯ

ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต ติสระระณนะ สะหะ อัญฺฐะ สีลานิ ยาจามะฯ

ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต ติสระระณนะ สะหะ อัญฺฐะ สีลานิ ยาจามะฯ

คำอาราธนาอุโบสถศีล

มะยัง ภันเต ติสระระณนะ สะหะ อัญฺฐังคะสะมันนา คะตัง อุโปสะถัง ยาจามะฯ

ทุติยัมปิ ภันเต ติสระระณนะ สะหะ อัญฺฐังคะสะมันนา คะตัง อุโปสะถัง ยาจามะฯ

ตะติยัมปิ ภันเต ติสระระณนะ สะหะ อัญฺฐังคะสะมันนา คะตัง อุโปสะถัง ยาจามะฯ

คำลาพระสงฆ์

หันทะทานิ, มะยัง ภันเต, อาปุจจามะ พะหุกิจจา มะยัง พะหุกระระณียาฯ

พระสงฆ์ผู้รับลากล่าวคำว่า “ยัสสะทานิ ตุมहे กาลัง มัญญะถะฯ

ผู้ลาพึงรับพร้อมกันว่า “สาธุ ภันเตฯ” แล้วกราบ ๓ ครั้ง

กิจกรรมที่ 14 ประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธี

ผู้วิจัยได้ให้นักเรียนแต่ละคนอธิบายประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธี โดยให้อธิบายลงในสมุดที่แจกให้ แล้วให้แต่ละคนออกมาอ่านของตัวเองที่หน้าชั้นเรียน จากนั้นให้แสดงความคิดเห็นเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

กิจกรรมที่ 15 การไหว้พระสวดมนต์และการทำสมาธิ

การกล่าวคำไหว้พระสวดมนต์และการทำสมาธิ

อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ะคะควา พุทฺธัง ะคะวันตัง อภิวาเทมิ กราบ 1 ครั้ง

สวากขาโต ะคะวะตะตา ธัมโม ธัมมัง นะมัสสามิ กราบ 1 ครั้ง

สุปฏิปันโน ภาวะระโต สภาวะกะสังโฆ สังฆัง นะมามิ กราบ 1 ครั้ง

ขั้นตอนการฝึกสมาธิ

ขั้นที่ 1 การฝึกรับรู้ลมหายใจ

1. นั่งหลังตรง ศีรษะตรง หลับตาเบาๆ หายใจเข้าออกยาวๆ ลัก 4-5 ลมหายใจ
2. ลองยกหลังมือขึ้นอังบริเวณปลายจมูก จะรับรู้ถึงลมหายใจอุ่นๆ ได้ ง่าย เพราะที่บริเวณหลังมือมีปลายประสาทรับรู้หนาแน่น แต่เมื่อเอามือลง และลองรับรู้ ลมหายใจที่บริเวณปลายจมูกเพียงอย่างเดียว จะรู้สึกว่าจะต้องใช้ความตั้งใจมากขึ้น จึงจะจับ ความรู้สึกของลมหายใจเข้าออกได้ เพราะบริเวณปลายจมูกมีประสาทรับรู้น้อยกว่า
3. ลองหายใจยาวๆ อีกสัก 5-6 ลมหายใจ สังเกตสัมผัสผัสของลมหายใจ ที่ปลายจมูกข้างที่รู้สึกชัดกว่า ดูไปให้ต่อเนื่องด้วยลมหายใจปกติ

ขั้นที่ 2 การจัดการกับความคิด

1. นั่งหลังตรง ศีรษะตรง หลับตาเบาๆ หายใจเข้าออกยาวๆ ลัก 4-5 ลมหายใจ
2. ระหว่างนี้อาจมีความคิดบางอย่างเกิดขึ้นในใจ ให้คุณรู้ตัวว่ามี ความคิดเกิดขึ้น แต่อย่าไปติดตามปล่อยความคิดนั้นให้ผ่านไป หันความสนใจมาอยู่ที่ ลมหายใจเท่านั้น คุณลมหายใจให้ต่อเนื่องให้มากที่สุด
3. อย่าสั่งตัวเองให้หยุดคิด หรือว่าวนใจไปกับความคิดเหล่านั้น เพราะ จะทำให้จิตไม่สงบ
4. ให้ปล่อยความคิดนั้นให้ผ่านไป แล้วกลับมาดูลมหายใจต่อ
5. ถ้ามีความคิดผ่านเข้ามาในใจมาก ให้คุณหายใจเข้าออกยาวๆ ลัก 1-2 ครั้ง แล้วเริ่มจับความรู้สึกของลมหายใจที่จมูกใหม่อีกครั้ง พยายามดูลมหายใจต่อไป ให้นานที่สุด เท่าที่จะทำได้

ขั้นที่ 3 การจัดการกับความง่วง

1. คราวนี้ ให้คุณหลับตาอีกครั้ง อย่างเบาๆ รับรู้ลมหายใจให้ต่อเนื่อง และยาวนานมากขึ้น

2. แม้จะมีความคิดผ่านเข้ามา ก็ไม่คิดตาม ปล่อยความคิดนั้นให้ผ่านไป อาจหายใจยาวๆ ลึก 1-2 ครั้ง แล้วกลับมารับรู้ลมหายใจอย่างต่อเนื่อง พยายามอยู่กับลมหายใจให้นานที่สุด เท่าที่จะนานได้

3. ในระหว่างนี้อาจรู้สึกง่วง ให้จัดการกับความง่วงโดยพยายามยืดตัวให้ตรง เพื่อให้ร่างกายตื่นตัว และหายใจเข้าออกแรงๆ ลึก 5-6 ครั้ง หรือคุณอาจจินตนาการถึงแสงที่สว่างจ้าขึ้นในใจสักครู่หนึ่ง เมื่อหายง่วงแล้ว ก็กลับมารับรู้ลมหายใจอย่างต่อเนื่องต่อไป

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

1. พื้นฐานความเป็นมาของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ในช่วงเวลาที่ผ่านมามีความรู้ทางด้านสังคมศาสตร์ ได้มีความก้าวหน้าอย่างมากมาย ความรู้เป็นจำนวนมากได้ถูกนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายทางสังคมและการพัฒนาในหลายประเทศ แต่การค้นคว้าหาความรู้ต่างๆ ดังกล่าว ดำเนินการโดยบรรดานักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ หรือสถาบันทางวิชาการ ความรู้ที่เพิ่มพูนขึ้นดังกล่าวจึงมุ่งเพื่อรักษาสถานภาพเดิมในสังคมให้คงเดิมหรือไม่เปิดโอกาสให้ผู้ที่เสียเปรียบหรือด้อยโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตและเผยแพร่องค์ความรู้ หรือเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวิชาการในด้านต่างๆ ในระยะไม่นานมานี้ นักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานจำนวนหนึ่งได้เข้าไปทำงานในสลัมและชนบทในประเทศโลกที่สาม ได้เริ่มตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับความคิดเบื้องหลังของกระบวนการวิจัยที่ใช้กันอยู่ ข้อสงสัยดังกล่าวนำไปสู่การพัฒนาแนวคิดและหลักการในเรื่องการวิจัยแบบมีส่วนร่วมและการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในระยะต่อมารวมทั้งในช่วงที่ผ่านมา นักวิชาการและนักพัฒนาในหลายพื้นที่ได้ดำเนินการอย่างเป็นระบบ ประสพการณ์จากการดำเนินการดังกล่าวได้พัฒนาขึ้นเป็นทฤษฎีและหลักการของการวิจัยแบบมีส่วนร่วมและวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมขึ้น ในกระบวนการดังกล่าวไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไรก็ตามกลายเป็นรากฐานของการต่อสู้ เพื่อการมีชีวิตรอดและการมีสภาพชีวิตที่ดีขึ้นของประชาชนเป็นจำนวนมาก การวิจัยแบบมีส่วนร่วม จึงได้กลายเป็นความพยายามของผู้ที่เสียเปรียบและผู้ที่ดีโอกาสในสังคมในการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ดังนี้

- 1.1 เข้าใจบทบาทความรู้ในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำคัญของอำนาจและการต่อสู้
- 1.2 เห็นคุณค่าของประสบการณ์ทั้งที่เป็นส่วนตัวและของกลุ่ม กับความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่มีความหมายน่าเชื่อถือ
- 1.3 สามารถที่จะปรับใช้ความรู้ที่ผู้อื่นผลิตขึ้นให้เหมาะกับพื้นฐานของตนเอง
- 1.4 มีความเชื่อมั่น และมีเครื่องมือในการผลิตความรู้ด้วยตนเอง
- 1.5 ประยุกต์ใช้ความรู้เหล่านี้เพื่อความสนใจร่วมของทุกคนโดยการปฏิบัติร่วมกัน จากหลักการและแนวทางดังกล่าว ทั้งการวิจัยแบบมีส่วนร่วมและการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จึงเป็นกระบวนการทางการศึกษาและการพัฒนาที่จะช่วยผู้ที่เสียเปรียบและด้อยโอกาสในการจัดกระทำกับความรู้ต่างๆ จากแนวทางและจุดยืนของตนเอง
- 1.6 การวิจัยแบบมีส่วนร่วมมีความคิดความเชื่อเฉพาะที่แตกต่างไปจากการวิจัยที่รู้จักทั่วไป ดังนี้
- 1.6.1 กระบวนการวิจัยสามารถก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนโดยตรงทันที ตรงข้ามกับการสร้างผลงานทางวิชาการและการวิเคราะห์เชิงนโยบายที่ไกลตัว
- 1.6.2 กระบวนการวิจัยเปิดโอกาสให้ชุมชนหรือประชาชนเข้าร่วม กระบวนการวิจัยทั้งหมด นับตั้งแต่การกำหนดปัญหาไปจนถึงการอภิปรายแนวทางในการแก้ปัญหาและการตีความผลการศึกษา
- 1.6.3 กระบวนการวิจัยควรจะเป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ทางการศึกษา ทั้งหมด เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน สร้างความรู้สึกระหนักและผูกพันในการแก้ปัญหาในชุมชน
- 1.6.4 กระบวนการวิจัยควรจะเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนกัน เป็นการตอบโต้กันอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ไม่ใช่เป็นเพียงการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเฉพาะช่วงเวลาหนึ่งๆ
- 1.6.5 เนื้อหาของกระบวนการวิจัย คล้ายกับเนื้อหาของการศึกษา ที่ควรจะทำให้มนุษย์มีศักยภาพในเชิงสร้างสรรค์ และเป็นการระดมทรัพยากรมนุษย์เพื่อแก้ปัญหาทางสังคม
- 1.6.6 กระบวนการวิจัยมีนัยทางอุดมการณ์ (ทางการเมือง เกี่ยวข้องด้วย

2. แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการคืออะไร มีวิธีการดำเนินการอย่างไร ตัวอย่างของการนำมาใช้วิจัยทางการศึกษามีอะไรบ้าง เป็นที่น่าสนใจ จะทำให้ความรู้จักและความเข้าใจเพื่อนำการศึกษาไทย (รวมถึงครูไทยทั้งหลายด้วย) ได้ตระหนักถึงประโยชน์และความสำคัญ และนำวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการมาใช้ในชั้นเรียนมากขึ้น มีนักวิชาการได้ให้ความหมายการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

กิตติพร ปัญญาภิญโญผล (2549, หน้า 15) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การศึกษาค้นคว้าอย่างมีระบบถึงการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานเอง เพื่อเข้าใจดีขึ้นหรือแก้ปัญหาเกี่ยวกับงานที่ทำอยู่ มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ซึ่งได้จากการรวบรวมการร่วมมือ การสะท้อนตนเอง และการใช้วิจารณ์ญาณประกอบภายใต้กรอบจรรยาบรรณที่ยอมรับกัน

Johnson, C.S. และ Kromann-Kelly (1995, อ้างถึงใน สุวิมล ว่องวาณิช, 2551, หน้า 17) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และตีความหมายโดยมีแผนงานกำหนดและแลกเปลี่ยนผลกับเพื่อนร่วมวิชาชีพ กระบวนการเชิงปฏิบัติการต้องตอบคำถาม 5 ข้อ ดังต่อไปนี้ 1 คำถามที่ต้องการศึกษาคืออะไร 2 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องมีอะไรบ้าง 3 ข้อมูลที่ต้องจัดเก็บคืออะไร 4 จะวิเคราะห์ข้อมูลอย่างไร และ 5 จะแปลความหมายนั้นว่าอย่างไร การตอบคำถามเหล่านี้ต้องใช้เวลาวางแผน และในทุกขั้นตอนต้องอภิปรายกับเพื่อนร่วมงาน

Dick, B. (2000, อ้างถึงใน สุวิมล ว่องวาณิช, 2551, หน้า 19) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วยวิธีวิทยาการการวิจัยที่ทำให้เกิดผลเชิงปฏิบัติ และผลของการวิจัยในเวลาเดียวกัน โดยมีขั้นตอนการวิจัยที่เป็นวงจรต่อเนื่อง ประกอบด้วยผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการ ใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นข้อความที่เป็นภาษามากกว่าตัวเลข นอกจากนี้ยังมีการสะท้อนผล ซึ่งครอบคลุมทั้งส่วนที่เป็นกระบวนการและผลลัพธ์ การวิจัยเชิงปฏิบัติการจึงเป็นกระบวนการที่มีความยืดหยุ่นตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่างๆ ทั้งนี้ Dick มีความเห็นว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการวิจัยที่มีการสร้างสมมติฐานการวิจัยจากข้อมูลที่รวบรวมได้ระหว่างการทำวิจัย และสามารถใช้กระบวนการดังกล่าวเป็นเครื่องมือสำหรับการวิจัยนำร่องการนำไปใช้เป็นเครื่องมือวิจัยจุดบกพร่องต่างๆ หรือเพื่อใช้การประเมินผล อย่างไรก็ตาม Dick เห็นว่าการมีส่วนร่วม ไม่จำเป็นต้องมีตลอดการวิจัย อาจให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมเพียงแต่ผู้ให้ข้อมูลลักษณะสำคัญ

Kemmis and McTaggart (2000, อ้างถึงใน องอาจ นัยพัฒน์, 2551, หน้า 286) ให้ความหมาย การวิจัยเชิงปฏิบัติการว่า เป็นเพียงรูปแบบหนึ่งของการสืบเสาะค้นหาความจริงแบบสะท้อนกลับความคิดไปมาด้วยตนเอง ที่กระทำภายใต้การรับผิดชอบของบุคคลผู้มีส่วนร่วมที่อยู่ในหน่วยงานหรือสถานที่ต่างๆ ทางสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อปรับปรุงเหตุผลและความถูกต้องของการปฏิบัติงานตลอดจนสภาพการณ์ที่แวดล้อมการปฏิบัติงานต่างๆ

บุญชม ศรีสะอาด (2553, หน้า 180) ได้กล่าวถึงความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ว่าเป็นการวิจัยเพื่อนำผลมาใช้ในการแก้ปัญหาอย่างรีบด่วนหรือเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงาน

จากการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศที่มีต่อความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ สรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ การศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ และตีความหมายอย่างมีระบบและยืดหยุ่น เพื่อตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นที่เกิดขึ้นในสถานการณ์เฉพาะถึงการปฏิบัติงานเพื่อเข้าใจดีขึ้น หรือแก้ปัญหาเกี่ยวกับงานที่ทำอยู่ของผู้วิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยมีขั้นตอนการทำงานเป็นวงจรต่อเนื่อง 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การวางแผน (Planning) (2) การปฏิบัติการ (Action) (3) การสังเกตการณ์ (Observation) และ (4) การสะท้อนกลับ (Reflection) ซึ่งเป็นผลเชิงวิพากษ์จากตนเองและเพื่อนร่วมงาน ผลที่ได้นำไปปรับแผนเข้าสู่วงจรใหม่จนกว่าจะได้ข้อสรุปที่แก้ไขปัญหาได้จริง หรือพัฒนาสภาพการณ์ของสิ่งที่ศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้กรอบจรรยาบรรณที่ยอมรับกัน

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง กระบวนการศึกษาค้นคว้าของผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้ปฏิบัติงานในชั้นเรียน เพื่อแสวงหาวิธีการการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานจริงและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบในลักษณะของบันไดเวียน ซึ่งข้อมูลที่รวบรวมได้จะใช้พิจารณาญาณประกอบภายใต้กรอบจรรยาบรรณที่ยอมรับกัน

3. กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

วงจรการดำเนินงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ Kemmis and McTaggart, (1988, หน้า 11 อ้างถึงใน องอาจ นัยพัฒน์, 2551, หน้า 301-303) ประกอบด้วยกิจกรรมการวิจัยที่สำคัญ 4 ขั้นตอน คือ 1 การวางแผนเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในสภาพที่พึงประสงค์ (Planning) 2 การลงมือปฏิบัติการตามแผน (Action)

3 การสังเกตการณ์ (Observation กระบวนการและผลของการเปลี่ยนแปลงตามแผน และ

4 การสะท้อนกลับ (Reflection กระบวนการและผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมทั้ง การปรับปรุงแผนการปฏิบัติงาน (Re-Planning และดำเนินการเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ ความสัมพันธ์ ระหว่างกิจกรรมหลักของการทำวิจัยที่หมุนเคลื่อนตามวัฏจักรหรือวงจรกระบวนการวิจัย ในสถานศึกษาที่ปฏิบัติงานดังกล่าวนี้ จึงเป็นเสมือนแหล่งที่ทำให้เกิดการก่อรูปความรู้เชิง ปฏิบัติการและกลไกการนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง กล่าวอีก หนึ่งหนึ่งคือ เป็นการดำเนินงานวิจัยที่ไม่แยกกิจกรรมการวิจัยออกจากกิจกรรมการแก้ไข ปัญหาการพัฒนางานที่กระทำในสถานที่ทำงานออกจากกัน โดยมีนักวิจัยและผู้เข้าร่วมใน การวิจัยรวมพลังกันปฏิบัติงานวิจัย สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับการทำกิจกรรมในแต่ละ ขั้นตอนตามวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีดังนี้

3.1 การวางแผน (Planning เป็นการกำหนดแนวทางการปฏิบัติการไว้ก่อน ล่วงหน้า โดยอาศัยการคาดคะเนแนวโน้มของผลลัพธ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการลงมือ ปฏิบัติการตามแผนที่วางไว้ กอปรกับการระลึกถึงเหตุการณ์หรือเรื่องราวในอดีตที่ เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไขตามประสบการณ์ทางตรงและทางอ้อมของ ผู้วางแผน ภายใต้การตระหนักและไตร่ตรองถึงปัจจัยสนับสนุนหรือขัดขวางความสำเร็จ ในการแก้ปัญหา รวมทั้งสถานการณ์อันเป็นเงื่อนไขอื่นๆ ที่แวดล้อมปัญหาอยู่ในเวลานั้น โดยทั่วไปการวางแผนจะต้องคำนึงถึงหลักการในเรื่องความยืดหยุ่น ทั้งนี้เพื่อจะได้สามารถ ปรับเปลี่ยนให้กลมกลืนกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคตซึ่งอาจไม่เป็นไปตามเงื่อนไขหรือ อยากต่อการควบคุมให้เป็นไปในทางที่พึงปรารถนาได้ กิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติ การจะต้องประกอบด้วยกิจกรรมที่ส่งผลต่อการแก้ไขปัญหาได้ในระดับหนึ่งเป็นอย่างดี และจะต้องเป็นกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกลมกลืนกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม การเมืองและอื่นๆ ที่เป็นอยู่ในสถานการณ์นั้น

3.2 การปฏิบัติการ (Action เป็นการลงมือดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ อย่างระมัดระวัง และควบคุมการปฏิบัติการให้เป็นไปตามที่ระบุไว้ในแผน อย่างไรก็ตามใน ความเป็นจริง การปฏิบัติการตามแผนที่กำหนดไว้มีโอกาสเกิดการพลิกผันหรือแปรเปลี่ยน ไปตามเงื่อนไขและข้อจำกัดในสถานการณ์เวลานั้นได้ ด้วยเหตุนี้ แผนปฏิบัติการที่ดีต้องมี ลักษณะเป็นเพียงแผนทดลองหรือแผนชั่วคราว ซึ่งเปิดช่องทางให้ผู้ปฏิบัติการสามารถ ปรับเปลี่ยนได้ตามเงื่อนไขปัจจัยที่เป็นอยู่ในขณะนั้นดังกล่าวมาแล้ว การปฏิบัติการที่ดี จะต้องดำเนินการไปอย่างเป็นพลวัตภายใต้การใช้ดุลยพินิจตัดสินใจ สิ่งใดควรกระทำตาม

แผนที่วางไว้ สิ่งใดควรปรับเปลี่ยนให้เข้ากับปัจจัยเงื่อนไขในขณะนั้นแล้วจึงดำเนินกิจกรรม
 อื่นต่อไป ผู้ปฏิบัติการอาจใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมาช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการกระทำ
 ของตนได้บางส่วน แต่ประสบการณ์เหล่านั้นก็เป็นเพียงสมมติฐานชั่วคราว (Working
 Hypothesis) ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในเวลานั้นได้

3.3 การสังเกตการณ์ (Observation เป็นการรวบรวมข้อมูลหลักฐานด้าน
 กระบวนการและผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานที่ได้ลงมือกระทำลงไป (ทั้งที่ตั้งใจและไม่
 ตั้งใจ ตลอด จนการสังเกตการณ์ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยขัดขวางการดำเนินงานตาม
 แผนที่วางไว้ และประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างลงมือปฏิบัติการตามแผนว่ามี
 สภาพลักษณะเป็นอย่างไร โดยการสังเกตการณ์ที่ดีจะต้องมีการวางแผนไว้ก่อนล่วงหน้า
 อย่างคร่าวๆ โดยจะต้องมีขอบเขตไม่แคบ (จำกัด หรือกว้างมากจนเกินไป เพื่อจะได้ใช้เป็น
 แนวทางสำหรับการเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่มองเห็นได้ด้วยตาและสัมผัสได้ด้วยกายหรือใจ และ
 จะต้องมีควมยืดหยุ่นต่อการเก็บรายละเอียดของสรรพสิ่งต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ในหลาย
 รูปแบบและหลายรูปแบบ ดังนั้น นักวิจัยเชิงปฏิบัติการจะต้องมีความไว (Sensitivity
 กล่าวคือ มีความพร้อมและตื่นตัวอยู่เสมอต่อการ “รับรู้และเข้าใจ” การเปลี่ยนแปลงของ
 สิ่งต่างๆ ทั้งที่อาจเกิดขึ้นและไม่เกิดขึ้นตามแผนที่ได้วางไว้ โดยผ่านทาง การสังเกตการณ์

3.4 การสะท้อนกลับ (Reflection เป็นการทวนระลึกถึงการกระทำตามที่
 บันทึกข้อมูลไว้จากการสังเกตอย่างครุ่นคิดไตร่ตรองในเชิงวิพากษ์กระบวนการและผลการ
 ปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้ ตลอดจนการใคร่ครวญเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนและปัจจัย
 ขัดขวางการพัฒนา รวมทั้งประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นว่าเป็นไปตามที่พึงประสงค์หรือไม่
 กลยุทธ์อย่างหนึ่งที่ช่วยให้กระบวนการสะท้อนกลับเกิดขึ้นอย่างได้ผล ได้แก่ การอภิปราย
 ซักถามในลักษณะวิพากษ์วิจารณ์หรือประเมินผลการปฏิบัติงานระหว่างบุคคลที่มีส่วนร่วม
 ในการวิจัยภายใต้การยึดมั่นต่อเป้าหมายของกลุ่มเป็นหลัก การสะท้อนกลับโดยอาศัย
 กระบวนการกลุ่มดังกล่าวนี้ จะนำไปสู่การรื้อถอน (Deconstruction แนวคิดความเชื่อ และ
 การปฏิบัติงานอย่างเดิมไปสู่การฟื้นฟูหรือปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานตามแนวทางดั้งเดิม
 เปลี่ยนไป เป็นการปฏิบัติงานตามวิธีการใหม่ซึ่งใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการทบทวนและ
 ปรับปรุงวางแผนปฏิบัติการในวงจรกระบวนการวิจัยในรอบหรือเกลียวต่อไป

บริบทของโรงเรียนธาตุพนม

เมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2493 กระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งให้โรงเรียนธาตุพนมเป็นโรงเรียนประจำอำเภอธาตุพนม และได้เริ่มเปิดทำการสอนเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2493 โดยวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร อนุญาตให้ใช้พื้นที่ของวัดทางด้านทิศเหนือ จำนวน 11 ไร่ สร้างอาคารเรียนถาวร ต่อมาโรงเรียนได้ซื้อพื้นที่จากชาวบ้านเพิ่มเติม ปัจจุบันมีพื้นที่ทั้งหมด 27 ไร่ 2 งาน 90 ตารางวา

โรงเรียนธาตุพนม เป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประเภทที่ 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาเดิม ตั้งอยู่ที่ เลขที่ 201-202 หมู่ที่ 13 ถนนชยางกูร ตำบลธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม 48110 โทรศัพท์ติดต่อ หมายเลข 0-4254-0842 โทรสาร 0-4254-0842

ปัจจุบันเปิดสอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 (ช่วงชั้นที่ 3-4 มีนักเรียนจำนวนทั้งสิ้น 2,120 คน ครู 102 คน พนักงานราชการ 7 คน ครูอัตราจ้าง 6 คน และครูต่างประเทศ 3 คน ผู้อำนวยการคนปัจจุบันคือ นายชัยนาท ศิริनुมาศ

วิสัยทัศน์

จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามมาตรฐานอย่างมีคุณภาพ มีคุณธรรมนำวิชาการ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เคียงคู่มิปัญญาไทย ก้าวไกลสู่สากล

พันธกิจ

1. พัฒนา ส่งเสริม สนับสนุน และประสานความร่วมมือทุกภาคส่วนจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงมีคุณภาพมาตรฐาน
2. พัฒนาระบบบริหารจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐานมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ขององค์กร รวมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคุณภาพคุณธรรม สร้างอัตลักษณ์ มิปัญญาไทยด้วยเศรษฐกิจพอเพียง
3. ยกกระดับขีดความสามารถของผู้เรียนเต็มตามศักยภาพและมุ่งสู่มาตรฐานสากล

เป้าประสงค์

1. ผู้เรียนทุกคนได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐานตามสิทธิอย่างทั่วถึงเท่าเทียม และเต็มตามศักยภาพ
2. ผู้เรียนทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. ผู้เรียนทุกคนได้รับการพัฒนาด้านภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและอาชีพ เพื่อการพึ่งพาตนเองและเพิ่มสมรรถนะการแข่งขันในทุกระดับ

4. ครูและบุคลากรมีคุณภาพเป็นมืออาชีพ

กลยุทธ์

พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการตามหลัก เศรษฐกิจพอเพียง

1. พัฒนาระบบบริหารจัดการของโรงเรียนให้มีความคล่องตัว และมี ประสิทธิภาพ

2. สร้างเสริมศักยภาพบุคลากรทุกระดับให้เป็นมืออาชีพ

3. ระดมสรรพกำลัง สร้างภาคีเครือข่ายที่เข้มแข็งในการจัดการศึกษา

4. พัฒนาสภาพแวดล้อม แหล่งเรียนรู้และนวัตกรรม ใช้เอื้อต่อการจัดการ การศึกษา

อัตลักษณ์

“สืบสานวัฒนธรรม คำจูนศาสนา รักษาประเพณี”

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อประกอบการศึกษาไว้ดังนี้

1. งานวิจัยในประเทศ

อภิญญา เงินดี (2554, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความเชื่อ ประเพณี และ พิธีกรรมของพระพุทธศาสนาในฐานะทุนทางสังคม-วัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาชุมชน ชายแดนไทย-พม่า สองฝั่งแม่น้ำเมย ผลการศึกษาพบว่า ประวัติความเป็นมาของความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของชุมชนชายแดนไทย-พม่า สองฝั่งแม่น้ำเมย มีมาตั้งแต่ครั้งที่พระเจ้าอโศกมหาราช ส่งสมณทูตเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดน แถบนี้ เกิดการผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมในสิ่งเหนือธรรมชาติ ได้แก่ ความเชื่อเรื่องผี เทพ และสัตว์ที่มีลักษณะพิเศษ เช่น นาค สิงห์ นรสิงห์ และหงส์ จวบจนปัจจุบันความเชื่อ ของผู้คนในชุมชนชายแดนไทย-พม่า สองฝั่งแม่น้ำเมย ยังคงผสมผสานระหว่างความเชื่อ

ทางพระพุทธศาสนาและผี ความเชื่อในพระรัตนตรัย อันได้แก่ พระพุทธ พระธรรม และ พระสงฆ์ จึงคู่ขนานไปกับความเชื่อในผีเสื้อวัด หรือที่ชาวพม่าเรียกว่า นัต ความเชื่อในท้าว จตุโลกบาล รวมทั้งความเชื่อในสัตว์หรือพืชที่มีลักษณะพิเศษ

สภาพปัจจุบันของความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาของ ชุมชน ชายแดนไทย-พม่า พบว่า ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า สะท้อนผ่านการบูชา พระพุทธรูป ต้นโพธิ์ และเจดีย์ ที่เกี่ยวข้องกับพระธรรมสะท้อนผ่านการปฏิบัติตนตามหลักธรรม ในพระไตรปิฎกที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์สะท้อนผ่านการเคารพพระสงฆ์ของผู้คนทุกชนชั้น ความเชื่อในการสร้างถาวรวัตถุพบว่า พุทธศาสนิกชน ไทยนิยมสร้างพระพุทธชินราช พุทธศาสนิกชนพม่านิยมสร้าง พระอุปัศตู พระมหามัณเฑียร และพระพุทธรูปหินอ่อน อีกทั้งยังนิยมสร้างเจดีย์ ความเชื่อเรื่องผีหรือวิญญาณทั้งชาวไทย และพม่ามีความคล้ายคลึงกัน ผีมีหลายคน โดยมีพระอินทร์เป็นหัวหน้าสูงสุด ความเชื่อ เกี่ยวกับสัตว์ที่มีลักษณะพิเศษทั้งชาวไทยและพม่าจะบูชาสัตว์เหล่านี้เช่นกัน สำหรับ ประเพณี 12 เดือน และการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์จะปฏิบัติ แตกต่างกันไป กิจกรรมทางประเพณีที่ผู้คนทั้งสองยังจัดร่วมกัน ได้แก่ สงกรานต์ ลอยกระทง ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า และปอยส่างลอง หรือการบวชลูกแก้ว

การพัฒนาชุมชนชายแดนไทย-พม่า สองฝั่งแม่น้ำเมย โดยใช้ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาในฐานะทุนทางสังคม-วัฒนธรรม พบว่าปัจจัย สำคัญที่ทุกภาคส่วนของทั้งสองประเทศควรร่วมมือกันพัฒนาได้แก่ การเชื่อมโยงการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น เชื่อมโยง การไหว้พระมหามัณเฑียร วัดไทยวัฒนธรรมของไทยสู่ การไหว้พระมหามัณเฑียร วัดส่วนมินวุ่นเมียวดี และวัดในมณฑลเยลเยลของพม่า การไหว้พระธาตุ หินกิวของไทยสู่การไหว้พระธาตุอินทร์แขวนของพม่า ด้านการส่งเสริมและพัฒนา พระพุทธศาสนาในระดับรัฐ ควรมีโครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลักธรรมทางพุทธ ศาสนาระหว่างสองประเทศ โดยแลกเปลี่ยนทั้งพระธรรมทูตและพระนักศึกษา ส่งเสริม ให้มีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชน มีการใช้สื่อเพื่อส่งเสริม ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างสองประเทศในระดับประชาชน แม้ว่าประชาชนในชุมชน ชายแดนไทย-พม่า จะร่วมกันจัดกิจกรรมทางประเพณีเป็นปกติแล้ว ภาครัฐควรเข้ามา มีส่วนร่วมในการส่งเสริมประเพณีที่แสดงออกถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมนี้ด้วย

โดยสรุป การใช้ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมทางพุทธศาสนาในฐานะทุน ทางสังคม วัฒนธรรม เพื่อพัฒนาชุมชนชายแดนไทย-พม่า สองฝั่งแม่น้ำเมย ควรประสาน

ความร่วมมือกับทุกภาคส่วนของสังคมทั้งสองประเทศ โดยเคารพเป็นความหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมทั้งมีการบริหารจัดการร่วมกันทั้งในระดับรัฐและเอกชน เพื่อรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสองประเทศ

มะลิวัลย์ ก้อนทอง (2547, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินงานเกี่ยวกับการเสริมสร้างวินัยนักเรียน โรงเรียนบ้านปางแก (สภาประชาชนภูส อําเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า ผู้บริหาร ครู อาจารย์ คณะกรรมการสถานศึกษาผู้ปกครอง และนักเรียน มีความพึงพอใจในกระบวนการพัฒนาการดำเนินงานเกี่ยวกับการเสริมสร้างวินัยนักเรียน ส่งผลให้ทุกฝ่ายรู้วิธีการแก้ปัญหาและพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย นักเรียนกลุ่มเป้าหมายได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมความมีจิตสาธารณะในตนเองได้ดีขึ้นอย่างพอใจทั้ง 2 ด้าน คือ 1 ด้านการรักษา ความสะอาด นักเรียนรู้จักรักษาความสะอาดร่างกายของตนเอง มีการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่สะอาด สิ่งของเครื่องใช้เป็นระเบียบเรียบร้อย ส่วนทางด้านห้องเรียน อาคารเรียน อาคารประกอบ และบริเวณ ทิวป่าของโรงเรียน นักเรียนเอาใจใส่ดูแลเป็นอย่างดี ภูมิทัศน์ของโรงเรียนก็ร่มรื่น มีการจัดแต่งสถานที่ ตกแต่งต้นไม้ให้ดูสวยงาม สะอาด ทำให้มีบรรยากาศน่าดู น่าอยู่น่าเรียน 2 ด้านกิริยามารยาท ครูอาจารย์ได้ปลูกฝังฝึกฝนนักเรียนให้รู้จักการควบคุมตนเองในการแสดงออกกิริยามารยาทที่ดี ด้านการแสดงความเคารพบุคคลต่างๆ ตามสถานการณ์และโอกาส ด้านการใช้ภาษาพูดที่สุภาพนุ่มนวลอ่อนหวานเหมาะสมกับโอกาสต่างๆ นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจนเกิดเป็นนิสัยมีจริยธรรมอันดีงาม คือ กายอ่อนน้อม วาจาอ่อนหวาน จิตใจอ่อนโยน 3 ด้านการประหยัดและออม นักเรียนเกิดนิสัยการใช้ปัญญาในการบริโภค กล่าวคือ รู้คุณค่าของเงิน รู้จักใช้จ่ายเงินในการอุปโภคบริโภคตามความจำเป็น มีค่านิยมและนิสัยไปในทางที่ดี ทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจและส่งผลให้เกิดวินัยในตนเอง ด้านการประหยัดและออมผลจากการศึกษานี้ชี้ให้เห็นถึงการประสานความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดี และสามารถใช้เป็นข้อสนทนาไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนพัฒนาการดำเนินงานเกี่ยวกับการเสริมสร้างวินัยนักเรียนให้มีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อุไรวรรณ คุ่มวงษา (2551, ไม่มีเลขหน้า) ได้ศึกษาจิตสาธารณะของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริก่อนและหลังการทดลอง เด็กๆ มีจิตสาธารณะที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเด็กมีจิตสาธาณะที่เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริ ช่วยพัฒนาให้เด็กมีจิตสาธาณะที่สูงขึ้น เนื่องจากกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริเป็นกิจกรรมที่ทำให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม และรู้จักที่จะดูแลรักษา พัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงและรู้จักใช้สิ่งแวดล้อมอย่างประหยัด โดยให้เด็กได้ลงมือกระทำด้วยตนเองภายใต้การสนับสนุนด้วยอุปกรณ์ และสื่อการเรียนรู้ตามกิจกรรมที่ครูจัดเตรียมไว้ในการทำกิจกรรมมีการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงจนเกิดความรู้อย่างลึกซึ้ง และมีจิตสาธาณะในการที่จะรักษาสิ่งแวดล้อม นักเรียนสามารถแสดงออกได้เหมาะสมกับวัย

สุริยงค์ วงษ์บุตร (2551, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โรงเรียนนาสินวนพิทยาสรรค์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม โดยใช้หลักการวิจัยปฏิบัติการ 2 วงรอบ แต่ละวงรอบประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผล กลยุทธ์ที่ใช้ในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมมี 5 กลยุทธ์ คือกิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมโฮมรูม กิจกรรมอบรมศีลธรรมเยาวชน กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี รักษาดินแดนและกิจกรรมธนาคารโรงเรียน มีผู้ร่วมวิจัยจำนวน 18 คน ได้แก่ ผู้วิจัยและครูที่ปรึกษา จำนวน 17 คน ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 50 คน ประกอบด้วยคณะกรรมการนักเรียน จำนวน 14 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 14 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 5 คน และครูที่ปรึกษา จำนวน 17 คน ผลการวิจัย พบว่า วงรอบที่ 1 ก่อนการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โดยภาพรวมการปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในระดับน้อยหลังการดำเนินงานตามโครงการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพัฒนาในวงรอบที่ 2 โดยภาพรวมการปฏิบัติอยู่ในระดับดี

วารุณี วงศ์วิรุฬห์ (2555, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาจิตสาธาณะของนักเรียนโรงเรียนบ้านสามชั่ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี พบว่า หลังการพัฒนานักเรียนประเมินพฤติกรรมการมีจิตสาธาณะของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ซึ่งสูงกว่าก่อนการพัฒนา

อุดม จุมพลหล้า หัวหน้าคณะผู้วิจัย (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทยแถบลุ่มแม่น้ำโขงในประเทศไทย ผลจากการ

ศึกษาวิจัย พบว่า 1 ผลการปฏิบัติตามวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทยแถบลุ่มแม่น้ำโขง ในประเทศไทย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และหลายด้านอยู่ในระดับมาก 4 ด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือด้านพิธีกรรม ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านความเชื่อและด้านคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม อยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน คือ ด้านภาษาและวรรณกรรม 2 เมื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติตามวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทยแถบลุ่มแม่น้ำโขง ในประเทศไทยโดยรวม พบว่า กลุ่มพระภิกษุ สามเณรกับครูพระภิกษุ สามเณรกับพุทธศาสนิกชนทั่วไป ครูกับนักเรียน และนักเรียนกับพุทธศาสนิกชนทั่วไป มีค่าเฉลี่ยในการปฏิบัติตามวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทยแถบลุ่มแม่น้ำโขงในประเทศไทยมากกว่ากลุ่มพระภิกษุสามเณรกับนักเรียน และครูกับพุทธศาสนิกชนทั่วไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนกลุ่มครูกับพุทธศาสนิกชนทั่วไป มีค่าเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน

ปทุมพร กลิ่นธรรมเสน (2553, บทคัดย่อ ได้ศึกษาเรื่องวันสำคัญทางพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่า 1 เอกสารประกอบการเรียน เรื่องวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.67/92.25 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดคือ 80/80 2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนด้วยเอกสารประกอบการเรียน เรื่องวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีความพึงพอใจต่อเอกสารประกอบการเรียน เรื่องวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (เฉลี่ย 4.18

พระครูกิตติวิจิตร (วิเชียร วชิรปัญญา, 2558, บทคัดย่อ ได้ศึกษาวิจัยปัจจัยที่สร้างแรงจูงใจต่อการเรียนธรรมศึกษาในโรงเรียนของนักเรียนโรงเรียนวัดสุทธาราม บางลำพูล่าง คลองสาน กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ พบว่า นักเรียนหญิงกับนักเรียนชายมีแรงจูงใจในด้าน เนื้อหาวิชาและวิธีการสอน ด้านการบริหารทั่วไป และด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ส่วนด้านการจัดครูสอนพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($t=2.397, p = 0.018$) แรงจูงใจด้านเนื้อหาวิชาและวิธีการสอน พบว่า มีแรงจูงใจที่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ด้านการบริหารทั่วไป พบว่า มีแรงจูงใจต่อการเรียนธรรมศึกษาที่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ด้านการจัดครูสอน พบว่า

แรงจูงใจด้านการจัดครูสอนที่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Anthony (2002, pp.1240–A ได้ศึกษาผลของโปรแกรมลักษณะบุคคลศึกษาที่มีต่อนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนขนาดเล็กในชนบทหนึ่ง เพื่อวิเคราะห์การประมาณค่าและความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับลักษณะบุคคลที่ระบุไว้ตามที่เสนอในโปรแกรมนี้ เพื่อวัดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระหว่างการดำเนินโปรแกรมนี้ วิธีการศึกษาใช้การออกแบบพหุวิธี คือ ใช้เครื่องมือที่แตกต่างกันทางภาษาเพื่อสำรวจความเข้าใจ และการประมาณค่าเกี่ยวกับลักษณะของบุคคลที่ได้ระบุไว้ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากรายงานการละเมียดวินัย โรงเรียนได้นำมาใช้วัดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมผลการศึกษา พบว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในกลุ่มทดลองเกี่ยวกับความเข้าใจ และการประมาณค่าของนักเรียนในด้านลักษณะบุคคลตามที่ระบุไว้ ไม่มีการวัดความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในด้านความไม่มีจิตสาธารณะและการละเมียดวินัย หรือข้อมูลทางพฤติกรรม

Shinichi (2007, pp.3217–A ได้ศึกษาจิตสำนึกสาธารณะและการนำความรู้เข้าไปใช้ในชุมชน กรณีศึกษาการใช้พื้นที่สาธารณะในชนบทไทย พบว่า การขาดจิตสำนึกสาธารณะเป็นสาเหตุหนึ่งของปัญหาชีวิตประจำวันของคนในสังคมชนบทไทย พฤติกรรมความร่วมมือและปฏิสัมพันธ์ประจำวันของคนในสังคม จะเกิดขึ้นเมื่อความรู้ที่นำไปใช้ในชุมชนมีเหตุผลสอดคล้องกับวัฒนธรรม จารีต ประเพณี และความต้องการปัจจุบันของเขา

Fries (2002, pp.480–A ได้ศึกษาสมมุติฐาน ความเชื่อและประสบการณ์ของครูก่อนประจำการ กลุ่มตัวอย่างเป็นครูก่อนประจำการ จำนวน 7 คน จากมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในภาคอีสานของสหรัฐอเมริกา จากการศึกษาครูเหล่านี้พยายามที่จะเข้าใจว่าครูมีความเข้าใจวินัยในห้องเรียนอย่างไร การศึกษาครั้งนี้ซึ่งใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการศึกษาพบว่า การที่นักเรียนภายในห้องเรียนมีวินัย ไม่สามารถให้หลักสูตรการเรียนการสอนใดและนโยบายใดที่ไม่ต้องใช้ความพยายามและความอดทนของครูผู้สอนหรือกฎระเบียบที่กำหนดไว้ในการควบคุมระเบียบวินัยของนักเรียนภายในห้องเรียน จากการศึกษางานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่า การพัฒนาจิตสาธารณะของ

นักเรียนด้านการรักษาความสะอาด ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกันเพื่อปลูกฝังให้นักเรียนเป็นผู้มีจิตสาธารณะต่อสาธารณะสมบัติของสังคมอย่างยั่งยืนต่อไป

Sterner (2003, pp.3382-A ได้ศึกษา ษานัยสำคัญทางสถิติระหว่างปัญหา วินัยนักเรียนในโรงเรียนกับส่วนประกอบของครอบครัวเกี่ยวข้องกันหรือไม่ กลุ่มประชากร เป้าหมายได้แก่นักเรียนที่ลงทะเบียนเรียนจริงในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียน W.D.Sugg เมืองเบอร์เต็นตัน รัฐฟลอริดา จำนวนทั้งสิ้น 289 คน วิธีการศึกษาเกี่ยวข้องกับการ ออกแบบเชิงบรรยายโดยใช้สถิติเชิงบรรยายได้จากข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้โดยการสืบค้น เอกสารสำคัญที่กรอกไว้ในบันทึกทะเบียนประวัตินักเรียนของโรงเรียน จากผลการศึกษา พบว่า นักเรียนที่มีปัญหาด้านวินัยมีความเกี่ยวข้องกับส่วนประกอบของครอบครัว

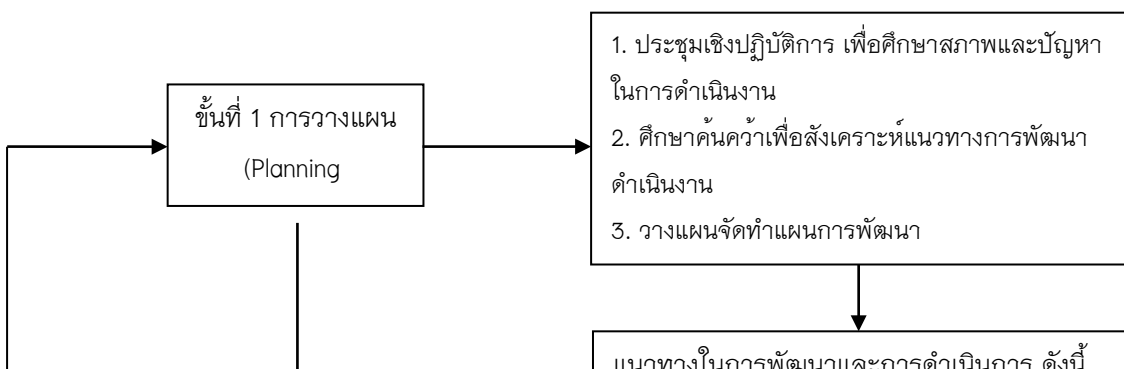
Walker (2003, pp.453-B) ได้ศึกษาผลกระทบของทักษะและความเชื่อทาง สังคม เกี่ยวกับความก้าวร้าวที่มีต่อพฤติกรรมก้าวร้าวและแตกความสามัคคีของนักเรียน ตามที่ครูจัดอันดับให้ข้อมูลได้จากบันทึกประวัติทางวินัยจริง ที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ของนักเรียน ระดับคะแนน การหนีเรียน การโอ้อวดสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจของ ครอบครัวของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในชนบทแห่งหนึ่ง จำนวน 178 คน จากสภาพนักเรียนทั้งหมด 190 คน ใช้แบบวัดพฤติกรรมและทักษะทาง สังคมเพื่อประมาณค่าหลายแบบ ผลการศึกษาพบว่า ครูและคนอื่นๆ ประมาณค่าว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นเหล่านี้ มีพฤติกรรมก้าวร้าวและทักษะทางสังคมต่ำลงอย่างมี นัยสำคัญ นักเรียนที่มีประวัติทางวินัยในเบื้องต้นเป็นเพศชายมีประวัติทางการเรียนต่ำและไม่ประมาณค่าตนเองว่ามีทักษะทางสังคมต่ำลง เด็กที่ได้รับวินัยทางโรงเรียนอาจจะ ประมาณค่าตนเองไม่ถูกต้องในด้านทักษะทางสังคม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่า การปลูกฝังให้นักเรียนมีจิตสาธารณะ มีคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรมและมี ความรู้ด้านศาสนาพิธี จะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อโรงเรียน ต่อชุมชน ต่อสังคมและต่อ ประเทศชาติ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนาพิธี ของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 6 สิ่งสำคัญยิ่งคือ ครูทุกคนต้องรู้จักและมีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบ้านกับโรงเรียน จัดกิจกรรมที่มุ่งพัฒนานักเรียนให้มี คุณธรรม จริยธรรม จัดกิจกรรมตรงตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน พ่อแม่ ผู้ปกครองมีส่วนในการดูแลให้ข้อมูลเพื่อการแก้ไขปัญหา ด้วยแนวทางที่นำไปใช้ในการวิจัย ครั้งนี้ 5 แนวทาง ดังนี้ การศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคล กิจกรรมอบรมคุณธรรม

จริยธรรม กิจกรรมสอนซ่อมเสริม กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน และกิจกรรมการให้คำปรึกษา โดยครูที่ปรึกษา

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พอสรุปได้ว่า การพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธี เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม ส่งผลให้นักเรียนมีคุณภาพสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตามศักยภาพ และนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน จนทำให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงดำเนินการวิจัยเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการ : การพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม สามารถสรุปกรอบแนวคิดโดยใช้หลักการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) ตามแนวคิดของ Kemmis and McTaggart ซึ่งเป็นกระบวนการในการวิจัยประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน (Planning) ขั้นปฏิบัติการ (Action) ขั้นสังเกตการณ์ (Observation) และขั้นสะท้อนกลับ (Reflection) ซึ่งเขียนตามภาพประกอบ 2 ได้ดังนี้

สรุปกรอบแนวคิดโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

พบปัญหา

ภาพประกอบ 2 สรุปกรอบแนวคิดโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 22 โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยกำหนดวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 35 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (By selecting a specific

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

1.1 แบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม จำนวน 1 ฉบับ

1.2 แบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับศาสนพิธี จำนวน 1 ฉบับ เป็นข้อสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ แบบทดสอบนี้ใช้ทดสอบก่อนปฏิบัติกิจกรรม และหลังปฏิบัติกิจกรรม

2. วิธีการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

2.1 แบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี ผู้วิจัยใช้การจดบันทึกในการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน โดยกำหนดขั้นตอนในการสร้างดังนี้

2.1.1 ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสร้างแบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน

2.1.2 สร้างแบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธีแบบเป็นทางการ และใช้การสังเกตทางตรง ไม่มีการควบคุมสถานการณ์ที่ทำการศึกษา

2.1.3 นำแบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธีที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เสนอคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องความเหมาะสมในประเด็นที่จะสังเกตความครอบคลุมของเรื่องที่เกิดขึ้นและนำมาปรับปรุงแก้ไข

2.1.4 นำแบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธีที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม เพื่อพิจารณาตรวจสอบเสนอแนะ ปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มเติมประเด็นที่ยังไม่ครอบคลุมเพื่อให้ได้แบบสังเกตที่สมบูรณ์

2.1.5 ปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธีตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

2.1.6 นำแบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธีที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบเป็นครั้งสุดท้าย

2.1.7 แก้ไขปรับปรุงแบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธีตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และจัดพิมพ์แบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธีฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1.8 การสร้างแบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี โดยการประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี เป็นการนำแนวคิด หลักการ และทฤษฎีต่างๆ ที่ได้จากการศึกษามากำหนดรูปแบบและสร้างแบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี เพื่อใช้สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในขณะที่ทำการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธี เป็นแบบ

มาตราส่วนประมาณ (Rating Scale และคุณภาพของคะแนนเป็น Rubric Scoring 5 ระดับ
ดังนี้

มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด	ให้คะแนน 5 คะแนน
มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก	ให้คะแนน 4 คะแนน
มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง	ให้คะแนน 3 คะแนน
มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย	ให้คะแนน 2 คะแนน
มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด	ให้คะแนน 1 คะแนน

ซึ่งดำเนินการสร้างแบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรม โดยการประเมินทักษะ
ในการปฏิบัติศาสนพิธีตามรูปแบบที่กำหนดไว้ ดังตาราง 1

ตาราง 1 รูปแบบการสร้างแบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี

ส่วนที่	รายการประเมิน	ประเด็นการประเมิน	คะแนน
1	กิจกรรมที่ 1	1. การจัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา	5
	กิจกรรมที่ 2	2. การจัดเครื่องสักการะบูชาพระรัตนตรัย	
	กิจกรรมที่ 3	3. การจัดอาสนะของพระสงฆ์	5
	กิจกรรมที่ 4	4. ขั้นตอนการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย	5
	กิจกรรมที่ 5	5. การกล่าวคำไหว้พระและอาราธนาศีล	
	กิจกรรมที่ 6	6. การกล่าวคำอาราธนาพระปริตร	5
	กิจกรรมที่ 7	7. การกล่าวคำอาราธนาธรรม	
	กิจกรรมที่ 8	8. การกล่าวคำถวายไทยธรรม	5
	กิจกรรมที่ 9	9. การประเคนของต่างๆ แต่พระสงฆ์	5
	กิจกรรมที่ 10	10. การปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์	5
	กิจกรรมที่ 11	11. บุญพิธี	5
	กิจกรรมที่ 12	12. ทานพิธี	
	กิจกรรมที่ 13	13. กุศลพิธี	5
	กิจกรรมที่ 14	14. ประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธี	5
	กิจกรรมที่ 15	15. การไหว้พระสวดมนต์และการทำสมาธิ	5
			16. มีความตั้งใจ ความเอาใจใส่ ความอดทน สุขภาพเรียบร้อยและตรงต่อเวลา
			5
			5
รวมคะแนน			80

เกณฑ์การพิจารณาความหมายของระดับคะแนนที่ได้จากการประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี ผู้วิจัยได้ปรับปรุงมาจาก บุญชม ศรีสะอาด (2556, หน้า 120-121) ดังนี้

- 80-100 คะแนน หมายถึง อยู่ในระดับดีมาก
- 70-79 คะแนน หมายถึง อยู่ในระดับดี
- 60-69 คะแนน หมายถึง อยู่ในระดับพอใช้
- 50-59 คะแนน หมายถึง อยู่ในระดับผ่าน
- 0-49 คะแนน หมายถึง อยู่ในระดับปรับปรุง

การหาคุณภาพแบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี เป็นขั้นตอนการตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity จากคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

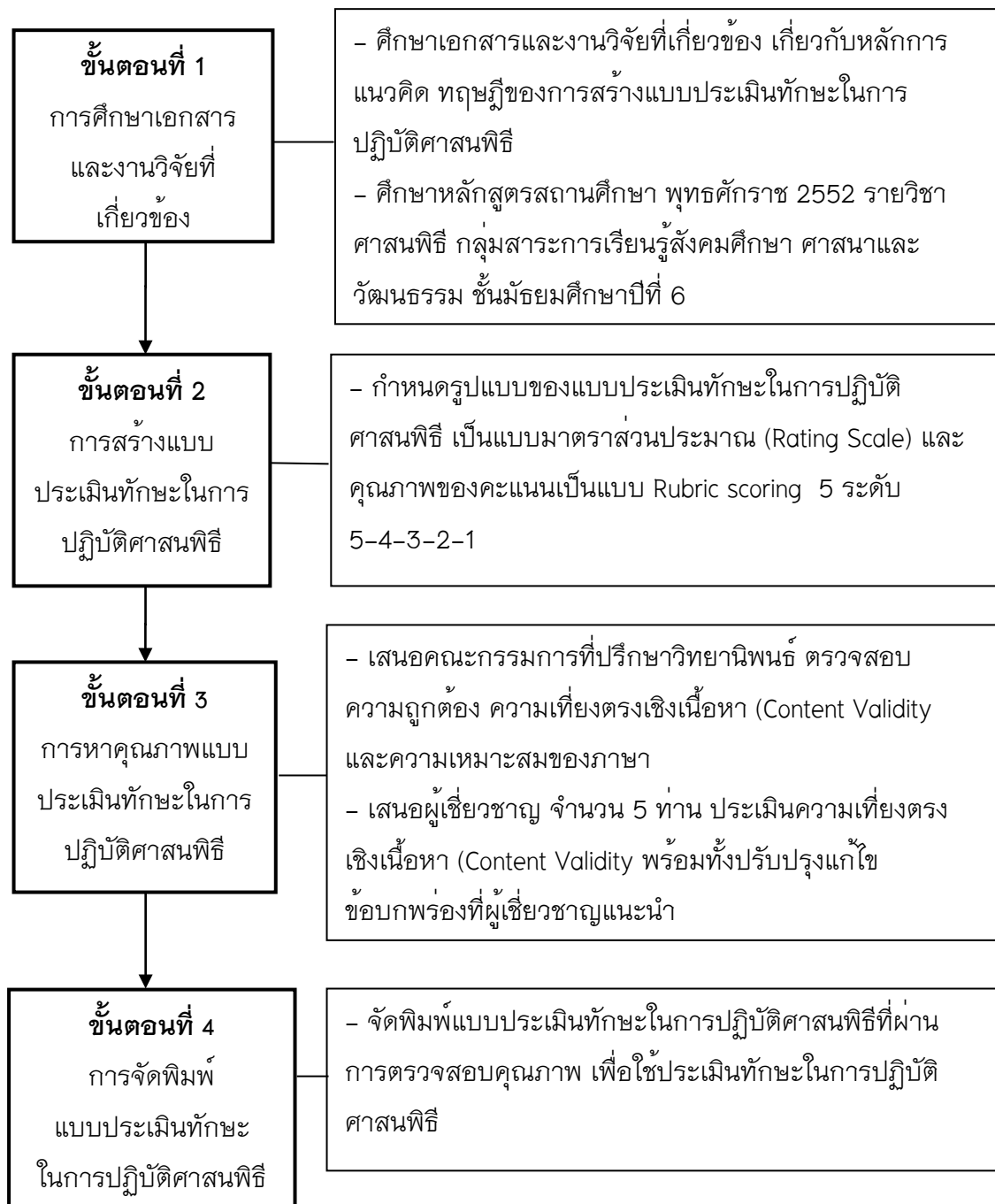
1. นำแบบการประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี ที่สร้างขึ้นเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity และความเหมาะสมของภาษา แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไข
2. นำแบบการประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity โดยพิจารณาประเด็นการประเมินตรงตามวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้หรือไม่ โดยผู้เชี่ยวชาญมีดังนี้
 - 2.1 ดร.พระมหาสนอง ปจฺใจปกาโร ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม
 - 2.2 พระครูพนมปริชากร ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัดวัดพระธาตุพนมวรวิหาร
 - 2.3 พระมหาทิพย์ ธีรจิตฺโต ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัดวัดพระธาตุพนมวรวิหาร
 - 2.4 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สำราญ กำจัดภัย ตำแหน่ง ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
 - 2.5 ดร.ภิญญา ทองเหลา ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านบ่อร้าง (ผลานิวรรต สังกัด สพป.สกลนคร เขต 2

โดยผู้วิจัยใช้แนวคิดการประเมิน ดังนี้

- +1 หมายถึง เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นวัดได้ตรงกับวัตถุประสงค์
ที่ระบุไว้
- 0 หมายถึง เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นวัดได้ตรงกับวัตถุประสงค์
ที่ระบุไว้
- 1 หมายถึง เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นวัดได้ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์
ที่ระบุไว้

3. วิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด โดยใช้สูตร IOC ที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ถึง 1.00 เป็นข้อคำถามที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ (สมนึก ภัททิยธนี, 2553, หน้า 220) ผลการวิเคราะห์ พบว่า ค่า IOC มีค่าระหว่าง 0.80–1.00 แสดงว่าแบบการประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความเที่ยงตรงตามเนื้อหา สามารถวัดได้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการวัดพร้อมทั้งได้ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำให้สมบูรณ์ขึ้น และทำการจัดพิมพ์แบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธีที่มีคุณภาพ เพื่อใช้ประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธีกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาดูปทุม ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย

ขั้นตอนในการสร้างแบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี สามารถสรุปขั้นตอนได้
ดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 สรุปขั้นตอนการสร้างแบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี

2.2 แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธี

แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธี นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธี ตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นขั้นตอนการศึกษา แนวคิด หลักการ ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธี ดังนี้

1. ศึกษารูปแบบและวิธีการสร้างแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธีจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธี
2. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการสร้างแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธีของบลูม (Bloom's Taxonomy เกี่ยวกับการใช้คำถามตามระดับการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งแบ่งระดับการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็น 6 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับความรู้ความจำ 2) ระดับความเข้าใจ 3) ระดับการนำไปใช้ 4) ระดับการวิเคราะห์ 5) ระดับการสังเคราะห์ และ 6) ระดับการประเมินค่า (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, หน้า 58-61
3. ศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา พุทธศักราช 2552 รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพื่อให้ทราบถึงมาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างแบบทดสอบเป็นขั้นตอนการกำหนดรูปแบบของแบบทดสอบ พฤติกรรมที่ต้องการวัด จากการศึกษาข้อมูลและวิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษาในขั้นตอนที่ 1 ดังนี้

1. วิเคราะห์หลักสูตรแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และพฤติกรรมการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพื่อกำหนดพฤติกรรมที่ต้องการวัดและจำนวนของข้อสอบ ดังตาราง 2

ตาราง 2 ตารางกำหนดพฤติกรรมการวัดและจำนวนข้อสอบของแบบทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจด้านศาสนพิธี กลุ่มสาระการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษาศาสนาและ วัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาดูปนอม

หน่วยการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	ระดับพฤติกรรมการเรียนรู้ ด้านพุทธิพิสัย						จำนวนข้อสอบที่ใช้จริง	จำนวนข้อสอบทั้งหมด
		ความรู้ความเข้าใจ	การนำไปใช้	การวิเคราะห์	การสังเคราะห์	การประเมินค่า			
1. ความรู้ ความเข้าใจ เบื้องต้นเกี่ยวกับ ศาสนพิธี	1. อธิบาย ความหมาย และความสำคัญของ ศาสนพิธี	-	2	1	-	1	-	3	4
	2. จำแนกประเภทของ ศาสนพิธี	-	-	-	1	-	1	1	2
2. การพัฒนา ภาวะผู้นำด้าน ศาสนพิธี	3. อธิบายขั้นตอนการจัด โต๊ะหมู่บูชา การจัดเครื่อง สักการะบูชาและการจัด อาสนะสงฆ์	2	2	2	1	1	-	7	8
	4. อธิบายขั้นตอนการจัด รูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย	1	2	-	-	-	1	3	4
3. การปฏิบัติตน ในด้านศาสนพิธี	5. อธิบายการกล่าวคำ ไหว้พระ อาราธนาศีล อาราธนาธรรม อาราธนา พระปริตรและกล่าวคำ ถวายไทยธรรม	2	2	2	1	1	-	8	8
	6. อธิบายการประเคน และการปฏิบัติตนต่อ พระสงฆ์	1	1	1	1	-	-	3	4

ตาราง 2 (ต่อ)

หน่วยการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	ระดับพฤติกรรมกร เรียนรู้ ด้านพุทธิพิสัย						จำนวนข้อสอบที่ใช้จริง	จำนวนข้อสอบทั้งหมด
		ความรู้ความเข้าใจ	ความเข้าใจ	การนำไปใช้	การวิเคราะห์	การสังเคราะห์	การประเมินค่า		
4. วันสำคัญและพิธีกรรมในทางพระพุทธศาสนา	7. อธิบายหลักการของบุญพิธี ทานพิธี และกุศลพิธี	1	4	1	1	1	-	7	8
	8. อธิบายหลักการปฏิบัติตนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	1	2	2	-	-	-	3	5
5. ประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธี	9. อธิบายประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธี	-	-	1	-	2	-	2	3
	10. อธิบายการไหว้พระ สวดมนต์และการทำสมาธิ	-	2	-	1	-	1	3	4
รวม		8	17	10	6	6	3	40	50

2. สร้างแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธี กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ตามสัดส่วนที่กำหนดในตาราง 2 โดยเป็นข้อสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 50 ข้อ ซึ่งต้องการใช้จริง จำนวน 40 ข้อ โดยกำหนดเกณฑ์ให้คะแนนดังนี้ ผู้ที่ตอบถูกต้อง 1 คะแนน ผู้ที่ตอบผิดหรือไม่ตอบได้ 0 คะแนน

ขั้นตอนที่ 3 การหาคุณภาพแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธี เป็นขั้นตอนการตรวจสอบความถูกต้อง ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content

Validity จากคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้เชี่ยวชาญ และพิจารณาค่าความยาก (p ค่าอำนาจ จำแนก (r และความเชื่อมั่น จากการทดลองใช้ (Try out เพื่อหาคุณภาพและ คัดเลือกแบบทดสอบก่อนนำไปทดลองใช้จริง ดังนี้

1. นำแบบทดสอบที่สร้าง จำนวน 50 ข้อ เสนอต่อคณะกรรมการ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity ความถูกต้อง ความเหมาะสมของภาษา และเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไข

2. นำแบบทดสอบ จำนวน 50 ข้อ ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอ ผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity เพื่อประเมิน ความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับผลการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยใช้แนวคิดการประเมิน ดังนี้ ให้คะแนน +1 เมื่อแน่ใจว่า ข้อสอบนั้นวัดได้ตรงตาม

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ระบุ

ให้คะแนน 0 เมื่อไม่แน่ใจว่า ข้อสอบนั้นวัดตามจุดประสงค์

เชิงพฤติกรรมที่ระบุไว้

ให้คะแนน -1 เมื่อแน่ใจ ว่า ข้อสอบนั้นวัดได้ไม่ตรงตาม

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ระบุไว้

3. วิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามของ แบบทดสอบกับจุดประสงค์ที่ต้องการวัด โดยใช้สูตร IOC ที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ถึง 1.00 เป็นข้อสอบ ที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ (สมนึก ภัททิยธนี, 2553, หน้า 220) ผลการวิเคราะห์ พบว่าค่า IOC มีค่าระหว่าง 0.60-1.00 แสดงว่าแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความ เที่ยงตรงตามเนื้อหา สามารถวัดได้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการวัด พร้อมทั้ง ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำให้สมบูรณ์ขึ้น

4. นำแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธี ที่ผ่านการ พิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียน ธาตุพนม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม เขต 22 จำนวน 35 คน ที่เคย เรียนในเนื้อหาเรื่องศาสนพิธีมาแล้ว นำมาตรวจให้คะแนนโดยใช้ข้อที่ถูกให้ 1 คะแนน ข้อที่ ผิดและข้อที่ไม่ตอบให้ 0 คะแนน

5. นำคะแนนของนักเรียนแต่ละคนมาเรียงจากคะแนนสูงสุดไปหา ต่ำสุด จากคะแนนกลุ่มสูงกลุ่มต่ำที่ได้แล้วนำมาคำนวณหาค่าความยากง่าย (p และ คำนวณหาค่าอำนาจจำแนก (r

การวิเคราะห์หาค่าความยาก (p รายข้อ ซึ่งค่าความยากมีค่าตั้งแต่ 0 ถึง 1 ข้อสอบที่มีค่าความยาก (p ระหว่าง .21 ถึง .80 เป็นข้อสอบที่มีค่าความยากอยู่ในเกณฑ์ใช้ได้ โดยใช้ดัชนีวัดค่าความยาก ดังนี้ (สุวิมล ติรกานันท์, 2551, หน้า 147-150

.81-1 หมายถึง เป็นข้อสอบที่ง่ายมาก ไม่ควรใช้หรือปรับปรุง

.61-.80 หมายถึง เป็นข้อสอบที่ค่อนข้างง่าย แต่ใช้ได้

.41-.60 หมายถึง เป็นข้อสอบความยากปานกลาง เป็นข้อสอบที่ดีมาก

.21-.40 หมายถึง เป็นข้อสอบที่ค่อนข้างยาก แต่ใช้ได้

.00-.20 หมายถึง เป็นข้อสอบที่ยากมาก ไม่ควรใช้หรือปรับปรุง

หรือปรับปรุง

การวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนก (r รายข้อ ซึ่งค่าอำนาจจำแนกมีค่าตั้งแต่ -1 ถึง +1 และค่าที่อยู่ระหว่าง .21 ถึง 1 เป็นเกณฑ์ที่มีคุณภาพ โดยใช้ดัชนีวัดค่าอำนาจจำแนก ดังนี้ (สุวิมล ติรกานันท์, 2551, หน้า 150-162

ค่า r ตั้งแต่ .40 ขึ้นไป แสดงว่าข้อสอบมีค่าอำนาจจำแนกดีมาก

ค่า r ตั้งแต่ .30-.39 แสดงว่าข้อสอบมีค่าอำนาจจำแนกดีพอสมควร

ดีพอสมควร

ค่า r ตั้งแต่ .20-.29 แสดงว่าข้อสอบมีค่าอำนาจจำแนกพอใช้ได้ อาจต้องปรับปรุง

พอใช้ได้ อาจต้องปรับปรุง

ค่า r ต่ำกว่า .19 แสดงว่าข้อสอบมีค่าอำนาจจำแนกไม่ดีต้องปรับปรุง

ปรับปรุง

6. คัดเลือกข้อสอบข้อที่เข้าเกณฑ์ไว้ จำนวน 40 ข้อ ซึ่งมีค่าความยากรายข้อ (p ตั้งแต่ 0.32 ถึง 0.61 และมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (r ตั้งแต่ 0.36 ถึง 0.93 เป็นแบบทดสอบที่อยู่ในเกณฑ์ที่มีคุณภาพ

7. หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธี ที่คัดเลือกไว้จำนวน 40 ข้อ หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ โดยวิธีการคำนวณจากสูตร KR20 ของ Kuder-Richardson ผลการวิเคราะห์พบว่าค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับเท่ากับ 0.89 ถือว่าแบบทดสอบมีความเชื่อถือได้สูง ซึ่งการ

วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับพิจารณาตามเกณฑ์ต่อไปนี้ (สุริยมล
 ดิรกานันท์, 2551, หน้า 173-175)

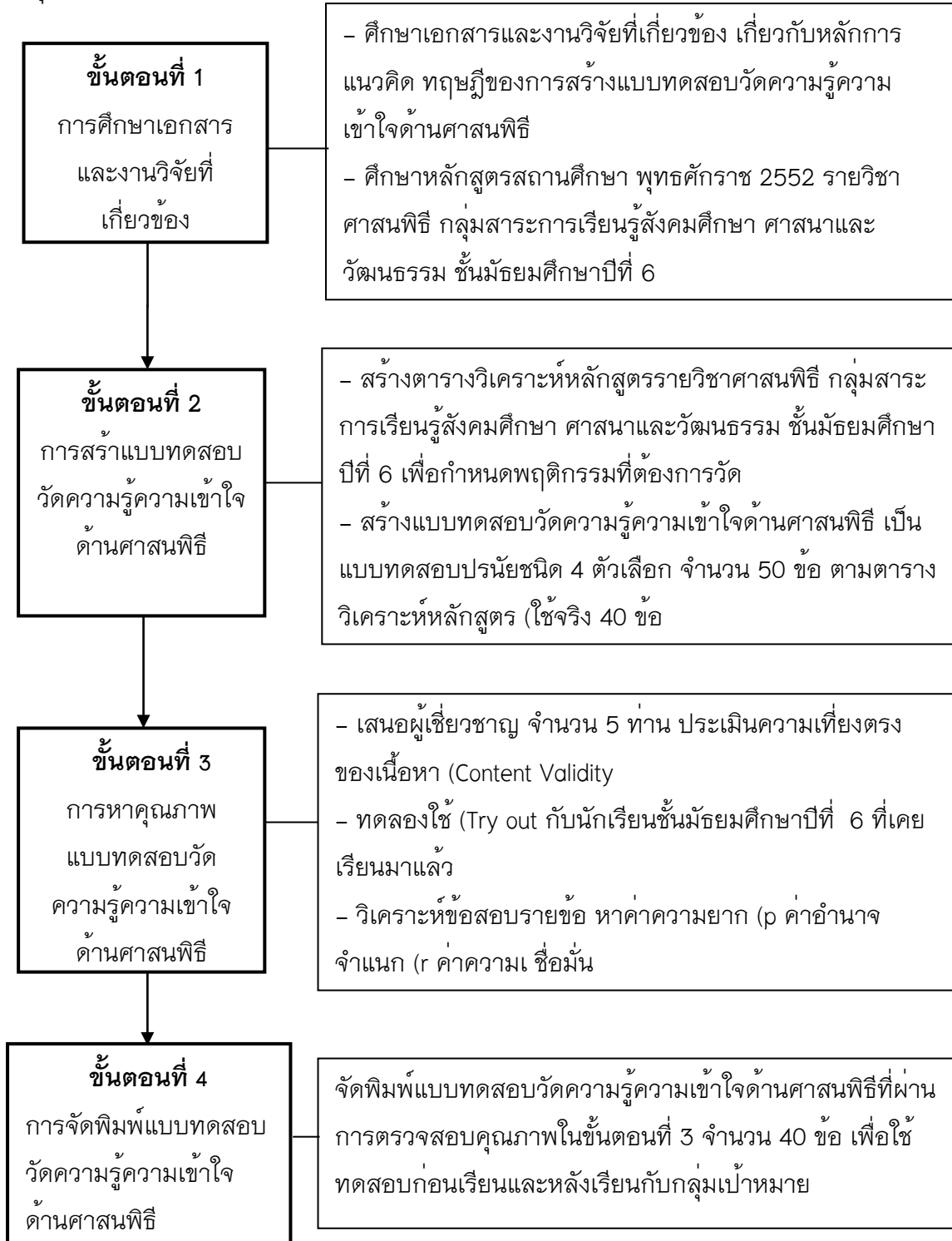
0.71-1.00 ถือว่าแบบทดสอบมีความเชื่อถือได้สูง

0.30-0.70 ถือว่าแบบทดสอบมีความเชื่อถือได้ปานกลาง

น้อยกว่า 0.30 ถือว่าแบบทดสอบเชื่อถือได้ต่ำ

ขั้นตอนที่ 4 การจัดพิมพ์แบบทดสอบ เป็นการจัดพิมพ์แบบทดสอบ
 วัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธี ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากขั้นตอนที่ 3 จำนวน
 40 ข้อ เพื่อใช้เป็นแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
 โรงเรียนธาตุพนม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม เขต 22 ภาคเรียนที่ 1
 ปีการศึกษา 2561 ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 35 คน

ขั้นตอนในการสร้างแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธี สามารถสรุปขั้นตอนได้ดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 สรุปขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธี

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้รูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ตามแนวคิดของ Kemmis and Mc Taggart (1988 : 11 อ้างถึงใน องอาจ นัยวัฒน์. 2551, หน้า 301-303) ทั้งนี้เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

- ขั้นที่ 1 การวางแผน (Planning)
- ขั้นที่ 2 การปฏิบัติการ (Action)
- ขั้นที่ 3 การสังเกตการณ์ (Observation)
- ขั้นที่ 4 การสะท้อนกลับ (Reflection)

ขั้นที่ 1 การวางแผน (Planning เป็นขั้นศึกษาความต้องการแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม

การวางแผนการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ประชุมกลุ่มย่อยปรึกษาหารือกับครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีและนำไปจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการพัฒนา โดยมีลำดับการวางแผนดังนี้

1. ประชุมปรึกษาหารือกับคณะครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
2. เสนอโครงการต่อผู้บริหารโรงเรียน
3. ผู้วิจัยศึกษาทฤษฎี แนวคิด ขั้นตอนต่างๆ ของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความชัดเจนและมีความเข้าใจตรงกัน ในหลักการและทิศทางของการดำเนินการ
4. เมื่อได้รับการอนุมัติแล้ว ได้ดำเนินงานตามขั้นตอนของการวิจัย คือ
 - 4.1 ประชุมชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัย กำหนดวันสำหรับการประชุมชี้แจงรายละเอียดของโครงการวิจัยให้คณะครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และคณะครูในโรงเรียนทราบ
 - 4.2 ชี้แจงรายละเอียดของโครงการ

4.3 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานต่างๆ ที่เกี่ยวกับโรงเรียนธาตุพนม จากเอกสาร
ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนและจากการสัมภาษณ์ครูในโรงเรียน

5. การวางแผนปฏิบัติการ (Action Plan)

ผู้วิจัยได้วางแผนดำเนินการเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี โดย
กำหนดรายละเอียดของกิจกรรมการปฏิบัติงาน เป้าหมาย ระยะเวลาการดำเนินกิจกรรม
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังตาราง 3

ตาราง 3 การวางแผนปฏิบัติการ การพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาดูปนม

กิจกรรม	วัตถุประสงค์ / เป้าหมาย	ระยะเวลา	วิธีการเก็บข้อมูล	เครื่องมือเก็บข้อมูล
1) ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี	- เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี	1 มิถุนายน 2561	-การศึกษาเอกสาร	- แบบบันทึกเอกสาร
2) การประชุมเชิงปฏิบัติการกับครูประจำชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทุกชั้น (ห้องเรียน)	- เพื่อให้คณะครูประจำชั้นมีความเข้าใจการดำเนินงานการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี - เพื่อร่วมกันวางแผนปฏิบัติการดำเนินการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี - เพื่อร่วมกันจัดทำกำหนดการดำเนินการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี	6 มิถุนายน 2561	- การระดมสมอง - การสอบถาม	- แบบบันทึกการประชุม
3) การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับนักเรียน	- เพื่อให้ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจการดำเนินงานการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี	7 มิถุนายน 2561	- การทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธี - การประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี	- แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธี -แบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี

ตาราง 3 (ต่อ)

กิจกรรม	วัตถุประสงค์ / เป้าหมาย	ระยะเวลา	วิธีการเก็บข้อมูล	เครื่องมือเก็บ ข้อมูล
4) การจัด กิจกรรม ทางด้านศาสน พิธี 15 กิจกรรม และทดสอบท้าย กิจกรรม	- เพื่อให้ให้นักเรียนมี ความรู้ความเข้าใจและ ฝึกปฏิบัติ การดำเนิน งานการพัฒนาภาวะ ผู้นำด้านศาสนพิธีทั้ง 15 กิจกรรม และก่อน เริ่มกิจกรรมทุกครั้ง ให้ฝึกปฏิบัติกิจกรรม ที่ 15 ก่อนทุกครั้ง	7 มิถุนายน 2561 ถึง 21 กันยายน 2561	- การสังเกต	- แบบประเมิน ทักษะในการ ปฏิบัติศาสนพิธี
5) การทดสอบ	- เพื่อทดสอบความรู้ ความเข้าใจด้าน ศาสนพิธี	27 กันยายน 2561	- การทดสอบ	- แบบทดสอบ วัดความรู้ ความเข้าใจ ด้านศาสนพิธี
6) การนิเทศ ภายใน	- เพื่อแนะนำ กำกับ ติดตามและให้ คำปรึกษาแนวทางการ ปฏิบัติที่ถูกต้องใน ด้านศาสนพิธี	7 มิถุนายน 2561 26 กรกฎาคม 2561 30 สิงหาคม 2561 21 กันยายน 2561	- การสอบถาม	- แบบบันทึกการ สอบถาม

ขั้นที่ 2 ขั้นการปฏิบัติการ (Action เป็นขั้นดำเนินการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม

ขั้นการปฏิบัติการ (Action เป็นขั้นดำเนินการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม ซึ่งมีแผนปฏิบัติการในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี จำนวน 2 ชุด ใน 2 วงรอบ ดังนี้

1. แผนปฏิบัติการชุดที่ 1 ใช้ในวงรอบที่ 1 กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 35 คน ใช้เวลา 60 ชั่วโมง ประกอบด้วย

- 1.1 แผนปฏิบัติการที่ 1 เรื่อง การจัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา จำนวน 4 ชั่วโมง
- 1.2 แผนปฏิบัติการที่ 2 เรื่องการจัดเครื่องสักการะบูชาพระรัตนตรัย จำนวน 4 ชั่วโมง
- 1.3 แผนปฏิบัติการที่ 3 เรื่อง การจัดอาสนะสงฆ์ จำนวน 4 ชั่วโมง
- 1.4 แผนปฏิบัติการที่ 4 เรื่อง ขั้นตอนการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย จำนวน 3 ชั่วโมง
- 1.5 แผนปฏิบัติการที่ 5 เรื่อง การกล่าวคำไหว้พระและอาราธนาศีล จำนวน 4 ชั่วโมง
- 1.6 แผนปฏิบัติการที่ 6 เรื่อง การกล่าวคำอาราธนาพระปริตร จำนวน 4 ชั่วโมง
- 1.7 แผนปฏิบัติการที่ 7 เรื่อง การกล่าวคำอาราธนาธรรม จำนวน 4 ชั่วโมง
- 1.8 แผนปฏิบัติการที่ 8 เรื่อง การกล่าวคำถวายไทยธรรม จำนวน 4 ชั่วโมง
- 1.9 แผนปฏิบัติการที่ 9 เรื่อง การประเคนของต่างๆ แก่พระสงฆ์ จำนวน 4 ชั่วโมง
- 1.10 แผนปฏิบัติการที่ 10 เรื่อง การปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์ จำนวน 4 ชั่วโมง
- 1.11 แผนปฏิบัติการที่ 11 เรื่อง บุญพิธี จำนวน 6 ชั่วโมง
- 1.12 แผนปฏิบัติการที่ 12 เรื่อง ทานพิธี จำนวน 6 ชั่วโมง

1.13 แผนปฏิบัติการที่ 13 เรื่อง กุศลพิธี จำนวน 6 ชั่วโมง

1.14 แผนปฏิบัติการที่ 14 เรื่อง ประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธี

จำนวน 2 ชั่วโมง

1.15 แผนปฏิบัติการที่ 15 เรื่อง การไหว้พระสวดมนต์และการทำสมาธิ

จำนวน 1 ชั่วโมง

2. แผนปฏิบัติการชุดที่ 2 ใช้ในวงรอบที่ 2 กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียน

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

เขต 22 ปีการศึกษา 2561 ที่มีคะแนนต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ใช้เวลา 15 ชั่วโมง

ประกอบด้วย

2.1 แผนปฏิบัติการที่ 1 เรื่อง การจัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา

จำนวน 1 ชั่วโมง

2.2 แผนปฏิบัติการที่ 2 เรื่องการจัดเครื่องสักการะบูชาพระรัตนตรัย

จำนวน 1 ชั่วโมง

2.3 แผนปฏิบัติการที่ 3 เรื่อง การจัดอาสนะสงฆ์ จำนวน 1 ชั่วโมง

2.4 แผนปฏิบัติการที่ 4 เรื่อง ขั้นตอนการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย

จำนวน 1 ชั่วโมง

2.5 แผนปฏิบัติการที่ 5 เรื่อง การกล่าวคำไหว้พระและอาราธนาศีล

จำนวน 1 ชั่วโมง

2.6 แผนปฏิบัติการที่ 6 เรื่อง การกล่าวคำอาราธนาพระปริตร

จำนวน 1 ชั่วโมง

2.7 แผนปฏิบัติการที่ 7 เรื่อง การกล่าวคำอาราธนาธรรม

จำนวน 1 ชั่วโมง

2.8 แผนปฏิบัติการที่ 8 เรื่อง การกล่าวคำถวายไทยธรรม

จำนวน 1 ชั่วโมง

2.9 แผนปฏิบัติการที่ 9 เรื่อง การประเคนของต่างๆ แก่พระสงฆ์

จำนวน 1 ชั่วโมง

2.10 แผนปฏิบัติการที่ 10 เรื่อง การปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์

จำนวน 1 ชั่วโมง

2.11 แผนปฏิบัติการที่ 11 เรื่อง บุญพิธี จำนวน 1 ชั่วโมง

2.12 แผนปฏิบัติการที่ 12 เรื่อง ทานพิธิ จำนวน 1 ชั่วโมง

2.13 แผนปฏิบัติการที่ 13 เรื่อง กุศลพิธิ จำนวน 1 ชั่วโมง

2.14 แผนปฏิบัติการที่ 14 เรื่อง ประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธิ
จำนวน 1 ชั่วโมง

2.15 แผนปฏิบัติการที่ 15 เรื่อง การไหว้พระสวดมนต์และการทำสมาธิ
จำนวน 1 ชั่วโมง

**ขั้นที่ 3 ขั้นการสังเกตการณ์ (Observation ทดลองการปฏิบัติกิจกรรม
การพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธิ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียน
ธาตุพนม**

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตพฤติกรรมการพัฒนาภาวะผู้นำ
ด้านศาสนพิธิ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม โดยใช้แบบประเมิน
ทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธิ

**ขั้นที่ 4 ขั้นการสะท้อนกลับ (Reflection ศึกษาความเป็นไปได้ของแนว
ทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธิ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียน
ธาตุพนม**

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากกรอบที่ 1 ที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์หรือที่ต้อง
ปรับปรุงมาวางแผนพัฒนาซ้ำในรอบที่ 2

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้นใช้เวลาดำเนินการ
ปีการศึกษา 2561 ระหว่างเดือน มิถุนายน 2561 ถึง เดือน กันยายน 2561 เป็นระยะเวลา
4 เดือน โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบบันทึกการประชุม แบบทดสอบ
วัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธิ แบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธิ ดังนี้

1. ทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธิ ก่อนดำเนินการตามแผน
ในวันที่ 7 มิถุนายน 2561 และทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธิ หลังดำเนินการ
ตามแผนในวันที่ 27 กันยายน 2561 ด้วยแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธิ

2. ประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธิ หลังจัดกิจกรรมด้านศาสนพิธิ
ทุกกิจกรรมใน 15 กิจกรรม ตั้งแต่วันที่ 7 มิถุนายน 2561 ถึง วันที่ 21 กันยายน 2561
ด้วยแบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธิ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธี และแบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี มารวบรวมและจัดเป็นหมวดหมู่ตามกรอบแนวคิดการวิจัย
2. การทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธี ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการทดสอบค่าที (t-test for Dependent Sample)
3. การประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี หลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 กับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ด้วยการทดสอบค่าที (t-test for one sample)

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553, หน้า 103-105 ดังนี้

1. ค่าร้อยละ (Percentage ใช้ในการวิเคราะห์ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสังเกต
2. ค่าเฉลี่ย (Mean ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม
3. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม
4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือทดสอบหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบทดสอบ (IOC

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่
 - 1.1 ร้อยละ (Percentage โดยใช้สูตร ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, หน้า 122

$$P = \frac{f}{N} \times 100$$

เมื่อ P แทน ร้อยละ
 f แทน ความถี่ที่ต้องการแปลงให้เป็นร้อยละ
 N แทน จำนวนความถี่ทั้งหมด

1.2 ค่าเฉลี่ย (Mean) ใช้สูตรดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, หน้า 124)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ \bar{X} แทน ค่าเฉลี่ย
 $\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดในกลุ่ม
 N แทน จำนวนคะแนนในกลุ่ม

1.3 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้สูตรดังนี้
 (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, หน้า 126)

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \sum x^2 - (\sum x)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 X แทน คะแนนแต่ละตัว
 N แทน จำนวนคะแนนในกลุ่ม
 \sum แทน ผลรวม

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์หาคุณภาพเครื่องมือ

2.1 การหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC : Index of Item Objective Congruence) ของแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธีและแบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบแต่ละข้อกับจุดประสงค์ที่ต้องการวัด (IOC) โดยใช้สูตรดังนี้ (สมนึก ภัททิยธนี, 2551, หน้า 220)

$$IOC = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์
กับเนื้อหาหรือระหว่างข้อสอบกับผลการเรียนรู้
ที่คาดหวัง

$$\sum X \text{ แทน ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด}$$

$$N \text{ แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด}$$

2.2 ค่าความยาก (p) ของ แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสน
พิธีแต่ละข้อ ใช้สูตรดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, หน้า 97)

$$P = \frac{Ru + RI}{2f}$$

เมื่อ p แทน ค่าความยาก

Ru แทน จำนวนคนกลุ่มสูงที่ตอบถูก

RI แทน จำนวนคนกลุ่มต่ำที่ตอบถูก

f แทน จำนวนคนในกลุ่มสูงหรือกลุ่มต่ำ

2.3 การหาค่าอำนาจจำแนก (B) ของแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจ
ด้านศาสนพิธีแต่ละข้อ ใช้สูตรของ Brennan (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, หน้า 106)

$$B = \frac{U}{n_1} - \frac{L}{n_2}$$

เมื่อ B แทน ค่าอำนาจจำแนก

U แทน จำนวนผู้รอบรู้หรือผู้สอบผ่านเกณฑ์ที่ตอบถูก

L แทน จำนวนผู้ไม่รอบรู้หรือสอบไม่ผ่านเกณฑ์ที่ตอบถูก

n_1 แทน จำนวนผู้รอบรู้หรือผู้สอบผ่านเกณฑ์

n_2 แทน จำนวนผู้ไม่รอบรู้หรือผู้สอบไม่ผ่านเกณฑ์

2.4 การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบ โดยใช้สูตร
สัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient ของ Cronbach (ลวัน สายยศ และอังคณา สายยศ,
2538, หน้า 2)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum r_i^2}{r^2} \right\}$$

เมื่อ α คือ ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น

N คือ จำนวนข้อของเครื่องมือวัด

σ_p^2 คือ คะแนนความแปรปรวนเป็นรายข้อ

σ_t^2 คือ คะแนนความแปรปรวนของเครื่องมือทั้งฉบับ

2.5 การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบวัดความรู้
ความเข้าใจด้านศาสนพิธี ใช้สูตร KR20 ของ Kuder–Richardson (สุวิมล ติรกาพันธ์, 2551,
หน้า 173–175) ดังนี้

$$r_{tt} = \frac{k}{k-1} \left[1 - \frac{\sum pq}{s^2} \right]$$

เมื่อ r_{tt} แทน ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ

k แทน จำนวนข้อสอบ

s^2 แทน ความแปรปรวน

P แทน สัดส่วนของผู้ตอบถูกในข้อหนึ่งๆ

$$P = \frac{R}{N}$$

เมื่อ R แทน จำนวนผู้ตอบถูกในข้อนั้นและ

N แทน จำนวนผู้สอบ

q แทน สัดส่วนของผู้ตอบผิดในข้อหนึ่งๆ เท่ากับ $1-p$

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 22 ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการ 2 วงรอบ โดยนำเสนอผลการ วิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาแนวทางที่เหมาะสม พัฒนาภาวะผู้นำในการปฏิบัติกิจกรรม ด้านศาสนพิธีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม
2. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม

ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนธาตุพนม

1. **ประวัติโรงเรียน** เมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2493 กระทรวงศึกษาธิการได้มี คำสั่งให้โรงเรียนธาตุพนมเป็นโรงเรียนประจำอำเภอธาตุพนม และได้เริ่มเปิดทำการสอน เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2493 โดยวัดพระธาตุพนมวรวิหารอนุญาตให้ใช้พื้นที่ของวัด ทางด้านทิศเหนือ จำนวน 11 ไร่ สร้างอาคารเรียนถาวร ต่อมาโรงเรียนได้ซื้อพื้นที่จาก ชาวบ้านเพิ่มเติม ปัจจุบันมีพื้นที่ทั้งหมด 27 ไร่ 2 งาน 90 ตารางวา โรงเรียนธาตุพนม เป็น สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประเภทที่ 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาเดิม

2. **ที่ตั้ง** เลขที่ 201-202 หมู่ที่ 13 ถนนชยางกูร ตำบลธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม 48110 โทรศัพท์ติดต่อ หมายเลข 0-4254-0842 โทรสาร 0-4254-0842

3. **จำนวนข้อมูลครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนครูประจำการ** จำนวน 102 คน พนักงานราชการ จำนวน 7 คน ครูอัตราจ้าง จำนวน 6 คน ครูต่างประเทศ

จำนวน 3 คน ครูธุรการ จำนวน 1 คน ลูกจ้างประจำ จำนวน 3 คน ลูกจ้างชั่วคราว
จำนวน 6 คน แม่บ้าน จำนวน 3 คน และจำนวนนักเรียนทั้งหมด 2,120 คน ผู้อำนวยการ
คนปัจจุบันคือ นายชัยนาจ ศิริनुมาศ

4. ลักษณะของการจัดการเรียนการสอน ปัจจุบันเปิดสอนระดับชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 1-6 (ช่วงชั้นที่ 3-4) ปีการศึกษา 2561 ซึ่งแบ่งเป็นชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
จำนวน 33 ห้อง ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 28 ห้อง รวม 61 ห้อง มีจำนวน
นักเรียนทั้งสิ้น 2,120 คน ดังนี้

4.1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 นักเรียนชาย จำนวน 158 คน นักเรียนหญิง จำนวน
192 คน รวม 348 คน

4.2 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนชาย จำนวน 170 คน นักเรียนหญิง
จำนวน 167 คน รวม 338 คน

4.3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนชาย จำนวน 268 คน นักเรียนหญิง
จำนวน 228 คน รวม 496 คน

4.4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 นักเรียนชาย จำนวน 100 คน นักเรียนหญิง
จำนวน 184 คน รวม 284 คน

4.5 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 นักเรียนชาย จำนวน 97 คน นักเรียนหญิง จำนวน
180 คน รวม 277 คน

4.6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนชาย จำนวน 148 คน นักเรียนหญิง
จำนวน 230 คน รวม 378 คน รวมนักเรียนชายทั้งหมด 939 คน รวมนักเรียนหญิงทั้งหมด
1,181 คน รวมนักเรียนทั้งสิ้น 2,120 คน

สภาพปัญหาในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี
ซึ่งการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัยใฝ่รู้ มีความรู้
มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม
เป็นกรอบทิศทางในการพัฒนาเยาวชนของชาติโดยมุ่งพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา
มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาและประกอบอาชีพนอกจากนี้การพัฒนาให้นักเรียนมี
ความรู้ความเข้าใจและทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธีก็มีความสำคัญและ
จำเป็นสำหรับนักเรียนด้วย เนื่องจากการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธีนี้เป็นสิ่งสำคัญ
อย่างหนึ่งของชาวพุทธ และเป็นสิ่งจำเป็นในการส่งเสริมให้มีผู้นำด้านศาสนพิธี ดังนั้นควร

ปลูกฝังให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธี
เพื่อให้นักเรียนสามารถนำไปใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้

โรงเรียนธาดุพนม เป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาเปิดสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นสถานศึกษาที่ให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียน
การสอนที่เน้นทักษะการปฏิบัติ นักเรียนที่เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ล้วนเข้าสู่รั้วรุ่นซึ่ง
เป็นวัยที่ต้องประคับประคอง ดูแล และสร้างแบบอย่างที่เป็นความดีให้กับตัวเด็ก จนเกิดเป็น
นิสัยที่จะละอายต่อการทำชั่ว จะทำให้เด็กเกิดความสำนึกในคำสอนของพระพุทธศาสนา
การจัตอบรมและปฏิบัติจริงให้เด็กมีภาวะผู้นำในการประกอบศาสนพิธีและพิธีกรรมต่างๆ
เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี โดยการจัตอบรมและจัดกิจกรรม
ด้านศาสนพิธีปัญหาหลักคือ นักเรียนไม่กล้าคิด กล้าลอง หรือกล้าแสดงออก ทั้งยังขาด
ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติในด้านศาสนพิธี จากสภาพและ
ปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรจะมีการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีที่
เหมาะสมเพื่อให้นักเรียนได้รับการพัฒนาและเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำด้าน
ศาสนพิธี โดยการจัตอบรมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งมีการปฏิบัติตามกิจกรรมทั้ง 15 กิจกรรมดังนี้
กิจกรรมที่ 1 เรื่อง การจัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชากิจกรรมที่ 2 เรื่อง การจัดเครื่องสักการะบูชา
พระรัตนตรัยกิจกรรมที่ 3 เรื่อง การจัตอบรมของพระสงฆ์ กิจกรรมที่ 4 เรื่อง ขั้นตอนการ
จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยกิจกรรมที่ 5 เรื่อง การกล่าวคำไหว้พระและอาราธนาศีล
กิจกรรมที่ 6 เรื่องการกล่าวคำอาราธนาพระปริตรกิจกรรมที่ 7 เรื่องการกล่าวคำอาราธนา
ธรรมกิจกรรมที่ 8 เรื่องการกล่าวคำถวายไทยธรรมกิจกรรมที่ 9 เรื่องการประเคนของต่างๆ
แด่พระสงฆ์ กิจกรรมที่ 10 เรื่อง การปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์กิจกรรมที่ 11 เรื่องบุญพิธี
กิจกรรมที่ 12 เรื่อง ทานพิธีกิจกรรมที่ 13 เรื่อง กุศลพิธีกิจกรรมที่ 14 เรื่อง ประโยชน์และ
คุณค่าของศาสนพิธีกิจกรรมที่ 15 เรื่อง การไหว้พระสวดมนต์และการทำสมาธิผู้วิจัยเห็นว่า
เป็นเรื่องที่ดีและอาจทำให้นักเรียนกล้าคิด กล้าลอง กล้าแสดงออก ทั้งยังได้ความรู้ ความ
เข้าใจ ทักษะ ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติในการเป็นผู้นำด้านศาสนพิธีจนเกิดประโยชน์ต่อตัว
นักเรียนเอง โรงเรียน ผู้ปกครอง และสังคมต่อไป

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผลการดำเนินการวิจัยโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

1.1 การดำเนินงานในวงรอบที่ 1

1.1.1 ชั้นที่ 1 ชั้นวางแผน (Plan)

ในชั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 โดยมีขั้นตอนและการดำเนินงาน ดังนี้

1.1.1.1 ประชุมครูประจำชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพื่อปรึกษาหารือสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม

1.1.1.2 สังเกตพฤติกรรมในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม

1.1.1.3 สอบถามเกี่ยวกับการดำเนินการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม

1.1.1.4 ออกแบบแผนปฏิบัติการ (Action Plan เป็นการวางแผนดำเนินการเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม

ผลการดำเนินงานพบว่าจากการประชุมคณะครู เพื่อปรึกษาหารือสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม ในวันที่ 1 มิถุนายน 2561 โดยมีการแนะนำตัว พบปะ พูดคุย และแสดงความคิดเห็นต่างๆ ร่วมกัน ซึ่งมีความเห็นตรงกันว่า ปัญหาหลักคือ นักเรียนไม่กล้าคิด กล้าลอง หรือกล้าแสดงออก ทั้งยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติในด้านศาสนพิธี ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ซึ่งมีการปฏิบัติตามกิจกรรมทั้ง 15 กิจกรรมดังนี้ กิจกรรมที่ 1 เรื่อง การจัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชากิจกรรมที่ 2 เรื่อง การจัดเครื่องสักการะบูชาพระรัตนตรัยกิจกรรมที่ 3 เรื่อง การจัดอาสนะของพระสงฆ์ กิจกรรมที่ 4 เรื่อง ขั้นตอนการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยกิจกรรมที่ 5 เรื่อง การกล่าวคำไหว้พระและอาราธนาศีลกิจกรรมที่ 6 เรื่อง การกล่าวคำอาราธนาพระปริตรกิจกรรมที่ 7 เรื่องการกล่าวคำอาราธนาธรรมกิจกรรมที่ 8 เรื่อง

การกล่าวคำถวายไทยธรรมกิจกรรมที่ 9 เรื่องการประเคนของต่างๆ แต่พระสงฆ์ กิจกรรมที่ 10 เรื่อง การปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์กิจกรรมที่ 11 เรื่องบุญพิธีกิจกรรมที่ 12 เรื่อง ทานพิธี กิจกรรมที่ 13 เรื่อง กุศลพิธีกิจกรรมที่ 14 เรื่อง ประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธีกิจกรรมที่ 15 เรื่อง การไหว้พระสวดมนต์และการทำสมาธิ ซึ่งคณะครูที่มีความเห็นพร้อมยินดีด้วยจึงมีการปรึกษาหารือเรื่องสถานที่จัดกิจกรรมซึ่งได้ข้อสรุปว่าจะมีการจัดกิจกรรมที่ห้องเรียน และห้องศีลธรรม จากนั้นได้จัดประชุมกับกลุ่มเป้าหมาย คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ห้อง 1 จำนวน 35 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอตัวผู้วิจัยและชี้แจงงานวิจัยในหัวข้อ เรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการ : การพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม ซึ่งมีการปฏิบัติตามกิจกรรมทั้ง 15 กิจกรรม อีกทั้งเพื่อพบปะ พูดคุย สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างผู้วิจัยกับนักเรียน เพราะผู้วิจัยเป็นบุคคลภายนอกและเป็นพระภิกษุสงฆ์ แม้จะเคยเข้ามาสอนที่โรงเรียนธาตุพนมมาบ้างแล้วก็ตาม ทั้งยังได้มีการสอบถามทั้งคณะครู ผู้ปกครองและนักเรียน ก่อนที่จะลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วย ถึงความเป็นไปได้ในการดำเนินกิจกรรมครั้งนี้ จึงพอสรุปได้ว่า คณะครูและนักเรียนรับรู้ถึงความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของงานวิจัยในครั้งนี้ แม้บางส่วนยังไม่เข้าใจถึงวิธีการดำเนินงานและการจัดกิจกรรมมากนัก แต่ก็มีความยินดีที่จะสนับสนุนและให้ความร่วมมือในการดำเนินงานอย่างเต็มที่ เนื่องจากเห็นว่าเป็นเรื่องที่ดีและอาจทำให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติในการเป็นผู้นำด้านศาสนพิธีมากขึ้น

นอกจากนี้ยังมีการวางแผนในการกำหนดกิจกรรม วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ระยะเวลา วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ศึกษาเอกสาร การสร้างเครื่องมือ หากคุณภาพเครื่องมือ รวมถึงให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือจนสมบูรณ์แล้วจึงจัดพิมพ์เครื่องมือ ซึ่งเครื่องมือนั้นมีด้วยกัน 2 แบบคือแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจและแบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี เมื่อเครื่องมือได้รับการตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขจนสมบูรณ์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว จะมีการทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจด้านศาสนพิธีทั้งก่อนและหลังการปฏิบัติกิจกรรมทั้ง 15 กิจกรรม จากนั้นเตรียมแบบบันทึกการให้คะแนนเพื่อประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธีของนักเรียนในช่วงท้ายของการปฏิบัติกิจกรรมแต่ละกิจกรรมตามลำดับต่อไป

1.1.2 ขั้นที่ 2 ขั้นการปฏิบัติการ (Action)

ในขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาดพนม ตามแผนปฏิบัติการที่วางไว้ โดยมีขั้นตอนและการดำเนินงาน ดังนี้

1.1.2.1 พัฒนาและหาคุณภาพของเครื่องมือในการดำเนินการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ได้แก่ แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธีและแบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี

ผลการดำเนินงาน พบว่า การพัฒนาและหาคุณภาพของเครื่องมือในการดำเนินการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ได้แก่ แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจและแบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธีได้เป็นที่เรียบร้อยแล้วก็ทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธีทั้งก่อนและหลังการปฏิบัติกิจกรรมทั้ง 15 กิจกรรม จากนั้นเตรียมแบบบันทึกการให้คะแนนเพื่อประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธีของนักเรียนในช่วงท้ายของการปฏิบัติกิจกรรมแต่ละกิจกรรม

1.1.2.2 ดำเนินการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีโดยได้ดำเนินการปฏิบัติตามกิจกรรมทั้ง 15 กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การจัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา

กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจและฝึกทักษะในการจัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา

กิจกรรม ผู้วิจัยได้อธิบายขั้นตอนและวิธีการจัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา รวมถึงการจัดโต๊ะหมู่บูชาให้ถูกต้องตามประเภทต่างๆ มีโต๊ะหมู่บูชา 3, โต๊ะหมู่บูชา 5, โต๊ะหมู่บูชา 7, และโต๊ะหมู่บูชา 9 โดยให้นักเรียนได้ลองฝึกปฏิบัติการจัดโต๊ะหมู่บูชา ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้นักเรียนแต่ละคนซักถามในสิ่งที่ไม่เข้าใจ จากนั้นได้ทำการทดสอบความรู้ความเข้าใจและทักษะในการจัดโต๊ะหมู่บูชาหน้าชั้นเรียน

ผลการดำเนินกิจกรรมพบว่า นักเรียนส่วนมากมีความรู้ ความเข้าใจและทักษะที่ดีในการจัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา สามารถจัดเตรียมได้ถูกต้อง บวกกับนักเรียนส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการจัดโต๊ะหมู่บูชามากบ้างแล้ว ผู้วิจัยแนะนำเพียงเล็กน้อยก็สามารถเข้าใจได้ง่าย มีนักเรียนบางส่วนที่ยังไม่เข้าใจและจัดโต๊ะหมู่บูชาผิดพลาดไป ผู้วิจัยจึงแนะนำในส่วนนั้นไปบ้างแล้ว ทำให้นักเรียนมีความเข้าใจในส่วนนั้นเพิ่มมากขึ้น

ปัญหาและอุปสรรค 1 นักเรียนบางส่วนไม่เข้าใจถึงวิธีการจัดโต๊ะหมู่บูชา ทำให้ผู้วิจัยต้องใช้เวลาในการอธิบายมากพอสมควร จึงสามารถเข้าใจได้ 2 นักเรียนบางส่วนไม่กล้าแสดงออก กลัวทำผิดพลาด ขาดความมั่นใจโดยเฉพาะนักเรียนหญิงค่อนข้างอายเป็นเหตุให้การจัดโต๊ะหมู่บูชาผิดพลาดได้ง่าย

การแก้ปัญหา 1 ผู้วิจัยได้อธิบายหลักในการจัดโต๊ะหมู่บูชาให้ข้อคิดข้อสังเกตุต่างๆ อย่างละเอียดเพิ่มมากขึ้น จนทำให้นักเรียนเห็นข้อผิดพลาดแล้วเอากลับมาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น 2 ผู้วิจัยได้พูดคุยกับนักเรียนอย่างเป็นกันเอง สร้างความสนิทสนมคุ้นเคยและฝึกปฏิบัติอย่างค่อยเป็นค่อยไป จนทำให้สถานการณ์ตอนนั้นดีขึ้น

กิจกรรมที่ 2 การจัดเครื่องสักการะบูชาพระรัตนตรัย

กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจและฝึกทักษะในการจัดเครื่องสักการะบูชาพระรัตนตรัย

กิจกรรมผู้วิจัยได้อธิบายขั้นตอนและวิธีการจัดเครื่องสักการะบูชาพระรัตนตรัย รวมถึงการจัดวางเครื่องสักการะบูชาต่างๆ ลงในโต๊ะหมู่บูชา สาธิตการจัดวางให้นักเรียนดูเป็นตัวอย่าง เช่น การจัดพระพุทธรูป กระจ่างรูป เชิงเทียนและแจกันดอกไม้ เสร็จแล้วให้นักเรียนแต่ละคนฝึกปฏิบัติจนเกิดความชำนาญ ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้นักเรียนแต่ละคนซักถามในสิ่งที่ไม่เข้าใจ จากนั้นได้ทำการทดสอบหน้าชั้นเรียน

ผลการดำเนินกิจกรรมพบว่า นักเรียนส่วนมากจัดเครื่องสักการะบูชาพระรัตนตรัยได้ถูกต้องและมีความชำนาญมาก เนื่องจากกิจกรรมที่ 2 เป็นกิจกรรมที่ค่อนข้างง่าย ผู้วิจัยได้อธิบายขั้นตอนและวิธีการจัดเพียงเล็กน้อยก็สามารถทำให้นักเรียนเข้าใจได้ง่าย บวกกับการมีประสบการณ์ในการจัดมาก่อนของนักเรียนเองด้วย ดังนั้นกิจกรรมนี้จึงไม่มีปัญหาและอุปสรรคใดๆ ทั้งสิ้น

กิจกรรมที่ 3 การจัดอาสนะของพระสงฆ์

กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจและฝึกทักษะในการจัดอาสนะ การจัดวางถาดแก้วน้ำและเครื่องดื่มต่างๆ ที่นำมาถวายแด่พระสงฆ์

กิจกรรม ผู้วิจัยได้อธิบายขั้นตอนและวิธีการจัดอาสนะ การจัดวางถาดแก้วน้ำและเครื่องดื่มต่างๆ โดยสาธิตการจัดอาสนะ การเว้นช่องว่างระหว่างอาสนะของพระสงฆ์แต่ละรูป ให้มีระยะห่างพอประมาณสามารถวางถาดแก้วน้ำและเครื่องดื่มต่างๆ ได้ จากนั้นให้นักเรียนแต่ละคนทดลองฝึกปฏิบัติ จนสามารถเข้าใจมากพอสมควร

ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้นักเรียนแต่ละคนซักถามในสิ่งที่ไม่เข้าใจ แล้วจึงได้ทำการทดสอบการจัดอาสนะ จัดวางภาตแก้วน้ำและเครื่องตี๋มต่างๆ

ผลการดำเนินกิจกรรม พบว่า นักเรียนส่วนมากจัดอาสนะและจัดวางภาตแก้วน้ำเครื่องตี๋มต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง สามารถจัดวางให้มีระยะห่างได้อย่างพอดี แต่มีนักเรียนบางส่วนที่ขาดความระมัดระวังในการจัดอาสนะ โดยจัดห่างมากจนเกินไป หรือแคบจนเกินไป ทำให้ไม่สามารถวางภาตแก้วน้ำได้ บางคนก็จัดวางภาตแก้วน้ำและเครื่องตี๋มต่างๆ ไม่ถูกต้อง

ปัญหาและอุปสรรคนักเรียนบางส่วนขาดความมั่นใจส่งผลให้การจัดระยะความห่างของอาสนะผิดพลาดไปบ้าง จึงไม่สามารถวางภาตแก้วน้ำและเครื่องตี๋มต่างๆ ได้ การแก้ปัญหาผู้วิจัยได้กระตุ้นให้เกิดความมั่นใจ โดยการให้คิดพิจารณาอย่างมีสติ มีสมาธิอยู่ตลอดเวลา จนทำให้สถานการณ์ตอนนั้นดีขึ้น

กิจกรรมที่ 4 ขั้นตอนการจตุรูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย

กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจและฝึกทักษะในการจตุรูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย

กิจกรรม ผู้วิจัยได้อธิบายขั้นตอนและวิธีการจตุรูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้ การจตุรูปเทียน ควรจุดเทียนก่อนเริ่มจากซ้ายมือไปขวามือแล้วค่อยจตุรูป นั่งคุกเข่ากราบ 3 ครั้ง เสร็จแล้วลุกขึ้นทำความเคารพธงชาติและพระบรมฉายาลักษณ์ (ในกรณีบางงานที่มีธงชาติและพระบรมฉายาลักษณ์ จากนั้นผู้วิจัยให้นักเรียนแต่ละคนฝึกปฏิบัติจนมีความชำนาญ แล้วเปิดโอกาสให้ซักถามในสิ่งที่ไม่เข้าใจ จึงทำการทดสอบถึงขั้นตอนและวิธีการจตุรูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยหน้าชั้นเรียน

ผลการดำเนินกิจกรรม พบว่า นักเรียนส่วนมากมีความรู้ ความเข้าใจถึงขั้นตอนและวิธีการจตุรูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยเป็นอย่างดี สามารถปฏิบัติได้อย่างคล่องแคล่วและชำนาญ บวกกับกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ค่อนข้างง่าย เพียงแต่อธิบายเล็กน้อยก็สามารถเข้าใจได้เลย แต่มีนักเรียนบางส่วนที่ยังสับสนบวกกับความตื่นเต้น เนื่องจากมาเข้าร่วมกิจกรรมช้ากว่าปกติ แม้ว่าผู้วิจัยจะอธิบายให้ฟังอีกรอบแล้วก็ตาม

ปัญหาและอุปสรรคในกิจกรรมนี้มีนักเรียนบางส่วนมาเข้าร่วมกิจกรรมค่อนข้างช้า ทำให้สับสนถึงขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติอยู่บ้าง แม้ผู้วิจัยจะอธิบายให้ฟังอีกครั้งแล้วก็ตาม ทำให้ผลการทดสอบออกมาไม่ค่อยดีมากนัก

การแก้ปัญหา ผู้วิจัยได้ตั้งเพื่อนนักเรียนกลุ่มนั้นแล้วว่า ให้มาเข้าร่วมกิจกรรมให้ตรงเวลาเพื่อจะได้รู้ถึงขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติอย่างละเอียด แม้แต่กิจกรรมอื่นๆ ก็เช่นเดียวกัน

กิจกรรมที่ 5 การกล่าวคำไหว้พระและอาราธนาศีล

กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจและฝึกทักษะในการกล่าวคำไหว้พระและอาราธนาศีล

กิจกรรมผู้วิจัยได้อธิบายถึงขั้นตอนและวิธีการ ในการกล่าวคำไหว้พระและอาราธนาศีลให้นักเรียนฟัง จากนั้นได้นำพากล่าวแล้วให้นักเรียนกล่าวตาม เพื่อให้รู้จักการออกเสียงอักขระ จังหวะ และวรรคตอนที่ถูกต้อง กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่นักเรียนค่อนข้างคุ้นเคย ทำให้กล่าวคำไหว้พระและอาราธนาศีลได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยได้แบ่งนักเรียนออกเป็น 5 กลุ่มๆ ละ 7 คน เพื่อให้แต่ละกลุ่มฝึกปฏิบัติกล่าวคำไหว้พระและอาราธนาศีลแล้วเปิดโอกาสให้แต่ละกลุ่มซักถามในสิ่งที่ไม่เข้าใจจากนั้นให้แต่ละกลุ่มออกมาทดสอบหน้าชั้นเรียน

ผลการดำเนินกิจกรรมพบว่า นักเรียนส่วนมากมีความรู้ ความเข้าใจถึงขั้นตอนและวิธีการกล่าวคำไหว้พระและอาราธนาศีล สามารถออกเสียงอักขระ จังหวะ และวรรคตอนได้อย่างถูกต้อง แต่มีบางส่วนที่ยังออกเสียงอักขระ จังหวะ และวรรคตอนไม่ถูกต้อง เนื่องจากขาดความมั่นใจ วิดกกังวล และลังเล ทำให้เสียงค่อยเป็นเหตุให้ผิดพลาดไปบ้างเล็กน้อย

ปัญหาและอุปสรรคนักเรียนบางส่วนขาดความมั่นใจ ตื่นเต้น วิดกกังวล และลังเล ทำให้การออกเสียงอักขระ จังหวะ และวรรคตอน ผิดพลาดได้ง่าย

การแก้ปัญหาผู้วิจัยได้กระตุ้นให้มีความเชื่อมั่นในตนเอง ดำรงอยู่ในสติมีสมาธิอยู่ตลอดเวลา สามารถลดความตื่นเต้น ตกใจ และความวิตกกังวลลงไปได้บ้าง ทำให้สถานการณ์ดีขึ้น

กิจกรรมที่ 6 การกล่าวคำอาราธนาพระปริตร

กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจและฝึกทักษะในการกล่าวคำอาราธนาพระปริตร

กิจกรรมผู้วิจัยได้อธิบายถึงขั้นตอนและวิธีการกล่าวคำอาราธนาพระปริตร จากนั้นได้นำพากล่าวแล้วให้นักเรียนกล่าวตาม เพื่อให้รู้จักการออกเสียงอักขระ จังหวะ และวรรคตอนที่ถูกต้อง เสร็จแล้วให้นักเรียนฝึกการกล่าวออกเสียงไปพร้อมๆ กัน

หลายๆ รอบจนมีความชำนาญ ผู้วิจัยจึงเปิดโอกาสให้แต่ละคนได้ซักถามในสิ่งที่ไม่เข้าใจ แล้วให้ออกมาทดสอบที่หน้าชั้นเรียน

ผลการดำเนินกิจกรรมพบว่า นักเรียนส่วนมากมีความรู้ ความเข้าใจถึงขั้นตอนและวิธีการกล่าวคำอาราธนาพระปริตร สามารถกล่าวออกเสียงอักขระ จังหวะ และวรรคตอนถูกต้องชัดเจน เสียงดังฟังชัด เป็นจังหวะ และเว้นวรรคตอนได้อย่างเหมาะสม กิจกรรมนี้ค่อนข้างสั้นจึงง่ายต่อการจำของนักเรียนและเป็นคำกล่าวที่นักเรียนคุ้นเคยซึ่งเคยได้ยินได้ฟังมาก่อนทำให้ผ่านกิจกรรมนี้ไปได้โดยง่าย แต่มีนักเรียนบางส่วนเท่านั้นที่มีข้อผิดพลาดไปบ้างเล็กน้อย ทำให้กิจกรรมนี้ไม่ค่อยพบปัญหาและอุปสรรคใดๆ

กิจกรรมที่ 7 การกล่าวคำอาราธนาธรรม

กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจและฝึกทักษะในการกล่าวคำอาราธนาธรรม

กิจกรรมผู้วิจัยได้อธิบายถึงขั้นตอนและวิธีการกล่าวคำอาราธนาธรรม จากนั้นได้นำพากล่าวแล้วให้นักเรียนกล่าวตาม เพื่อให้รู้จักการออกเสียงอักขระ จังหวะ และวรรคตอนที่ถูกต้อง เสร็จแล้วให้นักเรียนฝึกการกล่าวออกเสียงไปพร้อมๆ กันหลายๆ รอบจนมีความชำนาญ ผู้วิจัยจึงเปิดโอกาสให้แต่ละคนได้ซักถามในสิ่งที่ไม่เข้าใจ แล้วให้ออกมาทดสอบที่หน้าชั้นเรียน ซึ่งก็คล้ายกับกิจกรรมที่ 6 ที่ผ่านมา

ผลการดำเนินกิจกรรมพบว่านักเรียนส่วนมากมีความรู้ ความเข้าใจถึงขั้นตอนและวิธีการกล่าวคำอาราธนาธรรม สามารถกล่าวออกเสียงอักขระ จังหวะ และวรรคตอนถูกต้องชัดเจน เสียงดังฟังชัด เป็นจังหวะ และเว้นวรรคตอนได้อย่างเหมาะสม กิจกรรมนี้ค่อนข้างสั้นจึงง่ายต่อการจำของนักเรียนและเป็นคำกล่าวที่นักเรียนคุ้นเคยซึ่งเคยได้ยินได้ฟังมาก่อน ทำให้ผ่านกิจกรรมนี้ไปได้โดยง่าย ซึ่งคล้ายกับกิจกรรมที่ 6 ที่ผ่านมานั้นเอง แต่มีนักเรียนบางส่วนเท่านั้นที่มีข้อผิดพลาดไปบ้างเล็กน้อย ทำให้กิจกรรมนี้ไม่ค่อยพบปัญหาและอุปสรรคใดๆ เช่นกัน

กิจกรรมที่ 8 การกล่าวคำถวายไทยธรรม

กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจและฝึกทักษะในการกล่าวคำถวายไทยธรรม

กิจกรรมผู้วิจัยได้อธิบายถึงขั้นตอนและวิธีการกล่าวคำถวายไทยธรรมหรือคำถวายสังฆทาน โดยได้แจกเอกสารเป็นคำกล่าวการถวายไทยธรรมหรือคำถวายสังฆทาน จากนั้นได้นำพากล่าวแล้วให้นักเรียนกล่าวตามเพื่อให้รู้จักการออกเสียง

อักษร จังหวะ และวรรคตอนที่ถูกต้อง เสร็จแล้วแบ่งนักเรียนออกเป็น 5 กลุ่มๆ ละ 7 คน ให้ฝึกปฏิบัติในการกล่าวคำถวายไทยธรรมหรือคำถวายสังฆทาน ซึ่งแต่ละกลุ่มนั้น ผลัดเปลี่ยนกันเป็นผู้นำกล่าวและผู้ตาม ผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้แต่ละกลุ่มซักถามในสิ่งที่ไม่เข้าใจ ต่อจากนั้นให้แต่ละกลุ่มออกมาทดสอบหน้าชั้นเรียน

ผลการดำเนินกิจกรรม พบว่า นักเรียนแต่ละกลุ่มส่วนมากมีความรู้ ความเข้าใจถึงขั้นตอนและวิธีการกล่าวคำถวายไทยธรรมหรือคำถวายสังฆทาน สามารถกล่าวออกเสียงอักษร จังหวะ และวรรคตอนถูกต้องชัดเจน เสียงดังฟังชัด เป็นจังหวะ และเว้นวรรคตอนได้อย่างเหมาะสม มีความมั่นใจและกล้าแสดงออกมากขึ้น การทดสอบเป็นกลุ่มนี้ช่วยลดความไม่มั่นใจของนักเรียนได้มากทีเดียว โดยแตกต่างจากกิจกรรมที่ผ่านมา เพราะต้องกล่าวเพียงลำพังคนเดียว ทำให้ขาดความมั่นใจ ตื่นเต้น กังวล และลังเล แต่มีนักเรียนบางส่วนเท่านั้นที่ยังเสียงค่อยและผิดพลาดอยู่บ่อยครั้ง

ปัญหาและอุปสรรคนักเรียนบางส่วนยังขาดความมั่นใจ ไม่กล้าแสดงออก ยังตื่นเต้น กังวล และลังเล ส่งผลให้พูดเสียงค่อยและผิดพลาดอยู่บ่อยครั้ง การแก้ปัญหาผู้วิจัยได้กระตุ้นให้มีความเชื่อมั่นในตนเอง ดำรงอยู่ในสติมีสมาธิอยู่ตลอดเวลา สามารถลดความไม่มั่นใจ ความตื่นเต้น กังวล และลังเล ลงไปได้บ้างทำให้สถานการณ์ดีขึ้น

กิจกรรมที่ 9 การประเคนของต่างๆ แต่พระสงฆ์

กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจและฝึกทักษะในการประเคนของต่างๆ แต่พระสงฆ์

กิจกรรมผู้วิจัยได้อธิบายถึงขั้นตอนและวิธีในการประเคนของต่างๆ แต่พระสงฆ์ มีการสาธิตวิธีประเคนแล้วให้นักเรียนแต่ละคนฝึกลองปฏิบัติวิธีการประเคน กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ค่อนข้างง่าย ใช้เวลาน้อยในการอธิบายถึงขั้นตอนและวิธีการประเคน แต่สามารถทำให้นักเรียนเข้าใจง่าย ผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามในสิ่งที่ไม่เข้าใจ จากนั้นให้แต่ละคนออกมาทดสอบวิธีการประเคนหน้าชั้นเรียน

ผลการดำเนินกิจกรรม พบว่า นักเรียนส่วนมากมีความรู้ ความเข้าใจถึงขั้นตอนและวิธีในการประเคนของต่างๆ แต่พระสงฆ์ สามารถยกประเคนได้อย่างถูกต้อง อ่อนน้อมถ่อมตน กิริยามารยาทงดงาม เว้นระยะห่างจากพระสงฆ์ได้อย่างเหมาะสม ทำให้กิจกรรมนี้ไม่ค่อยพบปัญหาและอุปสรรคใดๆ

กิจกรรมที่ 10 การปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์

กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ผีกทักษะในการปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์ เวลาพบปะพูดคุย หรือต้อนรับ และพบเจอพระสงฆ์ ในสถานที่ต่างๆ

กิจกรรม ผู้วิจัยได้อธิบายถึงขั้นตอนและวิธีในการปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์ โดยการจำลองสถานการณ์ขึ้นมาว่า วันนี้ได้นิมนต์พระสงฆ์มาแสดงพระธรรมเทศนา 1 กัณฑ์ จากนั้นแบ่งนักเรียนออกเป็น 5 กลุ่มๆละ 7 คน ผู้วิจัยอธิบายถึงขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์ โดยเริ่มตั้งแต่พระสงฆ์มาถึงสถานที่ภายในงาน นิมนต์ท่านนั่ง ประเคนน้ำ พบปะพูดคุยด้วยอาการสำรวม ได้เวลาพอสมควรก็นิมนต์ท่านขึ้นแสดงพระธรรมเทศนา ไหว้พระรับศีลกล่าวคำอาราธนาธรรม พอแสดงพระธรรมเทศนาเสร็จก็ถวายจตุปัจจัย กรวดน้ำรับพร ส่งท่านกลับวัด เป็นเสร็จพิธี หลังจากอธิบายขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติเสร็จแล้ว ผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้แต่ละกลุ่มซักถามในสิ่งที่ไม่เข้าใจ จากนั้นให้แต่ละกลุ่มออกมาทดสอบหน้าชั้นเรียน

ผลการดำเนินกิจกรรม พบว่า นักเรียนแต่ละกลุ่มส่วนมากมีความรู้ ความเข้าใจถึงขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์ มีความตั้งใจในการปฏิบัติกิจกรรม รู้จักการต้อนรับปฏิสันถาร พบปะพูดคุยด้วยอาการสำรวม การเดินการนั่ง เรียบร้อย กล่าวคำไหว้พระรับศีลและอาราธนาธรรมได้ถูกต้อง อักขระ จังหวะ และวรรคตอนชัดเจน การประเคนน้ำได้ถูกต้องเหมาะสม แต่มีนักเรียนบางกลุ่มเท่านั้นที่ปฏิบัติผิดขั้นตอนและวิธีการไปบ้างเล็กน้อย

ปัญหาและอุปสรรคสำหรับกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้เวลาค่อนข้างมาก ในการอธิบายเพื่อให้นักเรียนเข้าใจได้ง่าย และต้องใช้เวลาในการปฏิบัติกิจกรรมพอสมควร การแก้ปัญหาผู้วิจัยจึงได้ขยายเวลาเพิ่มขึ้นอีกเล็กน้อย ในการอธิบายขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติอย่างรวบรัด ชัดเจน เข้าใจง่าย และสามารถปฏิบัติได้เลย

กิจกรรมที่ 11 บุญพิธี

กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และผีกทักษะในการปฏิบัติตนเกี่ยวกับบุญพิธีหรือพิธีการทำบุญ เช่น การทำบุญเลี้ยงพระ เนื่องในโอกาสสำคัญต่างๆ

กิจกรรมผู้วิจัยได้อธิบายถึงขั้นตอนและวิธีในการปฏิบัติตนเกี่ยวกับบุญพิธีหรือพิธีการทำบุญ โดยการจำลองสถานการณ์ขึ้นมาว่า กิจกรรมนี้มีการ

ทำบุญเลี้ยงพระและถวายภัตตาหารเพล ผู้วิจัยได้แบ่งนักเรียนออกเป็น 5 กลุ่มๆละ 7 คน แล้วอธิบายถึงขั้นตอนและวิธีการทำบุญเลี้ยงพระ ดังนี้ โดยเริ่มจากการนิมนต์พระสงฆ์มาที่บ้าน เมื่อท่านมาถึงแล้ว นิมนต์ท่านนั่ง ประเคนน้ำ พบปะพูดคุยด้วยอาการสำรวม ได้เวลาพอสมควรแล้ว เชิญเจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย กล่าวคำไหว้พระ อาราธนาศีล รับศีล กล่าวคำอาราธนาพระปริตรพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ เสร็จแล้วกล่าวคำถวายภัตตาหาร จุดปัจจัยและสังฆทานต่างๆ พระสงฆ์อนุโมทนา กรวดน้ำรับพร พระสงฆ์ประพรมน้ำมนต์ แล้วฉันภัตตาหาร เสร็จแล้วส่งท่านกลับวัด เป็นเสร็จพิธีหลังจากอธิบายขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติเสร็จ ผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้แต่ละกลุ่มซักถามในสิ่งที่ไม่เข้าใจ แล้วให้แต่ละกลุ่มฝึกการปฏิบัติทุกขั้นตอน จากนั้นให้ออกมาทดสอบหน้าชั้นเรียน

ผลการดำเนินกิจกรรม พบว่านักเรียนแต่ละกลุ่มส่วนมากมีความรู้ความเข้าใจถึงขั้นตอนและวิธีการทำบุญ มีความตั้งใจในการปฏิบัติกิจกรรม แม้ว่ากิจกรรมครั้งนี้มีขั้นตอนที่ยู้งยากมากขึ้นก็ตาม แต่ด้วยขั้นตอนต่างๆ ก็เคยปฏิบัติมาแล้วในกิจกรรมที่ผ่านๆ มา ทำให้ไม่เป็นอุปสรรคมากนักต่อการปฏิบัติของนักเรียน แต่ก็ยังมีบางส่วนที่ยังสับสนขั้นตอนการปฏิบัติ ทำให้ขาดความมั่นใจ กังวล และลังเล ส่งผลให้กล่าวเสียงค่อยและผิดพลาดไปบ้าง

ปัญหาและอุปสรรคนักเรียนบางส่วนยังสับสนขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติบวกกับขั้นตอนที่ซับซ้อนมากขึ้น ทำให้ต้องใช้เวลาในการอธิบายเพิ่มขึ้น การแก้ปัญหา ผู้วิจัยได้ขยายเวลาเพิ่มขึ้น เพื่ออธิบายขั้นตอนและวิธีการอย่างละเอียด ฝึกปฏิบัติแบบค่อยเป็นค่อยไป รวบรวม ชัดเจน เข้าใจง่าย และสามารถปฏิบัติได้เลย

กิจกรรมที่ 12 ทานพิธี

กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และฝึกทักษะในการปฏิบัติตนเกี่ยวกับทานพิธีหรือพิธีการถวายทาน เช่น การถวายสังฆทาน เป็นต้น

กิจกรรมผู้วิจัยได้อธิบายถึงขั้นตอนและวิธีการถวายทาน ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้ โดยเริ่มจากการนิมนต์พระสงฆ์ไว้ เมื่อท่านมาถึงแล้ว นิมนต์ท่านนั่ง ประเคนน้ำ ได้เวลาพอสมควร ก็เชิญตัวแทนจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย กล่าวคำไหว้พระ อาราธนาศีล รับศีล เสร็จแล้วกล่าวคำถวายสังฆทาน พระสงฆ์รับสังฆทานและกล่าวอนุโมทนา จากนั้นกรวดน้ำรับพร เป็นเสร็จพิธี หลังจากอธิบายขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติเสร็จ ผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามในสิ่งที่ไม่เข้าใจ จากนั้นได้นำนักเรียนไปทดสอบสู่สนามจริง

ที่วัดพระธาตุพนมได้นิมนต์พระสงฆ์ไว้ 1 รูป เตรียมสังฆทานไว้ 5 ชุด โดยเริ่มทดสอบ และสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนแต่ละคน ตั้งแต่พระสงฆ์มาถึงแล้วประเคนน้ำจนกระทั่ง ขั้นตอนสุดท้ายคือการกรวดน้ำรับพร แล้วให้คะแนนนักเรียนแต่ละคนจากการให้ความร่วมมือและความตั้งใจในการปฏิบัติกิจกรรม

ผลการดำเนินกิจกรรมพบว่า นักเรียนส่วนมากมีความรู้ ความเข้าใจถึงขั้นตอนและวิธีการถวายสังฆทาน มีความตั้งใจในการปฏิบัติกิจกรรม เพื่อที่จะได้บุญได้กุศลบวกกับการปฏิบัติสุสนามจริง ทำให้ตั้งใจมากขึ้น ซึ่งแตกต่างจากกิจกรรมที่ผ่านมา สำหรับกิจกรรมโดยรวมการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยและการประเคนน้ำดื่ม ถูต้อง การกล่าวคำไหว้พระ อาราธนาศีล และคำถวายสังฆทาน ถูต้อง สามารถกล่าวออกเสียงอักขระ จังหวะ และวรรคตอนได้ชัดเจน เสียงดังฟังชัด เป็นจังหวะ และเว้นวรรคตอนได้อย่างเหมาะสม มีความมั่นใจและกล้าแสดงออกมากขึ้น ยังมีนักเรียนบางส่วนขาดความมั่นใจ กังวล และลังเล ส่งผลให้กล่าวเสียงค่อยและผิดพลาดไปบ้าง

ปัญหาและอุปสรรคนักเรียนขาดความมั่นใจ ไม่กล้าแสดงออก ตื่นเต้น ตื่นกับสถานที่จริง และไม่เป็นตัวของตัวเอง กิจกรรมครั้งนี้ยังต้องใช้เวลามากพอสมควรว่าจะไปถึงวัด ซึ่งเป็นสถานที่ใช้ในการปฏิบัติกิจกรรมและทำบุญ บวกกับการเตรียมความพร้อม การจัดความเป็นระเบียบเรียบร้อยของนักเรียนเพื่อเข้าสู่การปฏิบัติจริง การแก้ปัญหาผู้วิจัยได้กระตุ้นให้มีความเชื่อมั่นในตนเอง ดำรงอยู่ในสติมีสมาธิอยู่ตลอดเวลา สามารถลดความไม่มั่นใจ ความตื่นเต้น กังวล และลังเล ลงไป ได้บ้าง ได้ขยายเวลาเพิ่มขึ้นเพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปอย่างราบรื่น ไม่กดดันนักเรียนจนเกินไป ปฏิบัติแบบค่อยเป็นค่อยไปตามสถานการณ์จริง

กิจกรรมที่ 13 กุศลพิธี

กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และฝึกทักษะในการปฏิบัติตนเกี่ยวกับกุศลพิธีหรือพิธีการบำเพ็ญกุศล เช่น การรักษาศีล เป็นต้น

กิจกรรมผู้วิจัยได้อธิบายถึงขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติตนเกี่ยวกับ กุศลพิธีหรือพิธีการบำเพ็ญกุศล ในกิจกรรมนี้ได้ยกเอาการกล่าวคำอาราธนาศีล 8 และการกล่าวคำอัมลาพระสงฆ์กลับบ้านมาเป็นกิจกรรมในการปฏิบัติ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้ โดยเริ่มจากการกล่าวคำไหว้พระ อาราธนาศีล 8 รับศีล 8 เสร็จแล้วฝึกการกล่าวคำอัมลาพระสงฆ์กลับบ้านจากนั้นได้นำพากล่าวแล้วให้นักเรียนกล่าวตามเพื่อให้รู้จักการออกเสียงอักขระ

จังหวัด และวรรคตอนที่ถูกต้อง ได้แบ่งนักเรียนออกเป็น 5 กลุ่มๆ ละ 7 คน ให้ฝึกปฏิบัติในการกล่าวคำไหว้พระ อาราธนาศีล 8 วัชศีล 8 และกล่าวคำอำนาจพระสงฆ์กลับบ้าน ผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้แต่ละกลุ่มซักถามในสิ่งที่ไม่เข้าใจ ต่อจากนั้นให้แต่ละกลุ่มออกมาทดสอบหน้าชั้นเรียน

ผลการดำเนินกิจกรรม พบว่า นักเรียนแต่ละกลุ่มส่วนมากมีความรู้ ความเข้าใจถึงขั้นตอนและวิธีการกล่าวคำไหว้พระ อาราธนาศีล 8 กล่าวคำอำนาจพระสงฆ์กลับบ้าน สามารถออกเสียงอักขระ จังหวัด และวรรคตอนถูกต้องชัดเจน เสียงดังฟังชัด มีความมั่นใจและกล้าแสดงออกมากขึ้น แต่มีนักเรียนบางส่วนที่ไม่คุ้นเคยและไม่เคยกล่าวคำอาราธนาศีล 8 และคำอำนาจพระสงฆ์กลับบ้านเลย ทำให้ขาดความมั่นใจ ตื่นเต้นกังวล และลังเล ส่งผลให้การพูดติดขัด เสียงค่อย ไม่ถูกต้องและผิดพลาดไปบ้าง

ปัญหาและอุปสรรคนักเรียนไม่คุ้นเคยและไม่เคยกล่าวคำอาราธนาศีล 8 และคำอำนาจพระสงฆ์กลับบ้านเลย ทำให้ขาดความมั่นใจ การพูดติดขัด เสียงค่อย ไม่ถูกต้องและผิดพลาดบ่อยครั้ง

การแก้ปัญหาผู้วิจัยได้ฝึกให้กล่าวคำอาราธนาศีล 8 และคำอำนาจพระสงฆ์กลับบ้านอยู่หลายๆ ครั้ง เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยและความเคยชิน กระตุ้นให้มีความเชื่อมั่นในตนเอง ดำรงอยู่ในสติมีสมาธิอยู่ตลอดเวลา สามารถลดความไม่มั่นใจ ความตื่นเต้นลงไปได้บ้าง

กิจกรรมที่ 14 ประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธี

กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ให้นักเรียนได้สังเกตเห็นประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธี

กิจกรรมผู้วิจัยได้ให้นักเรียนแต่ละคนอธิบายประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธี โดยให้อธิบายลงในสมุดที่แจกให้ แล้วให้แต่ละคนออกมาอ่านของตัวเองที่หน้าชั้นเรียน จากนั้นให้แสดงความคิดเห็นเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

ผลการดำเนินกิจกรรม พบว่า นักเรียนส่วนมากได้สังเกตเห็นประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธี ซึ่งสังเกตเห็นจากการแสดงความคิดเห็นหน้าชั้นเรียน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันดังนั้นผู้วิจัยจึงได้บันทึกการแสดงความคิดเห็นหน้าชั้นเรียนและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันของนักเรียนอย่างคร่าวๆ เกี่ยวกับประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธี พอสรุปได้ว่า เป็นการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีให้สืบต่อไป ทำให้เกิดความรักใคร่ความสามัคคีขึ้นในหมู่คณะที่ร่วมกันประกอบศาสนพิธี

ชักนำให้พุทธศาสนิกชนเว้นจากการทำความชั่ว ทำแต่ความดี และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ แสดงออกถึงความร่วมมือร่วมใจกันและเกิดความเจริญทางจิตใจของคนในสังคม ปลุกฝังให้คนรุ่นใหม่ได้เข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เกิดความสุขปลื้มปิติ อิ่มเอมใจและเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตของผู้ประพฤติปฏิบัติ

ปัญหาและอุปสรรคนักเรียนบางส่วนยังขาดความมั่นใจ ไม่กล้าแสดงออก ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนๆ ได้แต่นั่งฟังความคิดเห็นของเพื่อนๆ อย่างเดียว

การแก้ปัญหามีผู้วิจัยได้กระตุ้นให้มีความเชื่อมั่นในตนเอง โดยอธิบายว่า ทุกคำตอบ ทุกความคิดเห็น ทุกเหตุผลที่ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันนั้น จะไม่มีคำตอบไหนผิด จะเป็นคำตอบที่ถูกต้องด้วยกันทั้งนั้น สามารถลดความไม่มั่นใจของนักเรียนลงไปได้บ้าง

กิจกรรมที่ 15 การไหว้พระสวดมนต์และการทำสมาธิ

กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจและฝึกทักษะในการกล่าวคำไหว้พระสวดมนต์และการทำสมาธิ

กิจกรรมผู้วิจัยได้อธิบายถึงขั้นตอนและวิธีในการกล่าวคำไหว้พระสวดมนต์และการทำสมาธิให้นักเรียนฟัง เพราะกิจกรรมนี้จะฝึกก่อนที่จะปฏิบัติกิจกรรมอื่นๆ สำหรับการฝึกปฏิบัติจะสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนแต่ละคน โดยยึดหลักความตั้งใจในการไหว้พระสวดมนต์ เสียงดังฟังชัด ออกเสียงอักขระ จังหวะ และวรรคตอน ถูกต้องชัดเจน เวลาทำสมาธิต้องนิ่ง สุขุม รอบคอบ เยือกเย็น และไม่กระตุกกระตัก กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่นักเรียนค่อนข้างคุ้นเคยและปฏิบัติอยู่บ่อยครั้ง ทำให้การกล่าวคำไหว้พระสวดมนต์และการทำสมาธิได้เป็นอย่างดี

ผลการดำเนินกิจกรรม พบว่านักเรียนส่วนมากมีความรู้ ความเข้าใจถึงขั้นตอนและวิธีในการกล่าวคำไหว้พระสวดมนต์และการทำสมาธิ สามารถกล่าวออกเสียงอักขระ จังหวะ และวรรคตอนถูกต้องชัดเจน เสียงดังฟังชัดกิจกรรมนี้ค่อนข้างปฏิบัติอยู่บ่อยครั้ง กล่าวได้ว่าต้องปฏิบัติกิจกรรมนี้ทุกครั้งก่อนที่จะเริ่มปฏิบัติกิจกรรมอื่นๆ จึงง่ายต่อการจำและการนำไปปฏิบัติของนักเรียน ทำให้ผ่านกิจกรรมนี้ไปได้โดยง่าย แต่มีนักเรียนบางส่วนเท่านั้นที่มีข้อผิดพลาดไปบ้างเล็กน้อย

ปัญหาและอุปสรรคนักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย ไม่อยากปฏิบัติ และหงุดหงิดไปบ้าง เช่น การทำสมาธิ เป็นต้น เพราะกิจกรรมนี้ต้องปฏิบัติก่อนที่จะเริ่มปฏิบัติกิจกรรมอื่นๆ ทุกครั้งไป

การแก้ปัญหาผู้วิจัยได้อธิบายให้เห็นประโยชน์และคุณค่าของการทำสมาธิ จนทำให้นักเรียนคล้อยตามได้

1.1.3 ขั้นที่ 3 ขั้นการสังเกตการณ์ (Observation)

ในขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้าน ศาสนพิธีและประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม โดยผู้วิจัยได้ทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจ ด้านศาสนพิธีและประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธีนอกจากนี้ได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิง ปริมาณจากการปฏิบัติกิจกรรมภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี จำนวน 15 กิจกรรม ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม ปรากฏผลดังตาราง 4-5

ตาราง 4 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนจากแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจ ด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนมระหว่างก่อนจัด กิจกรรมและหลังจัดกิจกรรม

ตัวแปร/ ระยะเวลา	ผลการทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธี					
	คะแนนเต็ม	n	\bar{x}	S.D.	t	p
ก่อนเรียน	40	35	21.37	2.99	29.35*	0.00
หลังเรียน	40	35	31.40	2.75		

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 4 พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนการปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนา ภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีมีคะแนนเฉลี่ย 21.37 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.99 และค่าเฉลี่ย ของคะแนนหลังการจัดกิจกรรมภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีมีคะแนนเฉลี่ย 31.40 ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน 2.75 เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาภาวะ ผู้นำด้านศาสนพิธีก่อนจัดกิจกรรมและหลังจัดกิจกรรมโดยที่มีค่าสถิติทดสอบที (t-test for Dependent Samples ของคะแนนเท่ากับ 29.35 สรุปได้ว่า นักเรียนที่เรียนผ่าน

กระบวนการปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีมีคะแนนหลังจัดกิจกรรมสูงกว่าก่อนจัดกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 5 ผลการวิเคราะห์คะแนนการปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม

ผลการทดสอบ	n	คะแนน เต็ม	เกณฑ์ ผ่านร้อยละ	\bar{X}	S.D.	ค่าเฉลี่ย ร้อยละ	t	p
การปฏิบัติ กิจกรรมการ พัฒนาภาวะผู้นำ ด้านศาสนพิธี	35	80	56	59.23	4.39	59.23	4.35*	0.00

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 5 พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนการปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 59.23 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.39 โดยมีค่าสถิติทดสอบที (t-test for One Samples) ของ การปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี เท่ากับ 4.35 สรุปได้ว่า การปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 59.23 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ ร้อยละ 56 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สังเกตพฤติกรรมในชั้นการทดลอง พบว่านักเรียนส่วนมากมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ขั้นตอน วิธีการ มีความมั่นใจ กล้าคิด กล้าทำและกล้าแสดงออก ในการปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีทั้ง 15 กิจกรรมได้เป็นอย่างดี สามารถจัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา จัดเครื่องสักการะบูชาพระรัตนตรัย และจัดอาสนะของพระสงฆ์ได้ถูกต้อง รู้จักขั้นตอนและวิธีการจัดรูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย กล่าวคำไหว้พระ อาราธนาศีล อาราธนาพระปริตร อาราธนาธรรม และคำถวายไทยธรรมได้ถูกต้องชัดเจน เสียงดังฟังชัด สามารถออกเสียงอักขระ จังหวะ และวรรคตอนได้อย่างเหมาะสม กิจกรรมการปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์ การประเคนของต่างๆ แต่พระสงฆ์ การปฏิบัติตนในกิจกรรมบุญพิธี ทานพิธี และกุศลพิธีก็สามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตาม

ขั้นตอนและวิธีการต่างๆ มีความตั้งใจในการไหว้พระสวดมนต์และการทำสมาธิ ซึ่งจะสังเกตเห็นได้จากเวลาที่สวดมนต์จะพร้อมเพียงกันด้วยน้ำเสียงที่ดัง เวลาทำสมาธิก็มีอาการที่นิ่งสงบ สุขุม รอบคอบ เยือกเย็น และไม่กระตุกกระตึก รู้จักประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธีได้เป็นอย่างดี สังเกตได้จากการแสดงความคิดเห็นหน้าชั้นเรียนและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งได้ระดมความคิดความคิดเห็นร่วมกันเกี่ยวกับประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธีจนได้ผลสรุปที่น่าพึงพอใจแต่นักเรียนบางส่วนที่ยังสับสนกับขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติในบางกิจกรรมอยู่บ้าง ซึ่งบางกิจกรรมก็มีขั้นตอนที่ซับซ้อนมากขึ้น ทำให้กดดันจึงขาดความมั่นใจ ตื่นเต้น วิตกกังวล และลังเล ส่งผลให้การปฏิบัติออกมาผิดพลาดไปบ้างเล็กน้อย

1.1.4 ขั้นที่ 4 ขั้นการสะท้อนกลับ (Reflection)

ในขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนมผู้วิจัย วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธีและการประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี หลังจากที่ได้ทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธีและการประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธีทั้ง 15 กิจกรรมแล้ว พบว่า มีนักเรียน จำนวน 5 คนที่ไม่ผ่านการทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธีและไม่ผ่านการประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธีตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เนื่องจากยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ขั้นตอนวิธีการ ขาดความมั่นใจ ไม่กล้าคิด ไม่กล้าทำและไม่กล้าแสดงออก ทำข้อสอบไม่ได้ ยังสับสนกับขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติส่วนในเรื่องของการปฏิบัติกิจกรรมทั้ง 15 กิจกรรมนั้น บางกิจกรรมก็มีขั้นตอนที่ซับซ้อน เข้าใจยาก ทำให้กดดันจึงขาดความมั่นใจ ตื่นเต้น วิตกกังวล และลังเล ส่งผลให้การปฏิบัติออกมาผิดพลาดและไม่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จึงมีการประชุมกับคณะครูโดยได้เสนอแนวทางการพัฒนาในวงรอบที่ 2 แล้วเลือกกิจกรรมที่นักเรียนไม่ผ่านเกณฑ์ นำมาวิเคราะห์หาสาเหตุและหาแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีในวงรอบที่ 2 กลุ่มเป้าหมายโดยเลือกเอาเฉพาะนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ ซึ่งมีจำนวน 5 คน

1.2 การดำเนินงานในวงรอบที่ 2

1.2.1 ขั้นที่ 1 ขั้นวางแผน (Plan)

ในขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 ที่ไม่ผ่านเกณฑ์โดยมีขั้นตอน และการดำเนินงาน ดังนี้

1.2.1.1 ประชุมครูประจำชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพื่อปรึกษาหารือสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีที่ไม่ผ่านเกณฑ์

1.2.1.2 สังเกตพฤติกรรมในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม ที่ไม่ผ่านเกณฑ์

1.2.1.3 สอบถามเกี่ยวกับการดำเนินการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม ที่ไม่ผ่านเกณฑ์

1.2.1.4 ออกแบบแผนปฏิบัติการ (Action Plan) เป็นการวางแผนดำเนินการเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม ที่ไม่ผ่านเกณฑ์

ผลการดำเนินงาน พบว่า จากการประชุมคณะครูเพื่อปรึกษาหารือสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ ในวันที่ 27 กันยายน 2561 ซึ่งมีความเห็นตรงกันว่า ปัญหาหลักคือนักเรียนยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ขั้นตอน วิธีการ ขาดความมั่นใจ ไม่กล้าคิด ไม่กล้าทำและไม่กล้าแสดงออก ทำข้อสอบไม่ได้ ยังสับสนขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติในด้านศาสนพิธี ขาดความมั่นใจ ตื่นเต้น กังวล และลังเล ทำให้การปฏิบัติออกมาผิดพลาดไปบ้าง ส่วนในเรื่องของการปฏิบัติกิจกรรมทั้ง 15 กิจกรรมนั้น บางกิจกรรมก็มีขั้นตอนที่ซับซ้อน เข้าใจยาก ทำให้กดดันจึงขาดความมั่นใจ ตื่นเต้น วิตกกังวล และลังเล ส่งผลให้การปฏิบัติออกมาผิดพลาดและไม่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้

สำหรับแนวทางและการแก้ไขปัญหา คืออธิบายให้ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ขั้นตอน วิธีการ การสร้างความมั่นใจ ให้กล้าคิด กล้าทำและกล้าแสดงออก อธิบายแนวทางในการทำข้อสอบอย่างละเอียดรอบคอบและระมัดระวังอย่างมีสติมีสมาธิอยู่ตลอดเวลา รวมถึงอธิบายขั้นตอนและวิธีการในการปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีอย่างละเอียดเพิ่มเติมจากเดิม ฝึกปฏิบัติแบบค่อยเป็นค่อยไป รวบรวม ข้อคิดเห็น เข้าใจง่ายและสามารถปฏิบัติได้เลยกระตุ้นให้มีความเชื่อมั่นในตนเอง การสร้างความมั่นใจให้กับตนเอง ไม่ตื่นเต้น ไม่กังวล และไม่ลังเลดำรงอยู่ในสติมีสมาธิอยู่ตลอดเวลา จะช่วยลดความไม่มั่นใจและความตื่นเต้นลงไปได้บ้าง

1.2.2 ชั้นที่ 2 ชั้นการปฏิบัติการ (Action)

ในชั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการพัฒนาภาวะผู้นำด้าน ศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม ที่ไม่ผ่านเกณฑ์โดยมีขั้นตอน และการดำเนินงานเช่นเดียวกันกับวงรอบที่ 1 การใช้เครื่องมือแบบทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจด้านศาสนพิธีและแบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธีก็เช่นเดียวกัน การทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจด้านศาสนพิธีทั้งก่อนและหลังการปฏิบัติกิจกรรมทั้ง 15 กิจกรรม จากนั้นเตรียมแบบบันทึกการให้คะแนนเพื่อประเมินทักษะในการปฏิบัติ ศาสนพิธีของนักเรียนในช่วงท้ายของการปฏิบัติกิจกรรมแต่ละกิจกรรมตามลำดับ โดยใช้ เวลากิจกรรมละ 1 ชั่วโมงเท่านั้น

ผลการดำเนินกิจกรรมทั้ง 15 กิจกรรมพบว่า นักเรียนทั้ง 5 คนมี ความรู้ ความเข้าใจด้านศาสนพิธีเพิ่มมากขึ้น สามารถทำแบบทดสอบวัดความรู้ความ เข้าใจด้านศาสนพิธีผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และมีทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธีที่ดีขึ้นกว่าเดิม ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทั้ง 15 กิจกรรมมีความชำนาญมากขึ้นกว่าเดิมสามารถปฏิบัติได้ อย่างคล่องแคล่วว่องไวมากขึ้น มีความมั่นใจ กล้าคิด กล้าทำและกล้าแสดงออกมากขึ้นมี ความตั้งใจในการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธีมากขึ้นได้สังเกตเห็นประโยชน์และคุณค่า ของศาสนพิธี มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน แม้ว่าการกิจกรรมในรอบนี้ได้กำหนดเวลา ที่จำกัดแล้วก็ตามแต่นักเรียนก็ยังสามารถปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธีทั้ง 15 กิจกรรมได้ ตรงตามเวลาที่กำหนดและผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ด้วย

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพนี้ผู้วิจัยได้สังเกต สอบถามและบันทึก พฤติกรรมของนักเรียนในขณะที่ปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธีจากการสังเกต สอบถามและ บันทึกหลังการจัดกิจกรรมด้านศาสนพิธี พบว่า

1. นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจขั้นตอนและวิธีการในการปฏิบัติกิจกรรม ด้านศาสนพิธี มีความมั่นใจ ตั้งใจ สนใจ และไม่ตื่นเต้น มีความเพียรพยายามมีการ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ปรีกษาหารือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันในการปฏิบัติ กิจกรรมด้านศาสนพิธีทั้ง 15 กิจกรรมได้เป็นอย่างดี

2. นักเรียนมีทักษะภาวะความเป็นผู้นำในการปฏิบัติกิจกรรมด้าน ศาสนพิธี มีความมุ่งมั่นตั้งใจ รู้จักแสวงหาความรู้ เมื่อเกิดข้อสงสัยหรือไม่เข้าใจก็จะมี การสอบถาม กล้าคิด กล้าแสดงออก มีการวิพากษ์วิจารณ์ มีการถกเถียง แสดงความคิดเห็น

เห็นอย่างสนุกสนาน หัวเราะ อารมณ์ดี ส่วนนักเรียนที่ยังไม่เข้าใจขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติ
กิจกรรมด้านศาสนพิธี ผู้วิจัยก็ได้ให้คำแนะนำเพิ่มเติม จนทำให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ
ทักษะ ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธีเพิ่มมากขึ้น

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และขอเสนอแนะ

จากการนำเสนอผลการวิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการ : การพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม โดยมีความมุ่งหมายเพื่อ 1 ศึกษาแนวทางที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำในการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม 2 ศึกษาผลการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ห้อง 1 โรงเรียนธาตุพนม จำนวน 35 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบเจาะจงใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ PAOR ซึ่งประกอบด้วย P คือ ขั้นวางแผน (Plan) A คือ ขั้นปฏิบัติการ (Action) O คือ ขั้นสังเกตการณ์ (Observation) และ R คือ ขั้นสะท้อนกลับ (Reflection) และมีการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธี 15 กิจกรรม ซึ่งได้แก่ การจัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา การจัดเครื่องสักการะบูชาพระรัตนตรัย การจัดอาสนะของพระสงฆ์ ขั้นตอนการจตุรพิธเวียนบูชาพระรัตนตรัย การกล่าวคำไหว้พระอาราธนาศีล อาราธนาธรรม อาราธนาพระปริตร กล่าวคำถวายไทยธรรม การประเคนของต่างๆ แต่พระสงฆ์ การปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์ บุญพิธี ทานพิธี กุศลพิธี การไหว้พระสวดมนต์ การทำสมาธิ ประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธี เป็นต้น เครื่องมือที่ใช้มี 2 ชนิด ได้แก่ แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธีและแบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี

สรุปผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาแนวทางเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม ตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ PAOR ซึ่งประกอบด้วย P คือ ขั้นวางแผน (Plan) A คือ ขั้นปฏิบัติการ (Action) O คือ

ขั้นสังเกตการณ์ (Observation) และ R คือ ขั้นสะท้อนกลับ (Reflection) สามารถสรุปผลได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นวางแผน (Plan) เพื่อศึกษาความต้องการแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม พบว่า คณะครูและนักเรียน มีความเห็นตรงกันว่า การพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีเป็นเรื่องที่ดี และทำให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติ สามารถเป็นผู้นำด้านศาสนพิธีได้ แต่ปัญหาก็คือ 1 นักเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับศาสนพิธี 2 นักเรียนขาดความมั่นใจ ตื่นเต้น วิตกกังวล และลังเล ทำให้การฝึกปฏิบัติกิจกรรมผิดพลาดได้ง่าย ซึ่งปัญหา 2 ข้อนี้เป็นปัญหาใหญ่ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องหาแนวทางในการแก้ปัญหาและหาแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี การจัดกิจกรรมทั้ง 15 กิจกรรมนี้ เป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์และเหมาะที่จะนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาและหาแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธีทั้ง 15 กิจกรรม มาเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนมนอกจากนี้ยังมีการวางแผนในการกำหนดกิจกรรม วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ระยะเวลา วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ศึกษาเอกสาร การสร้างเครื่องมือ หากคุณภาพเครื่องมือ รวมถึงให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือจนสมบูรณ์แล้วจึงจัดพิมพ์เครื่องมือ ซึ่งเครื่องมือนั้นมีด้วยกัน 2 แบบคือแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจและแบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี เมื่อเครื่องมือได้รับการตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขจนสมบูรณ์เป็นที่เรียบร้อยแล้ว จะมีการทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจด้านศาสนพิธีทั้งก่อนและหลังการปฏิบัติกิจกรรมทั้ง 15 กิจกรรม จากนั้นเตรียมแบบบันทึกการให้คะแนนเพื่อประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี ของนักเรียนในช่วงท้ายของการปฏิบัติกิจกรรมแต่ละกิจกรรมตามลำดับด้วย

ขั้นที่ 2 ขั้นปฏิบัติการ (Action) เป็นขั้นทดลองการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธีทั้ง 15 กิจกรรม มาเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจถึงขั้นตอนและวิธีในการปฏิบัติกิจกรรมทั้ง 15 กิจกรรมได้เป็นอย่างดี ปรากฏผลดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การจัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา นักเรียนส่วนมากมีความรู้ ความเข้าใจและทักษะที่ดีในการจัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา สามารถจัดเตรียมได้ถูกต้อง

กิจกรรมที่ 2 การจัดเครื่องสักการบูชาพระรัตนตรัย นักเรียนส่วนมากจัดเครื่องสักการบูชาพระรัตนตรัยได้ถูกต้องและมีความชำนาญมาก

กิจกรรมที่ 3 การจัดอาสนะของพระสงฆ์นักเรียนส่วนมากจัดอาสนะและจัดวางภาตแก้วน้ำเครื่องดื่มต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง สามารถจัดวางให้มีระยะห่างได้อย่างพอดี

กิจกรรมที่ 4 ขั้นตอนการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยนักเรียนส่วนมากมีความรู้ ความเข้าใจถึงขั้นตอนและวิธีการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยเป็นอย่างดี สามารถปฏิบัติได้อย่างคล่องแคล่วและชำนาญ

กิจกรรมที่ 5 การกล่าวคำไหว้พระและอาราธนาศีลนักเรียนส่วนมากมีความรู้ ความเข้าใจถึงขั้นตอนและวิธีการกล่าวคำไหว้พระและอาราธนาศีล สามารถออกเสียงอักขระ จังหวะ และวรรคตอนได้อย่างถูกต้อง

กิจกรรมที่ 6 การกล่าวคำอาราธนาพระปริตรนักเรียนส่วนมากมีความรู้ ความเข้าใจถึงขั้นตอนและวิธีการกล่าวคำอาราธนาพระปริตร สามารถกล่าวออกเสียงอักขระ จังหวะ และวรรคตอนถูกต้องชัดเจน เสียงดังฟังชัด เป็นจังหวะ และเว้นวรรคตอนได้อย่างเหมาะสม

กิจกรรมที่ 7 การกล่าวคำอาราธนาธรรมนักเรียนส่วนมากมีความรู้ ความเข้าใจถึงขั้นตอนและวิธีการกล่าวคำอาราธนาธรรม สามารถกล่าวออกเสียงอักขระ จังหวะ และวรรคตอนถูกต้องชัดเจน เสียงดังฟังชัด เป็นจังหวะ และเว้นวรรคตอนได้อย่างเหมาะสม

กิจกรรมที่ 8 การกล่าวคำถวายไทยธรรม นักเรียนแต่ละกลุ่มส่วนมากมีความรู้ ความเข้าใจถึงขั้นตอนและวิธีการกล่าวคำถวายไทยธรรมหรือคำถวายสังฆทาน สามารถกล่าวออกเสียงอักขระ จังหวะ และวรรคตอนถูกต้องชัดเจน เสียงดังฟังชัด เป็นจังหวะ และเว้นวรรคตอนได้อย่างเหมาะสม มีความมั่นใจและกล้าแสดงออก

กิจกรรมที่ 9 การประเคนของต่างๆ แต่พระสงฆ์นักเรียนส่วนมากมีความรู้ ความเข้าใจถึงขั้นตอนและวิธีในการประเคนของต่างๆ แต่พระสงฆ์ สามารถยกประเคนได้อย่างถูกต้อง

กิจกรรมที่ 10 การปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์ นักเรียนแต่ละกลุ่มส่วนมากมีความรู้ ความเข้าใจถึงขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์ มีความตั้งใจในการปฏิบัติกิจกรรม

กิจกรรมที่ 11 บุญพิธีนักเรียนแต่ละกลุ่มส่วนมากมีความรู้ ความเข้าใจถึงขั้นตอนและวิธีการทำบุญ มีความตั้งใจในการปฏิบัติกิจกรรม

กิจกรรมที่ 12 ทานพิธีนักเรียนส่วนมากมีความรู้ ความเข้าใจถึงขั้นตอนและวิธีการถวายสังฆทาน มีความตั้งใจในการปฏิบัติกิจกรรม

กิจกรรมที่ 13 กุศลพิธีนักเรียนแต่ละกลุ่มส่วนมากมีความรู้ ความเข้าใจถึงขั้นตอนและวิธีการกล่าวคำไหว้พระ อาราธนาศีล 8 กล่าวคำอัมลาพระสงฆ์กลับบ้าน สามารถออกเสียงอักขระ จังหวะ และวรรคตอนถูกต้องชัดเจน เสียงดังฟังชัด มีความมั่นใจและกล้าแสดงออก

กิจกรรมที่ 14 ประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธีนักเรียนส่วนมากได้สังเกตเห็นประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธี ซึ่งสังเกตเห็นจากการแสดงความคิดเห็นหน้าชั้นเรียนและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

กิจกรรมที่ 15 การไหว้พระสวดมนต์และการทำสมาธินักเรียนส่วนมากมีความรู้ ความเข้าใจถึงขั้นตอนและวิธีการกล่าวคำไหว้พระสวดมนต์และการทำสมาธิสามารถกล่าวออกเสียงอักขระ จังหวะ และวรรคตอนถูกต้องชัดเจน เสียงดังฟังชัด

ขั้นที่ 3 ขั้นสังเกตการณ์ (Observation) ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้สังเกตพฤติกรรมในชั้นการทดลอง พบว่า นักเรียนส่วนมากมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ขั้นตอน วิธีการ มีความมั่นใจ กล้าคิด กล้าทำและกล้าแสดงออก ในการปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนากาเว ผู้นำด้านศาสนพิธีทั้ง 15 กิจกรรมได้เป็นอย่างดี สามารถจัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา จัดเครื่องสักการบูชาพระรัตนตรัย และจัดอาสนะของพระสงฆ์ได้ถูกต้อง รู้จักขั้นตอนและวิธีการ จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย กล่าวคำไหว้พระ อาราธนาศีล อาราธนาพระปริตร อาราธนาธรรม และคำถวายไทยธรรมได้ถูกต้องชัดเจน เสียงดังฟังชัด สามารถออกเสียงอักขระ จังหวะ และวรรคตอนได้อย่างเหมาะสม กิจกรรมการปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์ การประเคนของต่างๆ แต่พระสงฆ์ การปฏิบัติตนในกิจกรรมบุญพิธี ทานพิธี และกุศลพิธีก็สามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามขั้นตอนและวิธีการต่างๆ มีความตั้งใจในการไหว้พระ สวดมนต์และการทำสมาธิ ซึ่งจะสังเกตเห็นได้จากเวลาที่สวดมนต์จะพร้อมเพียงกันด้วยน้ำเสียงที่ดัง เวลาทำสมาธิก็มีอาการที่นิ่งสงบ สุขุม รอบคอบ เยือกเย็น และไม่กระดุกกระดิก รู้จักประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธีได้เป็นอย่างดี สังเกตได้จากการแสดงความคิดเห็นหน้าชั้นเรียนและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งได้ระดมความคิดเห็นร่วมกันเกี่ยวกับประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธีจนได้ผลสรุปที่น่าพึงพอใจ

แต่นักเรียนบางส่วนที่ยังสับสนกับขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติในบางกิจกรรมอยู่บ้าง ซึ่งบางกิจกรรมก็มีขั้นตอนที่ซับซ้อนมากขึ้น ทำให้กดดันจึงขาดความมั่นใจ ตื่นเต้น วิตกกังวล และลังเล ส่งผลให้การปฏิบัติออกมาผิดพลาดไปบ้างเล็กน้อย

ขั้นที่ 4 ขั้นสะท้อนกลับ (Reflection) ขั้นศึกษาความเป็นไปได้ของแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจและทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธีทั้ง 15 กิจกรรมได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นแนวทางที่ดีในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี จึงมีความเป็นไปได้ที่จะนำไปจัดเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนหรือเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีให้กับนักเรียนในระดับชั้นอื่นๆ ได้

สรุปผลการวิจัย จากการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 ขั้นตอนได้แก่ PAOR ซึ่งประกอบด้วย P คือ ขั้นวางแผน (Plan) A คือ ขั้นปฏิบัติการ (Action) O คือ ขั้นสังเกตการณ์ (Observation) R คือ ขั้นสะท้อนกลับ (Reflection) และการดำเนินการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธีทั้ง 15 กิจกรรม แล้วพบว่า 1 นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและผ่านกระบวนการปฏิบัติกิจกรรมภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี มีคะแนนหลังจัดกิจกรรมสูงกว่าก่อนจัดกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2 นักเรียนมีทักษะในการปฏิบัติกิจกรรมภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 59.23 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากผลการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาอภิปรายผลตามความมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม พบว่า จากการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ PAOR ซึ่งประกอบด้วย P คือ ขั้นวางแผน (Plan) A คือ ขั้นปฏิบัติการ (Action) O คือ ขั้นสังเกตการณ์ (Observation) R คือ ขั้นสะท้อนกลับ (Reflection) และการดำเนินการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธีทั้ง 15 กิจกรรม ส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติ สามารถเป็นผู้นำด้านศาสนพิธีได้ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุริยงค์ วงษ์บุตร (2551, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม นักเรียน โรงเรียนนาสินวนพิทยาสรรค์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัย

พบว่า วงรอบที่ 1 ก่อนการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โดยภาพรวมการปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในระดับน้อย หลังการดำเนินงานตามโครงการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพัฒนาในวงรอบที่ 2 โดยภาพรวมการปฏิบัติอยู่ในระดับดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วารุณี วงศ์วิรุฬห์ (2555, บทคัดย่อ ได้ทำการวิจัยเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนบ้านสามชั่ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า หลังการพัฒนานักเรียนประเมินพฤติกรรมความมีจิตสาธารณะของนักเรียนอยู่ในระดับมาก ซึ่งสูงกว่าก่อนการพัฒนา

2. ผลการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม พบว่า นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ขั้นตอนและวิธีการ ในการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธีทั้ง 15 กิจกรรมได้เป็นอย่างดี สามารถจัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา จัดเครื่องสักการะบูชาพระรัตนตรัย และจัดอาสนะของพระสงฆ์ได้ถูกต้อง รู้จักขั้นตอนและวิธีการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย กล่าวคำไหว้พระ อาราธนาศีล อาราธนาพระปริตร อาราธนาธรรม และคำถวายไทยธรรมได้ถูกต้องชัดเจน เสียงดังฟังชัด สามารถออกเสียง อักษร จังหวะ และวรรคตอนได้อย่างเหมาะสม กิจกรรมการปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์ การประเคนของต่างๆ แต่พระสงฆ์ การปฏิบัติตนในกิจกรรมบุญพิธี ทานพิธี และกุศลพิธี ก็สามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามขั้นตอนและวิธีการต่างๆ มีความตั้งใจในการไหว้พระ สวดมนต์และการทำสมาธิ ซึ่งจะสังเกตเห็นได้จากเวลาที่สวดมนต์จะพร้อมเพียงกันด้วย น้ำเสียงที่ดัง เวลาทำสมาธิก็มีอาการที่นิ่งสงบ สุขุม รอบคอบ เยือกเย็น รู้จักประโยชน์ และคุณค่าของศาสนพิธีได้เป็นอย่างดี สังเกตได้จากการแสดงความคิดเห็นหน้าชั้นเรียน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งได้ระดมความคิดเห็นร่วมกันเกี่ยวกับ ประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธีจนได้ผลสรุปที่น่าพึงพอใจ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้ ศึกษาทฤษฎี หลักการแนวคิดหลักปฏิบัติ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีของนักเรียน ได้แก่พระมหาวุฒิชัย วัชรเมธี (2551, หน้า 164-166 พระพรหมคุณาภรณ์ (2551, หน้า 5 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552, หน้า 5 และกระทรวงวัฒนธรรม (2556, หน้า 172-174 นำมาสังเคราะห์และบูรณาการ สรุปเป็น แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนมซึ่งประกอบด้วย 15 กิจกรรม ได้แก่ 1) การจัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา 2) การจัดเครื่องสักการะบูชาพระรัตนตรัย 3) การจัดอาสนะของพระสงฆ์ 4) ขั้นตอนการจุดธูปเทียนบูชา

พระรัตนตรัย 5) การกล่าวคำไหว้พระและอาราธนาศีล 6) การกล่าวคำอาราธนาพระ
ปริตร 7) การกล่าวคำอาราธนาธรรม 8) การกล่าวคำถวายไทยธรรม 9) การประเคนของ
ต่างๆ แต่พระสงฆ์ 10) การปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์ 11) บุญพิธี 12) ทานพิธี 13) กุศลพิธี
14) ประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธี 15) การไหว้พระสวดมนต์และการทำสมาธิ

สรุปแนวทางและผลการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม พบว่าการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4
ขั้นตอน ได้แก่ PAOR ซึ่งประกอบด้วย P คือ ขั้นวางแผน (Plan) A คือ ขั้นปฏิบัติการ
(Action) O คือ ขั้นสังเกตการณ์ (Observation) R คือ ขั้นสะท้อนกลับ (Reflection) และการ
ปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธีทั้ง 15 กิจกรรม ที่ส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจและ
มีทักษะปฏิบัติในการมีภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี นับว่าเป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์และเหมาะที่จะ
นำมาพัฒนาเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีได้เป็นอย่างดี จะเห็นได้ว่า
นักเรียนที่เข้าร่วมการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธีจะมีความรู้ ความเข้าใจทักษะ ขั้นตอน
และวิธีการ ในการปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธีได้เป็นอย่างดีและสามารถเป็นผู้นำในการ
ปฏิบัติกิจกรรมด้านศาสนพิธีได้ด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม มีข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ก่อนการจัดกิจกรรมในด้านศาสนพิธี ครูผู้สอนควรศึกษา วางแผน
และเตรียมตัวให้พร้อมก่อนทำการสอน เช่น การจัดเตรียมกิจกรรม สภาพแวดล้อม วัสดุ
อุปกรณ์ สื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบทเรียนและมีความเหมาะสมกับการเรียนรู้ของ
ผู้เรียน อธิบายถึงขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติอย่างละเอียด รวบรวม ชัดเจน เข้าใจง่าย และ
สามารถปฏิบัติได้เลย เพื่อจะได้ทันเวลาที่กำหนด

1.2 ก่อนการจัดกิจกรรมด้านศาสนพิธี ครูผู้สอนควรจัดกิจกรรมการ
เรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติจริง ก่อนการแบ่งกลุ่มให้นักเรียนทำ
กิจกรรม ควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความพร้อมทางร่างกาย จิตใจ
อารมณ์ สติปัญญาและพื้นฐานเดิมของนักเรียนแต่ละคน

1.3 การจัดกิจกรรมกลุ่มในวันแรกๆ นักเรียนอาจจะยังไม่สามารถร่วมมือกันเรียนรู้ได้ทันที ครูผู้สอนจะต้องคอยให้คำแนะนำ ใช้รางวัล และผลสำเร็จของกลุ่มเป็นแรงเสริมที่จะกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ในแต่ละกิจกรรมมีขั้นตอนที่หลากหลาย อาจยืดหยุ่นเวลาได้ตามความเหมาะสม

1.4 ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในด้านศาสนพิธี ครูผู้สอนควรให้ความสำคัญกับนักเรียนเท่าๆ กัน โดยจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนทุกคนได้แสดงออกถึงความสามารถของตนที่แตกต่างกัน ใช้วิธีการให้ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนๆ ไม่หัวเราะเวลาเพื่อนตอบผิด ทำให้เพื่อนเกิดความมั่นใจและเห็นคุณค่าของตนเอง โดยครูผู้สอนคอยให้กำลังใจและเป็นທີ່ปรึกษาที่ดี

1.5 ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในด้านศาสนพิธี อาจจะไปปรับปรุงและใช้กับรายวิชาเนื้อหาอื่นๆ และผู้เรียนในปีอื่นๆ ได้ แต่ก่อนนำกิจกรรมการเรียนการสอนไปใช้ ครูผู้สอนควรศึกษาและทำความเข้าใจแต่ละกิจกรรมถึงขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติต่างๆ ให้เข้าใจเสียก่อน จึงจะนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมอย่างได้ผลและมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการพัฒนากิจกรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีต่อไปอีก เพื่อให้ได้ผู้นำด้านศาสนพิธีที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และช่วยให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถในการเป็นผู้นำด้านศาสนพิธี

2.2 ควรมีการศึกษาแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีในโรงเรียน โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

2.3 ควรมีการวิจัยโดยนำวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับพิธีกรรมในทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น มาบูรณาการรวมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีในโรงเรียน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมล สุคประเสริฐ. (2540. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน .
(พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เจ เอ็น ที.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช2551.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2552. คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี. (พิมพ์ครั้งที่ 3.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2545. แนวทางพัฒนาการศึกษา
ในอนาคต.กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนาระบบการศึกษา คณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติ.
- ไชยา ภาวะบุตร. (2548. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริการจัดการแหล่งเรียนรู้กับ
คุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร. โปรแกรมวิชาบริหารการศึกษา.
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ณัฐณานันท์ เรือนดาหลวง. (2551. พฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในผู้บริหาร
สถานศึกษาของผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาลิขบุรี. วิทยานิพนธ์ ค.ม. ลิขบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เทพสตรี.
- ทองสุข มั่นดาทร. (2538. ศิลปะการเป็นมิตร. (พิมพ์ครั้งที่ 3). ขอนแก่น: บริษัทเพ็ญ
พรินต์ติ้งจำกัด.
- นภาพร พันธุ์ชัย. (2556. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครู กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สกลนคร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545. การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
_____. (2545. การวิจัยทางการวัดผลและประเมินผล. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

- ปทุมพร กลิ่นธรรมเสน. (2553. วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา รายงานการวิจัย
โรงเรียนดอนเมืองทหารอากาศบำรุง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
เขต 2. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- พระครูกิตติวิจิตร (วิเชียร วชิรปัญญา. (2558. ปัจจัยที่สร้างแรงจูงใจต่อการเรียน
ธรรมศึกษาในโรงเรียนของนักเรียนโรงเรียนวัดสุทธาราม บางลำพูล่าง
คลองสาน. กรุงเทพมหานคร.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต. (2544. สารีตธรรม. สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต. (2549. วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 9.
กรุงเทพฯ: ศยาม.
- _____. (2551. วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม. กรุงเทพฯ : เกล็ดไทย.
- พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี. (2551. พระพุทธศาสนาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แม็ก จำกัด.
- พิชิต โกพล. (2559. การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ของผู้บริหารสถานศึกษาที่
ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ ปริญญา
ศึกษนศร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พิสมัย ชินเต และคณะ. (2544. การใช้กิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาความมีวินัยของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ ค.ม.
ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มลิวลัย ก้อนทอง. (2547. การพัฒนาการดำเนินงานเกี่ยวกับการเสริมสร้างวินัยนักเรียน
โรงเรียนบ้านบางแก นครราชสีมา. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม:
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ระวีพรรณ ร้อยพิลา. (2553. การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำในการประชา
สัมพันธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ ค.ด. สกลนคร:
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2538. หลักการวิจัยทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 3.
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

- วารุณี วงศ์วิรุฬห์. (2555. การวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ
ของนักเรียนโรงเรียนบ้านสามชั่ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
มุกดาหาร. วิทยานิพนธ์ ค.ม. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2556. การจัดวัดผลการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ :
ประสานการพิมพ์.
- สุริยงค์ วงษ์บุตร. (2550. การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม โดยใช้โครงการพัฒนา
คุณธรรมจริยธรรม. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก
<http://www.mkareal.go.th/concrol/mofules.php?> (26 ธันวาคม 2554
- สุวิมล ตีรกานันท์. (2551. การสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ :
แนวทางสู่การปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- เสาวภาคย์ ณ ร้อยเอ็ด. (2552. ประสิทธิภาพภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา
ระหว่างโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ย
ระดับชาติในช่วงชั้นที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 1.
วิทยานิพนธ์ ค.ม. ลพบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- อภิญา เงินดี. (2554. การศึกษาความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมของพระพุทธศาสนา
ในฐานะทุนทางสังคม-วัฒนธรรม เพื่อการพัฒนาชุมชนชายแดนไทย-พม่า
สองฝั่งแม่น้ำเมย. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อุดม จุมพลหล้า. (2549. วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของคนไทย
แถบลุ่มแม่น้ำโขงในประเทศไทย.
- อุไรวรรณ คุ่มวงษ์. (2551. จิตสาธารณะของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรม
เสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ.
ปริญญาานิพนธ์ ศษ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Anthony, Mary Christine Jackson. "And Investigation of The Efficacy of A Character
Education Program in Rural Middle School," Dissertation Abstract
International. 63(4) : 1240-A ; October, 2002.
- Fries, Mary Kim. "Just Reward : How Presservice Teacher Make Sense of Classroom
Discipline," Dissertation Abstract International. 63(2) : 480-A ; August, 2002.

Kemmis, S. and R McTaggart. (1988). *The Action Research Planner*. 3rd ed. Victoria : Deakin University Press.

Shinchi, Shigetomi. "Publicness and Taken-for-granted Knowledge : A Case Study of Communal Land Formation in Rural Thailand," *Dissertation Abstract International*. 42(05) : 3217-A ; August, 2007.

Stermer, Karl Andrew. "Family Structure and Discipline Problems at the Middle School Level," *Dissertation Abstract International*. 63(9) : 3382-A ; March, 2003.

Walker, Gerald Anthon. "Conflict Resolution Skills and Antisocial Aggressive Behavior in a Rural Middle School Population," *Dissertation Abstract International*. 64(01) : 435-B ; July, 2003.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย เรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการ :
การพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาดูปทุม
ประกอบด้วย

1. ดร.พระมหาสนอง ปจฺโจปการี ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการมหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม
2. พระครูพนมปริชากร ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา สังกัดวัดพระธาตูปทุมมวารวิหาร
3. พระมหาทิพย์ ธีรจิตฺโต ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา สังกัดวัดพระธาตูปทุมมวารวิหาร
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สำราญ กำจัดภัย ตำแหน่ง ประธานคณะกรรมการ
บริหารหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสกลนคร
5. ดร.ธิญญา ทองเหลา ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านบ่อร้าง
(ผลานิวรรต สังกัด สพป.สกลนคร เขต 2

ที่ ศธ ๐๕๔๒.๑๒/ว ๑๖๒

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
๖๘๐ ถนนสกลนคร - อุดรธานี
อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ๔๗๐๐๐

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

นมัสการ พระมหาสมณง ปจฺโจปการี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กรอบแนวคิดการวิจัย และนิยามศัพท์เฉพาะ จำนวน ๑ ชุด
๒. เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด
๓. แบบประเมินเครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาวิระยุทธ ใจทัต รหัสประจำตัวนักศึกษา ๕๙๔๒๑๒๓๑๑๐๓ ซึ่งเป็น นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิจัยเชิงปฏิบัติการ : การพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนธาตุพนม” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ครุศาสตรมหาบัณฑิต (ค.ม.) โดยมี ดร.พูนสิน ประคำมินทร์ เป็นประธานกรรมการที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ และ ดร.สมเกียรติ พลเจตต์ เป็นกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาตรวจสอบ เครื่องมือการทำวิทยานิพนธ์ และประเมินเครื่องมือการทำวิทยานิพนธ์ที่นักศึกษาได้จัดทำขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(อาจารย์ภคพล คติวัฒน์)

รองผู้อำนวยการฝ่ายแผนงานและงบประมาณ รักษาการแทน

ผู้อำนวยการบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติราชการแทน

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐ ๔๒๕๗ ๐๒๒๙

โทรสาร ๐ ๔๒๕๗ ๐๐๓๒

ผู้ประสานงาน พระมหาวิระยุทธ ใจทัต โทร. ๐ ๔๒๕๔ ๐๑๕๐

“อยู่สกล รักสกล ทำเพื่อสกลนคร”

ที่ ศธ ๐๕๔๒.๑๒/ว ๑๖๒

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
๖๘๐ ถนนสกลนคร - อุดรธานี
อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ๔๗๐๐๐

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

นมัสการ พระครูพนม ปรีชากร

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กรอบแนวคิดการวิจัย และนิยามศัพท์เฉพาะ จำนวน ๑ ชุด
๒. เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด
๓. แบบประเมินเครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาวิระยุทธ ใจทัต รหัสประจำตัวนักศึกษา ๕๙๔๒๑๒๓๑๑๐๓ ซึ่งเป็นนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิจัยเชิงปฏิบัติการ : การพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนธาดุพนม” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต (ค.ม.) โดยมี ดร.พูนสิน ประคำมินทร์ เป็นประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ดร.สมเกียรติ พละจิตต์ เป็นกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือการทำวิทยานิพนธ์ และประเมินเครื่องมือการทำวิทยานิพนธ์ที่นักศึกษาได้จัดทำขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(อาจารย์ภคพล คติวัฒน์)

รองผู้อำนวยการฝ่ายแผนงานและงบประมาณ รักษาการแทน

ผู้อำนวยการบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติราชการแทน

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐ ๔๒๙๗ ๐๒๒๙

โทรสาร ๐ ๔๒๙๗ ๐๐๓๒

ผู้ประสานงาน พระมหาวิระยุทธ ใจทัต โทร. ๐ ๔๒๕๕ ๐๑๕๐

“อยู่สกล รักสกล ทำเพื่อสกลนคร”

ที่ ศธ ๐๕๔๒.๑๒/ว ๑๖๒

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
๖๘๐ ถนนสกลนคร - อุดรธานี
อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ๔๗๐๐๐

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

นมัสการ พระมหาพิชัย จูริจิตโต

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กรอบแนวคิดการวิจัย และนิยามศัพท์เฉพาะ จำนวน ๑ ชุด
๒. เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด
๓. แบบประเมินเครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาวิระยุทธ ใจทัต รหัสประจำตัวนักศึกษา ๕๙๔๒๑๒๓๑๑๐๓ ซึ่งเป็นนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิจัยเชิงปฏิบัติการ : การพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนธาตุพนม” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต (ค.ม.) โดยมี ดร.พูนสิน ประคำมินทร์ เป็นประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ดร.สมเกียรติ พลະจิตต์ เป็นกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือการทำวิทยานิพนธ์ และประเมินเครื่องมือการทำวิทยานิพนธ์ที่นักศึกษาได้จัดทำขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอนมัสการด้วยความเคารพ

(อาจารย์ภคพล คติวัฒน์)

รองผู้อำนวยการฝ่ายแผนงานและงบประมาณ รักษาการแทน

ผู้อำนวยการบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติราชการแทน

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐ ๔๒๕๗ ๐๒๒๙

โทรสาร ๐ ๔๒๕๗ ๐๐๓๒

ผู้ประสานงาน พระมหาวิระยุทธ ใจทัต โทร. ๐ ๔๒๕๔ ๐๑๕๐

“อยู่สกล รักสกล ทำเพื่อสกลนคร”

ที่ ศธ ๐๕๔๒.๑๒/ว ๑๖๒

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
๖๘๐ ถนนสกลนคร - อุดรธานี
อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ๔๗๐๐๐

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สำราญ กำจัดภัย

- สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กรอบแนวคิดการวิจัย และนิยามศัพท์เฉพาะ จำนวน ๑ ชุด
๒. เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด
๓. แบบประเมินเครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาวีระยุทธ ใจทัต รหัสประจำตัวนักศึกษา ๕๙๔๒๑๒๓๑๑๐๓ ซึ่งเป็นนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิจัยเชิงปฏิบัติการ : การพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนธาตุพนม” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต (ค.ม.) โดยมี ดร.พูนสิน ประคำมินทร์ เป็นประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ดร.สมเกียรติ พลเจ็ดดี เป็นกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือการทำวิทยานิพนธ์ และประเมินเครื่องมือการทำวิทยานิพนธ์ที่นักศึกษาได้จัดทำขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ภคพล คติวัฒน์)

รองผู้อำนวยการฝ่ายแผนงานและงบประมาณ รักษาการแทน
ผู้อำนวยการบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติราชการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐ ๔๒๙๗ ๐๒๒๙

โทรสาร ๐ ๔๒๙๗ ๐๐๓๒

ผู้ประสานงาน พระมหาวีระยุทธ ใจทัต โทร. ๐ ๔๒๕๔ ๐๑๕๐

“อยู่สกล รักสกล ทำเพื่อสกลนคร”

ที่ ศธ ๐๕๕๒.๑๒/ว ๑๖๒

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
๖๘๐ ถนนสกลนคร - อุดรธานี
อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ๔๗๐๐๐

๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านบ่อร้าง (ผลานิวรรต)

- สิ่งที่ส่งมาด้วย
๑. กรอบแนวคิดการวิจัย และนิยามศัพท์เฉพาะ จำนวน ๑ ชุด
 ๒. เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด
 ๓. แบบประเมินเครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาวิระยุทธ ใจทัต รัชสประจําตัวนักศึกษา ๕๙๔๒๑๒๓๑๑๐๓ ซึ่งเป็นนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิจัยเชิงปฏิบัติการ : การพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนธาตุพนม” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต (ค.ม.) โดยมี ดร.พูนสิน ประคำมินทร์ เป็นประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ดร.สมเกียรติ พลเจติต เป็นกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือการทำวิทยานิพนธ์ และประเมินเครื่องมือการทำวิทยานิพนธ์ที่นักศึกษาได้จัดทำขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ภคพล คติวัฒน์)

รองผู้อำนวยการฝ่ายแผนงานและงบประมาณ รักษาการแทน
ผู้อำนวยการบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติราชการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐ ๔๒๙๗ ๐๒๒๙

โทรสาร ๐ ๔๒๙๗ ๐๐๓๒

ผู้ประสานงาน พระมหาวิระยุทธ ใจทัต โทร. ๐ ๔๒๕๔ ๐๑๕๐

“อยู่สกล รักสกล ทำเพื่อสกลนคร”

ที่ ศธ ๐๕๔๒.๑๒/๓๘๘

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
๖๘๐ ถนนสกลนคร - อุดรธานี
อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ๔๗๐๐๐

๓ เมษายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนธาตุพนม

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาวีระยุทธ ใจทัต รหัสประจำตัวนักศึกษา ๕๔๔๒๑๒๓๑๑๐๓ ซึ่งเป็นนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิจัยเชิงปฏิบัติการ : การพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนธาตุพนม” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต (ค.ม.) โดยมี ดร.พูนสิน ประค้ำมินทร์ เป็นประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ดร.สมเกียรติ พลละจิตต์ เป็นกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

เพื่อให้การศึกษาค้นคว้าสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร จึงขอความอนุเคราะห์ท่านอนุญาตให้นักศึกษารายดังกล่าวได้เก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในโรงเรียนของท่านเพื่อใช้ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

V. annun

(รองศาสตราจารย์ ดร.หาญชัย อัมภามผล)
ผู้อำนวยการบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติราชการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐ ๔๒๔๗ ๐๒๒๙

โทรสาร ๐ ๔๒๔๗ ๐๐๓๒

ผู้ประสานงาน พระมหาวีระยุทธ ใจทัต โทร. ๐ ๘๘๗๐ ๘๓๕๔ ๒

“อยู่สกล รักสกล ทำเพื่อสกลนคร”

ที่ ศธ ๐๕๔๒.๑๒/๓๐๗

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
๖๘๐ ถนนสกลนคร - อุดรธานี
อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ๔๗๐๐๐

๔ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนธาตุพนม

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาวิระยุทธ ใจทัต รหัสประจำตัวนักศึกษา ๕๙๔๒๑๒๓๑๑๐๓ ซึ่งเป็นนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิจัยเชิงปฏิบัติการ : การพัฒนาภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนธาตุพนม” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต (ค.ม.) โดยมี ดร.พูนสิน ประคำมินทร์ เป็นประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ดร.สมเกียรติ พลละจิตต์ เป็นกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ทั้งนี้ นักศึกษามีความประสงค์ขอทดลองใช้เครื่องมือการวิจัย เพื่อหาความเชื่อมั่นในการศึกษาวิจัย ดังนั้น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร จึงขอความอนุเคราะห์ท่านอนุญาตให้นักศึกษาได้ทดลองใช้เครื่องมือการวิจัย เพื่อนำผลการวิจัยประกอบการทำวิทยานิพนธ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

U. eumw

(รองศาสตราจารย์ ดร.หาญชัย อัมภผล)
ผู้อำนวยการบัณฑิตวิทยาลัย ปฏิบัติราชการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐ ๔๒๙๗ ๐๒๒๙

โทรสาร ๐ ๔๒๙๗ ๐๐๓๒

ผู้ประสานงาน พระมหาวิระยุทธ ใจทัต โทร. ๐ ๘๙๗๐ ๙๓๕๔ ๒

“อยู่สกล รักสกล ทำเพื่อสกลนคร”

ภาคผนวก ข

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจ ด้านศาสนพิธี

- คำชี้แจง** 1. จงเลือกคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียวทำเครื่องหมายกากบาท (x) ในกระดาษใบตอบ
2. แบบทดสอบมีทั้งหมด 40 ข้อ 20 คะแนน ใช้เวลา 1 ชั่วโมง

1. ศาสนพิธี หมายถึงสิ่งใด?
- ก. การกระทำที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต
 - ข. การกระทำที่ทำให้คุณค่าทางใจแก่ผู้ปฏิบัติ
 - ค. ระเบียบแบบแผนหรือแบบอย่างที่พึงปฏิบัติในศาสนา
 - ง. การกระทำที่เป็นพิธีที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จในสิ่งที่ต้องการ
2. พิธีกรรมอันเกี่ยวเนื่องด้วยการอบรมความดีงามทางพระพุทธศาสนาเฉพาะตัวบุคคล เรียกว่าอย่างไร?
- ก. บุญพิธี
 - ข. กุศลพิธี
 - ค. ทานพิธี
 - ง. ปกิณกพิธี
3. ข้อใด จัดเป็นกุศลพิธี?
- ก. ถวายเทียนพรรษา
 - ข. ทำบุญขึ้นบ้านใหม่
 - ค. รักษาอุโบสถศีล
 - ง. ถวายสังฆทาน
4. การทำบุญงานอวมงคลเป็นการทำบุญเกี่ยวกับสิ่งใด?
- ก. การทำบุญเลี้ยงพระ
 - ข. ทำบุญงานศพและทำบุญอุทิศ
 - ค. การทำบุญให้แก่ผู้ตายไม่มีญาติ
 - ง. การทำบุญขับไล่สิ่งอัปมงคลภายในชีวิต

5. ขั้นตอนที่ถูกต้องของพิธีทำบุญเลี้ยงพระได้แก่ข้อใดต่อไปนี้?

- ก. อาราธนาพระสงฆ์-จัดเตรียมสถานที่-กำหนดวันทำบุญ-จัดเตรียมอาหาร
- ข. จัดเตรียมสถานที่-จัดเตรียมอาหาร-กำหนดวันทำบุญ-อาราธนาพระสงฆ์
- ค. กำหนดวันทำบุญ-จัดเตรียมสถานที่-อาราธนาพระสงฆ์-จัดเตรียมอาหาร
- ง. กำหนดวันทำบุญ-อาราธนาพระสงฆ์-จัดเตรียมสถานที่-จัดเตรียมอาหาร

6. จงลำดับขั้นตอนพิธีถวายทานต่อไปนี้ให้ถูกต้อง

- (1) ตั้งนโม 3 จบ
- (2) จุดธูปเทียนเพื่อบูชาพระ
- (3) กล่าวคำถวายทานนั้นๆ
- (4) อาราธนาศีลและรับศีลจากพระสงฆ์
- (5) กรวดน้ำเมื่อพระเริ่มบทยถาจนจบบทยถาขึ้นลัทธิพิติโย

คำตอบที่ถูกต้อง

- ก. (2) (1) (3) (4) (5)
- ข. (2) (3) (4) (1) (5)
- ค. (2) (4) (1) (3) (5)
- ง. (2) (4) (3) (1) (5)

7. การจัดตั้งที่บูชาในพิธีประกอบด้วยสิ่งใดบ้าง?

- ก. ธงชาติ ธงศาสนา และพระบรมฉายาลักษณ์
- ข. ธงชาติ พานพุ่มดอกไม้ แจกัน และเชิงเทียน
- ค. ธงศาสนา โต๊ะหมู่บูชา พระพุทธรูป และพระบรมฉายาลักษณ์
- ง. ธงชาติ โต๊ะหมู่บูชา พระพุทธรูป และพระบรมฉายาลักษณ์

8. เทียน 2 เล่ม ใช้สำหรับบูชาอะไร?

- ก. บูชาพระพุทธรูป
- ข. บูชาพระธรรม
- ค. บูชาพระสงฆ์
- ง. ถูกทุกข้อ

9. ดอกไม้ ใช้สำหรับบูชาอะไร?
- บูชาพระพุทธเจ้า
 - บูชาพระธรรม
 - บูชาพระสงฆ์
 - ถูกทุกข้อ
10. ข้อใดต่อไปนี้อธิบายการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยได้ถูกต้อง?
- จุดเทียนก่อนธูป
 - จุดธูปก่อนเทียน
 - จุดธูปเทียนพร้อมกัน
 - ถูกทุกข้อ
11. การจัดอาสนะของพระสงฆ์ ควรจัดด้านใดของโตะหมู่บูชา?
- ด้านขวา
 - ด้านซ้าย
 - ด้านหน้า
 - ตรงกลาง
12. บุญพิธี คืออะไร?
- พิธีในการเข้าวัด
 - พิธีในการทำบุญ
 - พิธีในการจำศีลภาวนา
 - พิธีในการถวายทาน
13. เมื่อพระคุณเจ้ามาถึงบ้าน เจ้าภาพควรทำสิ่งใดเป็นลำดับแรก?
- ประเคนน้ำ
 - เข้าไปกราบท่าน
 - นิมนต์ท่านนั่ง
 - อาราธนาศีล

14. “อิทิ เม ญาตีนิ โหตุ สุชิตา โหนตุ ญาตโย” ใช้กล่าวเวลาใด?

- ก. ขณะอุทิศส่วนกุศล
- ข. ขณะรับศีล
- ค. ขณะฟังเทศน์
- ง. ขณะให้ทาน

15. ข้อใดไม่ใช่ศาสนพิธี?

- ก. การประชุมทางศาสนา
- ข. การแสดงธรรมเทศนา
- ค. การฝึกนั่งสมาธิ
- ง. การปลุกเสกของขลัง

16. ข้อใดคือความมุ่งหมายของศาสนพิธี?

- ก. โฆษณาชวนเชื่อ
- ข. ชักชวนกันสร้างวัตถุ
- ค. เป็นการเผยแพร่ศาสนา
- ง. ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

17. ศาสนพิธีใด ที่นักเรียนควรปฏิบัติเป็นประจำทุกวัน?

- ก. การอาราธนาศีล
- ข. การอาราธนาธรรม
- ค. การทำบุญตักบาตร
- ง. การสวดมนต์ไหว้พระ

18. องค์ประกอบของโต๊ะหมู่บูชาแบบหมู่ 7 ข้อใดระบุได้ถูกต้อง?

- ก. แจกัน 4, พานดอกไม้ 5, เชิงเทียน 6, กระจกสูงรูป 1
- ข. แจกัน 4, พานดอกไม้ 5, เชิงเทียน 8, กระจกสูงรูป 1
- ค. แจกัน 6, พานดอกไม้ 7, เชิงเทียน 10, กระจกสูงรูป 1
- ง. แจกัน 8, พานดอกไม้ 9, เชิงเทียน 12, กระจกสูงรูป 1

19. การกล่าวคำอาราธนาศีลเป็นหน้าที่ของบุคคลใด?
- เจ้าภาพ
 - พระสงฆ์
 - พิธีกรในศาสนพิธี
 - ทุกคนในงาน
20. วิธีการฝึกสมาธิแบบอานาปานสติตรงกับข้อใด?
- การบริกรรมสวดภาวนา
 - การเดินเวียนแบบจงกลม
 - การกำหนดลมหายใจ เข้า-ออก
 - การควบคุมจิตไม่ให้ฟุ้งซ่าน
21. การฝึกสมาธิคืออะไร?
- การนั่งขัดสมาธิแล้วหลับตาภาวนา
 - การฝึกควบคุมจิตให้แน่วแน่อยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งนานๆ
 - การนั่งหลับตาภาวนา
 - การนั่งขัดสมาธิภาวนา
22. ผู้ที่ได้รับการฝึกสติที่ดีจะมีลักษณะอย่างไร?
- ตื่นนอนแต่เช้าทำงานตามหน้าที่
 - ชอบนั่งเหม่อลอยบ่อยๆ
 - ชอบลอกเลียนแบบผู้อื่น
 - ชอบหลงๆ สิมๆ
23. การนิมนต์พระสงฆ์มาประกอบพิธี ใช้คำว่าอะไร?
- อาราธนา
 - นมัสการ
 - กราบเรียน
 - เรียนเชิญ

24. “มัย ภาณุเต ปญจ สีลานิ ยาจาม” เป็นคำอาราธนาอะไร?
 ก. อาราธนาเทศน์
 ข. อาราธนาธรรม
 ค. อาราธนาพระปริตร
 ง. อาราธนาเบญจศีล
25. ขั้นตอนแรกที่ต้องปฏิบัติ ก่อนที่พระสงฆ์จะเจริญพระพุทธมนต์คือข้อใด?
 ก. อาราธนาศีล
 ข. อาราธนาพระปริตร
 ค. กล่าวบูชาพระรัตนตรัย
 ง. อาราธนาเทศน์
26. ในกรณีที่ขียนเทียนชนวนให้ประธานในพิธีจุด ผู้ขียนควรจับเทียนชนวนด้านใด?
 ก. ด้านบน
 ข. ด้านล่าง
 ค. ตรงกลาง
 ง. จับตรงไหนก็ได้
27. การประเคนของแด่พระสงฆ์ จะต้องอยู่ห่างจากพระสงฆ์ไม่เกินกี่ศอก?
 ก. ไม่เกิน 1 ศอก
 ข. ไม่เกิน 2 ศอก
 ค. ไม่เกิน 3 ศอก
 ง. ไม่เกิน 4 ศอก
28. ข้อใด เป็นทานพิธี?
 ก. การทอดกฐิน
 ข. การเวียนเทียน
 ค. การทำบุญวันเกิด
 ง. การสวดมนต์ไหว้พระ

29. อะไรคือคุณค่าที่สำคัญที่สุดของศาสนพิธี?
- ก่อให้เกิดความฉลาด
 - ก่อให้เกิดความสามัคคี
 - ช่วยรักษาเอกลักษณ์ของชาติ
 - ช่วยธำรงรักษาพระพุทธศาสนา
30. อารีไปหาพระภิกษุสมพร ซึ่งขณะนั้นท่านกำลังนั่งอยู่ในกุฏิ ข้อใดต่อไปนี่ที่อารีไม่ควรกระทำ?
- เข้าไปหาท่านภายในกุฏิ
 - แจ้งความจำนงขอพบท่าน
 - นั่งรอจนกว่าท่านจะออกมาหา
 - ให้ศิษย์วัดบอกท่านว่ามีโยมมาหา
31. ใครปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์ได้ถูกต้องเหมาะสม?
- วาสนานั่งคุยกับพระภิกษุบุญญมีสองต่อสองหน้ากุฏิ
 - หลังจากคุยธุระกับพระภิกษุอาคมเสร็จแล้ว ชาตรีรีบลาท่ากลับ
 - อาหารเห็นว่าพระภิกษุสมหมายเป็นเพื่อนสนิทของตนจึงนำเรื่องตลกมาเล่าให้ท่านฟัง
 - เมื่อเห็นพระภิกษุเดินสวนทางมา พิเชิตหลีกเลี่ยงเข้าข้างทางยื่นมือดูท่านเดินผ่านไป
32. ถ้าพระสงฆ์นั่งบนอาสน์สงฆ์ที่ยกพื้นสูงหลังจากถวายเครื่องไทยธรรมแล้ว ผู้ถวายควรแสดงความเคารพโดยวิธีใดจึงจะเหมาะสม?
- หมอบกราบ
 - น้อมตัวลงยกมือไหว้
 - กราบแบบเบญจางคประดิษฐ์
 - จะแสดงความเคารพด้วยวิธีใดก็ได้แล้วแต่ความเหมาะสม
33. วันจาตุรงคสันนิบาต คือวันใด?
- วันมาฆบูชา
 - วันวิสาขบูชา
 - วันอัฐมีบูชา
 - วันอาสาฬหบูชา

34. การถวายของแก่พระสงฆ์เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อย่างไร?

- ก. การอาราธนา
- ข. การประเคน
- ค. การทำอัญชลี
- ง. การกราบ

35. พระสงฆ์เริ่มสวดบทอนุโมทนาว่า ยถา วาริระหา.....ควรทำอย่างไร?

- ก. เริ่มกรวดน้ำ
- ข. เริ่มอธิฐานจิต
- ค. เริ่มประนมมือรับพร
- ง. เริ่มแผ่เมตตา

36. คำว่า “เสสฺ มงฺคฺลฺ ยาจา มิ” เป็นคำอะไร?

- ก. คำบูชาข้าวพระพุทฺธ
- ข. คำลาข้าวพระพุทฺธ
- ค. คำลาพระกัลป์บ้าน
- ง. คำลาพระรัตนตรัย

37. ทานพีธี หมายถึงอะไร?

- ก. การทำบุญ
- ข. การให้ทาน
- ค. การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- ง. การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

38. ข้อใดเรียงลำดับการถวายสังฆทานได้ถูกต้อง?

- 1) กล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย
- 2) กล่าวอาราธนาศีล
- 3) กล่าวคำถวายสังฆทาน
- 4) กรวดน้ำรับพร

- ก. 1, 2, 3, 4
- ข. 2, 1, 3, 4
- ค. 1, 2, 4, 3
- ง. 2, 1, 4, 3

39. “วิปตติปฏิพาหาย สัพพสมุปตติสิหุธิยา.....” เป็นคำอาราธนาอะไร?
- ก. อาราธนาเทศน์
 - ข. อาราธนาธรรม
 - ค. อาราธนาพระปริตร
 - ง. อาราธนาศีล
40. ลักษณะของคนที่ผ่านการบริหารจิตมาแล้วจะเป็นอย่างไร?
- ก. อดทนต่องานที่ทำ
 - ข. พอใจในสภาพที่ตนเป็นอยู่
 - ค. ชอบอยู่คนเดียวเงียบๆ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับใคร
 - ง. ควบคุมอารมณ์ในสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี

เฉลย

1 ค 2 ข 3 ค 4 ข 5 ง 6 ค 7 ง 8 ข 9 ค 10 ก 11 ข 12 ข 13 ค 14 ก 15 ง

16 ค 17 ง 18 ข 19 ง 20 ค 21 ข 22 ก 23 ก 24 ง 25 ค 26 ข 27 ค 28 ก

29 ง 30 ก 31 ข 32 ข 33 ก 34 ข 35 ก 36 ข 37 ข 38 ก 39 ค 40 ง

แบบประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
โรงเรียนธาตุพนม รวม15 กิจกรรม

คำชี้แจง : ให้ประเมินคะแนนในช่องคะแนนของแบบประเมิน โดยมีความหมายดังนี้
มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

- 5 คะแนน หมายความว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด
- 4 คะแนน หมายความว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
- 3 คะแนน หมายความว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
- 2 คะแนน หมายความว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย
- 1 คะแนน หมายความว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

กิจกรรมที่	รายการ	คะแนน
1	การจัดโต๊ะหมู่บูชาพระรัตนตรัย	5
2	การจัดเครื่องสักการะบูชาพระรัตนตรัย	5
3	การจัดอาสนะของพระสงฆ์	5
4	การจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย	5
5	การกล่าวคำไหว้พระและอาราธนาศีล	5
6	การกล่าวคำอาราธนาพระปริตร	5
7	การกล่าวคำอาราธนาธรรม	5
8	การกล่าวคำถวายไทยธรรม	5
9	การประเคนของต่างๆ แด่พระสงฆ์	5
10	การปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์	5
11	การจัดกิจกรรมในการประกอบบุญพิธี	5
12	การจัดกิจกรรมในการประกอบกุศลพิธี	5
13	การจัดกิจกรรมในการประกอบทานพิธี	5
14	การจัดกิจกรรมที่เน้นให้เห็นประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธี	5
15	การจัดกิจกรรมการไหว้พระสวดมนต์และการทำสมาธิ	5
	ความตั้งใจ ความเอาใจใส่ ความอดทน สุภาพเรียบร้อยและตรงต่อเวลา	5
	รวม	80

ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม โปรดเสนอแนะ

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

เกณฑ์การให้คะแนน

การประเมินทักษะในการปฏิบัติศาสนพิธี

ประเด็นการประเมิน	ระดับคะแนน					ระดับความเหมาะสม					ข้อเสนอแนะ	
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1		
กิจกรรมที่ 1 การจัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา	การจัดวางลำดับความสูงต่ำของโต๊ะหมู่ได้ถูกต้อง เรียงลวดลายได้เป็นอย่างดี เว้นช่องว่างได้เหมาะสม จัดวางได้พอดีกับสถานที่ และถูกต้องตามประเภทของโต๊ะหมู่ (โต๊ะหมู่ 3, 5, 7 และ 9	การจัดวางลำดับความสูงต่ำของโต๊ะหมู่ได้ถูกต้อง เรียงลวดลายได้เป็นอย่างดี เว้นช่องว่างได้เหมาะสม จัดวางได้พอดีกับสถานที่แต่ไม่ถูกต้องตามประเภทของโต๊ะหมู่	การจัดวางลำดับความสูงต่ำของโต๊ะหมู่ได้ถูกต้อง เรียงลวดลายได้เป็นอย่างดี เว้นช่องว่างได้เหมาะสม แต่จัดวางไม่พอดีกับสถานที่และไม่ถูกต้องตามประเภทของโต๊ะหมู่	การจัดวางลำดับความสูงต่ำของโต๊ะหมู่ได้ถูกต้อง เรียงลวดลายได้เป็นอย่างดี แต่เว้นช่องว่างไม่เหมาะสม จัดวางไม่พอดีกับสถานที่และไม่ถูกต้องตามประเภทของโต๊ะหมู่	การจัดวางลำดับความสูงต่ำของโต๊ะหมู่ได้ถูกต้อง เรียงลวดลายได้เป็นอย่างดี แต่เว้นช่องว่างไม่เหมาะสม จัดวางไม่พอดีกับสถานที่และไม่ถูกต้องตามประเภทของโต๊ะหมู่	การจัดวางลำดับความสูงต่ำของโต๊ะหมู่ได้ถูกต้อง บางส่วนแต่เรียงลวดลายไม่ถูกต้อง เว้นช่องว่างไม่เหมาะสม จัดวางไม่พอดีกับสถานที่และไม่ถูกต้องตามประเภทของโต๊ะหมู่						

ประเด็นการ ประเมิน	ระดับคะแนน					ระดับความเหมาะสม					ข้อเสนอแนะ
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1	
กิจกรรมที่ 2 การจัดเครื่อง สักการบูชา พระรัตนตรัย	การจัดวาง พระพุทธรูปได้ ถูกต้องและ เหมาะสม จัดวางรูป ได้ครบ จัดวางเทียน ได้เหมาะสมและจัด วางดอกไม้ถูกต้อง สวยงาม	การจัดวาง พระพุทธรูปได้ ถูกต้องและ เหมาะสม จัดวาง รูปได้ครบ จัดวาง เทียนได้เหมาะสม แต่จัดวางดอกไม้ ถูกต้อง	การจัดวาง พระพุทธรูปได้ ถูกต้องและเหมาะสม จัดวางรูปได้ครบ แต่จัดวางเทียนไม่ เหมาะสมและจัดวาง ดอกไม้ไม่ถูกต้อง	การจัดวางพระพุทธรูป ได้ถูกต้องและ เหมาะสม แต่จัดวาง รูปไม่ครบ จัดวาง เทียนไม่เหมาะสมและ จัดวางดอกไม้ไม่ ถูกต้อง	การจัดวาง พระพุทธรูปถูกต้อง บางส่วน แต่ไม่ เหมาะสม การจัดวาง รูปเทียน และ ดอกไม้ไม่เหมาะสม และไม่ถูกต้อง						
กิจกรรมที่ 3 การจัดอาสนะ ของพระสงฆ์	การจัดอาสนะตั้ง ด้านซ้ายของโต๊ะหมู่ จัดได้พอดี เว้น ช่องว่างได้เหมาะสม จัดวางได้ถูกต้อง วางน้ำและเครื่องดื่ม ไว้ด้านขวามือของ พระสงฆ์	การจัดอาสนะตั้ง ด้านซ้ายของโต๊ะ หมู่ จัดได้พอดี เว้น ช่องว่างได้ เหมาะสม จัดวาง ได้ถูกต้อง แต่วาง น้ำและเครื่องดื่มไม่ ถูกต้อง	การจัดอาสนะตั้ง ด้านซ้ายของโต๊ะหมู่ จัดได้พอดี เว้น ช่องว่างได้เหมาะสม แต่จัดวางไม่ถูกต้อง วางน้ำและเครื่องดื่ม ไม่เหมาะสม	การจัดอาสนะตั้ง ด้านซ้ายของโต๊ะหมู่ จัดได้พอดี แต่เว้น ช่องว่างไม่เหมาะสม จัดวางไม่ถูกต้อง วาง น้ำและเครื่องดื่มไม่ เหมาะสม	การจัดอาสนะ ถูกต้องบางส่วนแต่ จัดได้ไม่พอดี เว้น ช่องว่างไม่เหมาะสม จัดวางน้ำและ เครื่องดื่มไม่ เหมาะสม						

ประเด็นการ ประเมิน	ระดับคะแนน					ระดับความเหมาะสม					ข้อเสนอแนะ
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1	
กิจกรรมที่ 4 ขั้นตอนการจุด ธูปเทียนบูชา พระรัตนตรัย	การจุดธูปเทียน จะเริ่มจุดเทียนก่อน จุดจากซ้ายมือไป ขวามือ แล้วจุดธูป นั่งลงกราบ 3 ครั้ง แล้วลุกขึ้นทำความ เคารพธงชาติและ พระบรมฉายาลักษณ์ ผู้ชายถวายค่านับส่วน ผู้หญิงถอนสายบัว	การจุดธูปเทียน จะเริ่มจุดเทียนก่อน จุดจากซ้ายมือไป ขวามือ แล้วจุดธูป นั่งลงกราบ 3 ครั้ง แล้วลุกขึ้นแต่ไม่ทำ ความเคารพธงชาติ และพระบรม ฉายาลักษณ์	การจุดธูปเทียน จะเริ่ม จุดเทียนก่อน จุดจาก ซ้ายมือไปขวามือ แล้วจุดธูป แต่ไม่นั่งลง กราบ แล้วลุกขึ้นไม่ ทำความเคารพธงชาติ และพระบรมฉายา ลักษณ์	การจุดธูปเทียน จะเริ่ม จุดเทียนก่อน จุดจาก ซ้ายมือไปขวามือ แต่ไม่จุดธูป ไม่นั่งลง กราบ แล้วลุกขึ้นไม่ทำ ความเคารพธงชาติ และพระบรมฉายา ลักษณ์	การจุดธูปเทียน จะเริ่ม จุดเทียนก่อน แต่ไม่จุด จากซ้ายไปขวาไม่จุด ธูป ไม่นั่งลงกราบ แล้วลุกขึ้นไม่ทำความ เคารพธงชาติและพระ บรมฉายาลักษณ์						

ประเด็นการ ประเมิน	ระดับคะแนน					ระดับความเหมาะสม					ข้อเสนอแนะ
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1	
กิจกรรมที่ 5 การกล่าว คำไหว้พระและ อาราธนาศีล	การกล่าวออกเสียง อักขระได้ถูกต้อง ชัดเจน เสียงดังฟัง ชัด เป็นจังหวะไม่ ช้าหรือเร็ว จนเกินไป ออก เสียงได้กระชับ และเว้นวรรคตอน ได้ถูกต้อง	การกล่าวออกเสียง อักขระได้ถูกต้อง ชัดเจน เสียงดังฟัง ชัด เป็นจังหวะไม่ช้า หรือเร็วจนเกินไป ออกเสียงได้กระชับ แต่เว้นวรรคตอน ไม่ถูกต้อง	การกล่าวออกเสียง อักขระได้ถูกต้อง ชัดเจน เสียงดังฟัง ชัด เป็นจังหวะไม่ช้า หรือเร็วจนเกินไปแต่ ออกเสียงไม่กระชับ และเว้นวรรคตอน ไม่ถูกต้อง	การกล่าวออกเสียง อักขระได้ถูกต้อง ชัดเจน เสียงดังฟังชัด แต่เป็นจังหวะช้าหรือ เร็วจนเกินไป ออก เสียงไม่กระชับ และ เว้นวรรคตอนไม่ ถูกต้อง	การกล่าวออกเสียง อักขระได้ถูกต้อง ชัดเจน เสียงดังฟังชัด บางส่วนแต่เสียงไม่ ค่อยดัง เป็นจังหวะช้า หรือเร็วจนเกินไป ออกเสียงไม่ชัดเจน และเว้นวรรคตอน ไม่ถูกต้อง						

ประเด็นการ ประเมิน	ระดับคะแนน					ระดับความเหมาะสม					ข้อเสนอแนะ
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1	
กิจกรรมที่ 6 การกล่าว คำอาราธนาเทศน์	การกล่าวออกเสียง อักขระได้ถูกต้อง ชัดเจน เสียงดังฟังชัด เป็นจังหวะไม่ช้าหรือ เร็วจนเกินไป ออก เสียงได้กระชับ และ เว้นวรรคตอนได้ ถูกต้อง	การกล่าวออกเสียง อักขระได้ถูกต้อง ชัดเจน เสียงดังฟัง ชัด เป็นจังหวะ ไม่ช้าหรือเร็ว จนเกินไป ออก เสียงได้กระชับ แต่เว้นวรรคตอน ไม่ถูกต้อง	การกล่าวออกเสียง อักขระได้ถูกต้อง ชัดเจน เสียงดัง ฟังชัด เป็นจังหวะ ไม่ช้าหรือเร็ว จนเกินไปแต่ออก เสียงไม่กระชับ และเว้นวรรคตอน ไม่ถูกต้อง	การกล่าวออกเสียง อักขระได้ถูกต้อง ชัดเจน เสียงดังฟัง ชัด แต่เป็นจังหวะช้า หรือเร็วจนเกินไป ออกเสียงไม่กระชับ และเว้นวรรคตอนไม่ ถูกต้อง	การกล่าวออกเสียง อักขระได้ถูกต้อง บางส่วนแต่เสียงไม่ ค่อยดัง เป็นจังหวะ ช้าหรือเร็วจนเกินไป ออกเสียงไม่ชัดเจน และเว้นวรรคตอน ไม่ถูกต้อง						

ประเด็นการ ประเมิน	ระดับคะแนน					ระดับความเหมาะสม					ข้อเสนอแนะ	
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1		
กิจกรรมที่ 7 การกล่าวคำ อาราธนาธรรม	การกล่าวออกเสียง อักขระได้ถูกต้อง ชัดเจน เสียงดังฟัง ชัด เป็นจังหวะไม่ซ้ำ หรือเร็วจนเกินไป ออกเสียงได้กระชับ และเว้นวรรคตอนได้ ถูกต้อง	การกล่าวออกเสียง อักขระได้ถูกต้อง ชัดเจน เสียงดังฟัง ชัด เป็นจังหวะไม่ซ้ำ หรือเร็วจนเกินไป ออกเสียงได้กระชับ แต่เว้นวรรคตอน ไม่ถูกต้อง	การกล่าวออกเสียง อักขระได้ถูกต้อง ชัดเจน เสียงดังฟังชัด เป็นจังหวะไม่ซ้ำหรือ เร็วจนเกินไปแต่ออก เสียงไม่กระชับ และ เว้นวรรคตอนไม่ ถูกต้อง	การกล่าวออกเสียง อักขระได้ถูกต้อง ชัดเจน เสียงดังฟังชัด แต่เป็นจังหวะซ้ำหรือ เร็วจนเกินไป ออก เสียงไม่กระชับ และ เว้นวรรคตอนไม่ ถูกต้อง	การกล่าวออกเสียง อักขระได้ถูกต้อง บางส่วนแต่เสียงไม่ ค่อยดัง เป็นจังหวะซ้ำ หรือเร็วจนเกินไป ออก เสียงไม่ชัดเจน และเว้น วรรคตอนไม่ถูกต้อง							

ประเด็นการ ประเมิน	ระดับคะแนน					ระดับความเหมาะสม					ข้อเสนอแนะ
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1	
กิจกรรมที่ 8 การกล่าวคำ ถวายไทยธรรม	การกล่าวออก เสียงอักขระได้ ถูกต้องชัดเจน เสียงดังฟังชัด เป็นจังหวะไม่ซ้ำ หรือเร็วจนเกินไป ออกเสียงได้ กระชับ และเว้น วรรคตอนได้ ถูกต้อง	การกล่าวออกเสียง อักขระได้ถูกต้อง ชัดเจน เสียงดังฟัง ชัด เป็นจังหวะไม่ซ้ำ หรือเร็วจนเกินไป ออกเสียงได้กระชับ แต่เว้นวรรคตอนไม่ ถูกต้อง	การกล่าวออกเสียง อักขระได้ถูกต้อง ชัดเจน เสียงดังฟังชัด เป็นจังหวะไม่ซ้ำหรือ เร็วจนเกินไปแต่ออก เสียงไม่กระชับ และ เว้นวรรคตอนไม่ ถูกต้อง	การกล่าวออกเสียง อักขระได้ถูกต้อง ชัดเจน เสียงดังฟัง ชัด แต่เป็นจังหวะ ซ้ำหรือเร็ว จนเกินไป คดก เสียงไม่กระชับ และเว้นวรรคตอน ไม่ถูกต้อง	การกล่าวออกเสียง อักขระได้ถูกต้อง บางส่วนแต่เสียงไม่ ค่อยดัง เป็นจังหวะซ้ำ หรือเร็วจนเกินไป คดก เสียงไม่ชัดเจน และเว้น วรรคตอนไม่ถูกต้อง						

ประเด็นการ ประเมิน	ระดับคะแนน					ระดับความเหมาะสม					ข้อเสนอแนะ
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1	
กิจกรรมที่ 9 การประเมิน ของต่างๆ แต่พระสงฆ์	สิ่งของที่จะประเมิน ยกพื้นจากพื้น อยู่ ห่างจากพระสงฆ์ ไม่เกินหนึ่งศอก ประเมินด้วยอาการ อ่อนน้อม ผู้ชาย ประเมินด้วยมือต่อ มือ ผู้หญิงวาง สิ่งของไว้บนผ้าและ กราบ	สิ่งของที่จะประเมินยก พื้นจากพื้น อยู่ห่าง จากพระสงฆ์ไม่เกิน หนึ่งศอก ประเมินด้วย อาการอ่อนน้อม ผู้ชาย ประเมินด้วยมือต่อมือ ผู้หญิงวางสิ่งของไว้บน ผ้า แต่ไม่กราบ	สิ่งของที่จะประเมิน ยกพื้นจากพื้น อยู่ ห่างจากพระสงฆ์ไม่ เกินหนึ่งศอก แต่ ประเมินด้วยอาการ ไม่อ่อนน้อม และไม่ กราบ	สิ่งของที่จะประเมินยก พื้นจากพื้น แต่อยู่ห่าง จากพระสงฆ์ไกลหรือ ไกลจนเกินไป ประเมิน ด้วยอาการไม่อ่อนน้อม และไม่กราบ	สิ่งของที่จะประเมินยก พื้นจากพื้นบางส่วน แต่บางส่วนก็ไม่พื้น จากพื้น อยู่ห่างจาก พระสงฆ์ไกลหรือไกล จนเกินไป ประเมินด้วย อาการไม่อ่อนน้อม และไม่กราบ						

ประเด็นการ ประเมิน	ระดับคะแนน					ระดับความเหมาะสม					ข้อเสนอแนะ	
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1		
กิจกรรมที่ 10 การปฏิบัติตน ต่อพระสงฆ์	การลุกขึ้นต้อนรับ ด้วยความยินดี จัดหาน้ำมาถวาย นั่งต่ำกว่าพระสงฆ์ ท่านเดินผ่านยกมือ ไหว้ ท่านคุยด้วย พนมมือ ใช้คำพูดที่ เหมาะสมและไม่คุย กันขณะฟังเทศน์	การลุกขึ้นต้อนรับ ด้วยความยินดี จัดหาน้ำมาถวาย นั่งต่ำกว่าพระสงฆ์ ท่านเดินผ่านยกมือ ไหว้ ท่านคุยด้วย พนมมือ แต่ใช้คำพูด ไม่เหมาะสม และ ขอบคุณกันขณะ ฟังเทศน์	การลุกขึ้นต้อนรับ ด้วยความยินดี จัดหา น้ำมาถวาย นั่งต่ำ กว่าพระสงฆ์ แต่ท่าน เดินผ่านไม่ยกมือไหว้ ท่านคุยด้วยไม่พนม มือ ใช้คำพูดไม่ เหมาะสมและขอบคุณ กันขณะฟังเทศน์	การลุกขึ้นต้อนรับ ด้วยความยินดี จัดหาน้ำมาถวาย แต่นั่งสูงกว่า พระสงฆ์ ท่านเดิน ผ่านไม่ยกมือไหว้ ท่านคุยด้วยไม่พนม มือ ใช้คำพูดไม่ เหมาะสมและชอบ คุยกันขณะฟังเทศน์	การลุกขึ้นต้อนรับบาง นิดหน่อยแต่ไม่จัดหาน้ำ มาถวาย นั่งสูงกว่า พระสงฆ์ ท่านเดินผ่าน ไม่ยกมือไหว้ ท่านคุย ด้วยไม่พนมมือ ใช้ คำพูดไม่เหมาะสมและ ขอบคุณกันขณะฟังเทศน์							

ประเด็นการ ประเมิน	ระดับคะแนน					ระดับความเหมาะสม					ข้อเสนอแนะ	
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1		
กิจกรรมที่ 11 บุญพิธี	พิธีการทำบุญเซ่น ทำบุญเลี้ยงพระ สามารถนำกล่าวคำ ไหว้พระ อาราธนา ศีล อาราธนาพระ ปริตร นำกล่าวคำ ถวายข้าวพระพุทธรูป และคำถวาย ภัตตาหารได้	พิธีการทำบุญเซ่น ทำบุญเลี้ยงพระ สามารถนำกล่าว คำไหว้พระ อาราธนาศีล อาราธนาพระ ปริตร นำกล่าวคำ ถวายข้าวพระพุทธรูป ได้แต่กล่าวคำ ถวายภัตตาหาร ไม่ได้	พิธีการทำบุญเซ่น ทำบุญเลี้ยงพระ สามารถนำกล่าว คำไหว้พระ อาราธนาศีล อาราธนาพระ ปริตรได้แต่นำ กล่าวคำถวายข้าว พระพุทธรูปและกล่าว คำถวายภัตตาหาร ไม่ได้	พิธีการทำบุญเซ่น ทำบุญเลี้ยงพระ สามารถนำกล่าวคำ ไหว้พระ อาราธนาศีล ได้แต่อาราธนา พระปริตร นำกล่าว คำถวายข้าวพระพุทธรูป และคำถวาย ภัตตาหารไม่ได้	พิธีการทำบุญเซ่น ทำบุญเลี้ยงพระ สามารถนำกล่าวคำ ไหว้พระได้บางส่วน แต่อาราธนาศีล อาราธนาพระปริตร นำกล่าวคำถวายข้าว พระพุทธรูปและคำ ถวายภัตตาหารไม่ได้							

ประเด็นการ ประเมิน	ระดับคะแนน					ระดับความเหมาะสม					ข้อเสนอแนะ
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1	
กิจกรรมที่ 12 ทานพิธี	พิธีการถวายทาน เช่นการถวาย สังฆทาน สามารถ นำกล่าวคำไหว้พระ อาราธนาศีลได้ การ ยกสังฆทานถวาย พระถูกต้อง และนำ กล่าวคำถวาย สังฆทานได้	พิธีการถวายทาน เช่นการถวาย สังฆทาน สามารถนำกล่าว คำไหว้พระ อาราธนาศีลได้ การยกสังฆทาน ถวายพระถูกต้อง แต่นำกล่าวคำ ถวายสังฆทาน ไม่ได้	พิธีการถวายทาน เช่นการถวาย สังฆทาน สามารถ นำกล่าวคำไหว้ พระ อาราธนาศีล ได้ แต่การยก สังฆทานถวายพระ ไม่ถูกต้อง และนำ กล่าวคำถวาย สังฆทานไม่ได้	พิธีการถวายทานเช่น การถวายสังฆทาน สามารถนำกล่าวคำ ไหว้พระได้ แต่ไม่ สามารถนำกล่าวคำ อาราธนาศีลได้ ยก สังฆทานถวายพระไม่ ถูกต้องและนำกล่าว คำถวายสังฆทาน ไม่ได้	พิธีการถวายทานเช่น การถวายสังฆทาน สามารถนำกล่าวคำ ไหว้พระได้บางส่วนแต่ ไม่สามารถนำกล่าวคำ อาราธนาศีลได้ ยก สังฆทานถวายพระไม่ ถูกต้องและนำกล่าว คำถวายสังฆทานไม่ได้						

ประเด็นการ ประเมิน	ระดับคะแนน					ระดับความเหมาะสม					ข้อเสนอแนะ	
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1		
กิจกรรมที่ 13 กุศลพิธี	พิธีการบำเพ็ญ กุศลเช่นการรักษา ศีล สามารถนำ กล่าวคำบูชาพระ รัตนตรัย อาราธนาศีลห้า อาราธนาศีลแปด และนำกล่าวคำ อำนาจพระสงฆ์ได้	พิธีการบำเพ็ญกุศล เช่นการรักษาศีล สามารถนำกล่าวคำ บูชาพระรัตนตรัย อาราธนาศีลห้า อาราธนาศีลแปดได้ แต่นำกล่าวคำอำนาจ พระสงฆ์ไม่ได้	พิธีการบำเพ็ญกุศล เช่นการรักษาศีล สามารถนำกล่าวคำ บูชาพระรัตนตรัย อาราธนาศีลห้าได้ แต่อาราธนาศีลแปด และนำกล่าวคำ อำนาจพระสงฆ์ไม่ได้	พิธีการบำเพ็ญกุศล เช่นการรักษาศีล สามารถนำกล่าวคำ บูชาพระรัตนตรัยได้ แต่อาราธนาศีลห้า นำกล่าวคำอำนาจ พระสงฆ์ไม่ได้	พิธีการบำเพ็ญกุศล เช่นการรักษาศีล สามารถนำกล่าวคำ บูชาพระรัตนตรัยได้ แต่อาราธนาศีลห้า อาราธนาศีลแปดและ นำกล่าวคำอำนาจ พระสงฆ์ไม่ได้	พิธีการบำเพ็ญกุศล เช่นการรักษาศีล สามารถนำกล่าวคำ บูชาพระรัตนตรัยได้ บางส่วนแต่ อาราธนาศีลห้า อาราธนาศีลแปด และนำกล่าวคำ อำนาจพระสงฆ์ไม่ได้						

ประเด็นการ ประเมิน	ระดับคะแนน					ระดับความเหมาะสม					ข้อเสนอแนะ
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1	
กิจกรรมที่ 14 ประโยชน์และ คุณค่าของ ศาสนพิธี	สามารถอธิบาย ประโยชน์, คุณค่า, การ นำศาสนพิธีไป ปฏิบัติได้อย่าง ถูกต้องและ สมบูรณ์แบบ	สามารถอธิบาย ประโยชน์, คุณค่า, การนำศาสนพิธีไป ปฏิบัติได้อย่าง ถูกต้องแต่อธิบาย ไม่สมบูรณ์แบบ	สามารถอธิบาย ประโยชน์, คุณค่า ของศาสนพิธีได้ แต่ อธิบายการนำศาสน พิธีไปปฏิบัติไม่ ถูกต้องและไม่ สมบูรณ์แบบ	สามารถอธิบาย ประโยชน์ได้ แต่อธิบาย คุณค่า การนำศาสนพิธี ไปปฏิบัติไม่ถูกต้อง และไม่สมบูรณ์แบบ	สามารถอธิบาย ประโยชน์ได้บางส่วน แต่ไม่สามารถอธิบาย คุณค่าและการนำศา สนพิธีไปปฏิบัติได้ ถูกต้องและไม่สมบูรณ์ แบบ						

ประเด็นการประเมิน	ระดับคะแนน					ระดับความเหมาะสม					ข้อเสนอแนะ
	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1	
กิจกรรมที่ 15 การไหว้พระ สวดมนต์และ การทำสมาธิ	การกล่าวคำไหว้ พระสวดมนต์ได้ ถูกต้องชัดเจน เสียงดังฟังชัด เป็น จังหวะไม่ช้าหรือเร็ว จนเกินไป เว้นวรรค ตอนได้ถูกต้องและ ตั้งใจทำสมาธิ	การกล่าวคำไหว้ พระสวดมนต์ได้ ถูกต้องชัดเจน เสียงดังฟังชัด เป็นจังหวะไม่ช้า หรือเร็วจนเกินไป เว้นวรรคตอนได้ ถูกต้องแต่ไม่ตั้งใจ ทำสมาธิ	การกล่าวคำไหว้ พระสวดมนต์ได้ ถูกต้องชัดเจน เสียงดังฟังชัด เป็นจังหวะไม่ช้าหรือ เร็วจนเกินไป แต่เว้น วรรคตอนไม่ถูกต้อง และไม่ตั้งใจทำ สมาธิ	การกล่าวคำไหว้พระ สวดมนต์ได้ถูกต้อง ชัดเจน เสียงดังฟังชัด แต่ออกเสียงช้าหรือ เร็วจนเกินไป เว้น วรรคตอนไม่ถูกต้อง และไม่ตั้งใจทำสมาธิ	การกล่าวคำไหว้พระ สวดมนต์ได้บางส่วน แต่เสียงไม่ดัง ออกเสียงช้าหรือเร็ว จนเกินไป เว้นวรรค ตอนไม่ถูกต้องและ ไม่ตั้งใจทำสมาธิ						
	มีความตั้งใจ ความ เอาใจใส่ ความ อดทน สุขภาพ เรียบร้อย และตรง ต่อเวลา	มีความตั้งใจ ความเอาใจใส่ ความอดทน สุขภาพ เรียบร้อย แต่ไม่ ตรงต่อเวลา	มีความตั้งใจ ความเอาใจใส่ ความอดทน แต่ไม่ สุขภาพเรียบร้อย และไม่ตรงต่อเวลา	มีความตั้งใจ ความเอาใจใส่ แต่ไม่มีความอดทน ไม่สุขภาพเรียบร้อย และไม่ตรงต่อเวลา	มีความตั้งใจ แต่ไม่มี ความเอาใจใส่ ไม่มี ความอดทน ไม่สุขภาพ เรียบร้อย และไม่ตรง ต่อเวลา						

ภาคผนวก ค

ผลการวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ

ตาราง 6 แสดงผลการประเมินความสอดคล้องแบบวัดความรู้ความเข้าใจด้านศาสนพิธี
 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

ข้อที่	ผลการประเมิน ของผู้เชี่ยวชาญท่านที่					รวม	IOC	การแปลผล
	1	2	3	4	5			
1	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
2	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
3	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
4	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
5	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
6	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
7	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
8	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
9	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
10	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
11	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
12	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
13	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
14	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
15	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
16	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
17	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
18	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
19	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
20	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
21	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
22	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
23	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้

ตาราง 6 (ต่อ)

ข้อที่	ผลการประเมิน ของผู้เชี่ยวชาญท่านที่					รวม	IOC	การแปลผล
	1	2	3	4	5			
24	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
25	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
26	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
27	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
28	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
29	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
30	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
31	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
32	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
33	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
34	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
35	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
36	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
37	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
38	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
39	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
40	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้

ตาราง 7 แสดงผลการประเมินความสอดคล้องแบบประเมินทักษะในการปฏิบัติกิจกรรม
ด้านศาสนพิธีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม โดย
ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

ประเด็นพิจารณา	ผลการประเมิน ของผู้เชี่ยวชาญท่านที่					รวม	IOC	การแปลผล
	1	2	3	4	5			
1. การจัดโต๊ะหมู่บูชาพระ รัตนตรัย	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
2. การจัดเครื่อง สักการบูชาพระรัตนตรัย	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
3. การจัดอาสนะของ พระสงฆ์	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
4. การจุดธูปเทียนบูชา พระรัตนตรัย	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
5. การกล่าวคำไหว้พระ และอาราธนาศีล	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
6. การกล่าวคำอาราธนา เทคน์	+1	+1	0	+1	+1	4	0.80	ใช้ได้
7. การกล่าวคำอาราธนา ธรรม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
8. การกล่าวคำถวายไทย ธรรม	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
9. การประเคนของต่างๆ แด่พระสงฆ์	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
10. การปฏิบัติตนต่อ พระสงฆ์	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
11. การประกอบบุญพิธี	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
12. การประกอบกุศลพิธี	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้

ตาราง 7 (ต่อ)

ประเด็นพิจารณา	ผลการประเมิน ของผู้เชี่ยวชาญท่านที่					รวม	IOC	การแปลผล
	1	2	3	4	5			
13. การประกอบทานพิธี	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
14. ประโยชน์และคุณค่า ของศาสนพิธี	+1	+1	+1	+1	0	4	0.80	ใช้ได้
15. การไหว้พระสวดมนต์ และการทำสมาธิ	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้
	+1	+1	+1	+1	+1	5	1	ใช้ได้

ภาคผนวก ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

1. ผลการเปรียบเทียบคะแนน t-test แบบ Dependent Group Paired Samples Statistics ระหว่างก่อนจัดกิจกรรมและหลังจัดกิจกรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม

Paired Samples Statistics

	Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1 คะแนนหลังเรียน	31.40	35	2.746	.464
คะแนนก่อนเรียน	21.37	35	2.991	.506

Paired Samples Correlations

	N	Correlation	Sig.
Pair 1 คะแนนหลังเรียน&คะแนนก่อนเรียน	35	.755	.000

Paired Samples Test

	Paired Differences					t	df	Sig. (2-tailed)
	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference				
				Lower	Upper			
Pair 1 คะแนนหลังเรียน - คะแนนก่อนเรียน	10.029	2.022	.342	9.334	10.723	29.346	34	.000

2. ผลการวิเคราะห์คะแนนภาคปฏิบัติการจัดกิจกรรมภาวะผู้นำด้านศาสนพิธีของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนธาตุพนม

One-Sample Statistics

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
score	35	59.23	4.386	.741

One-Sample Test

	Test Value = 56					
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
score	4.354	34	.000	3.229	1.72	4.74

ภาคผนวก จ

กิจกรรมและภาพประกอบการจัดกิจกรรม

กิจกรรมเกี่ยวกับศาสนพิธีทั้ง 15 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 การจัดเตรียมโตะหมู่บูชา

การตั้งโตะหมู่ควรตั้งเบื้องขวาของพระภิกษุสงฆ์เสมอโดยเรียงเป็นแถวแนวเดียวกัน หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ทิศเหนือ ทิศใต้ก็ได้ ไม่นิยมหันหน้าไปทางทิศตะวันตก (ดูความเหมาะสมของสถานที่ประกอบด้วย และจัดตามลวดลายความสูงต่ำของโตะหมู่เป็นเกณฑ์ด้วย)

กิจกรรมที่ 2 การจัดเครื่องสักการบูชาพระรัตนตรัย

การจัดเครื่องบูชาพระรัตนตรัย นอกจากมีหลักเกณฑ์และวิธีจัดก็ยังมี ความสำคัญเป็นอย่างมาก ที่ผู้จัดโตะหมู่บูชาควรทราบหลักเกณฑ์และวิธีจัดโตะหมู่บูชา แบบต่างๆ ไว้เพื่อจะจัดให้ถูกต้องโดยมีหลักเกณฑ์การจัดคือ การตั้งเครื่องบูชาทุกชนิด จะต้องไม่สูงกว่าพระพุทธรูปที่ประดิษฐานที่โตะหมู่บูชาส่วนปริมาณอาจแตกต่างกันตามประเภทของโตะหมู่

1. เครื่องสักการบูชาบนโตะหมู่บูชา หมู่ 3

- กระจกสูง 1 กระจก
- เชิงเทียน 1 คู่
- พานดอกไม้ 2 พาน
- แจกัน 2 ใบ

2. เครื่องสักการบูชาโตะหมู่บูชา หมู่ 5

- กระจกสูง 1 กระจก
- เชิงเทียน 4 คู่
- พานดอกไม้ 5 พาน
- แจกัน 2 ใบ

3. เครื่องสักการบูชาโตะหมู่บูชา หมู่ 7

- กระจกสูง 1 กระจก
- เชิงเทียน 5 คู่
- พานดอกไม้ 5 พาน
- แจกัน 2 ใบ

4. เครื่องสักการบูชาโต๊ะหมู่บูชา หมู่ 9

- กระจ่างรูป 1 กระจ่าง
- เชิงเทียน 6 คู่
- พานดอกไม้ 7 พาน
- แจกัน 3 ใบ

กิจกรรมที่ 3 การจัดอาสนะของพระสงฆ์

การจัดอาสนะสงฆ์ จัดตั้งไว้ด้านซ้ายของโต๊ะหมู่บูชา แยกเป็นเอกเทศต่างหาก จากที่นั่งฆราวาส ประกอบด้วยเครื่องรับรอง คือ พรมเล็กเท่าจำนวนพระสงฆ์ กระโถนเท่าจำนวนพระสงฆ์ และภาชนะน้ำร้อนน้ำเย็นเท่าจำนวนพระสงฆ์ เครื่องรับรองดังกล่าวตั้งไว้ด้านขวามือของพระสงฆ์ โดยตั้งกระโถนไว้ด้านในสุดถัดมาเป็นภาชนะน้ำร้อนน้ำเย็น

กิจกรรมที่ 4 ขั้นตอนการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย

การจุดธูปเทียนเป็นการเริ่มต้นประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเจ้าภาพควรเป็นผู้จุดธูปเทียนเอง หากได้เชิญให้บุคคลอื่นมาเป็นประธานในพิธีควรเชิญให้ผู้นั้นเป็นผู้จุด และการจุดธูปเทียน ให้จุดเทียนทางขวามือของพระพุทธรูปก่อน แล้วจึงจุดเล่มทางซ้ายมือ เมื่อจุดเทียนแล้ว ให้จุดธูปเป็นลำดับต่อไป โดยรวมธูปทั้ง 3 ดอกมาจุดต่อกับเทียนเล่มใดก็ได้ จากนั้นจึงปักธูปเรียงที่ละดอก จากขวามือพระพุทธรูปไปทางซ้ายมือ ในกรณีที่มีผู้ส่งเทียนชนวน และปักธูปเรียงดอกชুবน้ำมันที่ปลายธูปไว้เรียบร้อยแล้ว ประธานจะใช้เทียนชนวนจุดเรียงดอกก็ได้

การจุดธูปเทียน

การจุดธูปเทียนบูชาหลักในการจุดคือ ต้องจุดเทียนก่อนจุดธูป หากเทียนมี 2 เล่ม และมีกระจ่างรูปอยู่ตรงกลาง ให้จุดเล่มที่อยู่ด้านซ้ายมือของผู้จุดก่อนแล้วจึงจุดเล่มขวามือ จากนั้นจึงจุดธูป ดังนี้

วิธีจุดแบบนี้ใช้ทั่วไปในการจุดบูชาพระพุทธรูปทั้งงานมงคลและงานอวมงคล และจุดบูชาพระธรรมในงานศพ โดยมีเทียน 2 เล่ม รูป 3 ดอก

ส่วนการบูชาศพนั้น จะใช้ธูปเพียง 1 ดอก และไม่จำเป็นต้องจุดเทียนบูชา แต่ที่หน้าศพจะมีเทียนหรือตะเกียงจุดอยู่เพื่อความสะดวกในการจุดธูปบูชาศพ

อนึ่ง ในงานศพจะมีสถานที่ที่ต้องบูชา 3 ที่คือ ที่โต๊ะหมู่ตั้งพระพุทธรูป ที่ตู้พระธรรม (ปกติจะตั้งอยู่ด้านหน้าของพระสงฆ์ที่สวดอภิธรรม และที่บูชาศพ การจุดเครื่องบูชาทั้ง 3 ที่มี 2 วิธี และมีความหมายต่างกัน คือ

วิธีที่ 1 จุดธูปเทียนที่โต๊ะหมู่บูชา ที่ตู้พระธรรม และที่ศพ หมายถึงผู้จุดเป็นผู้บูชาเองทั้ง 3 แห่ง

วิธีที่ 2 จุดธูปที่หน้าศพ จุดธูปเทียนที่โต๊ะหมู่บูชา และที่ตู้พระธรรม หมายถึงผู้จุดเชิญผู้ตายให้ทำความเคารพบูชาพระพุทธรูปและพระธรรม

เมื่อจุดธูปเทียนที่โต๊ะหมู่บูชา หรือที่ตู้พระธรรมให้กราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ 3 ครั้ง แต่การจุดธูปบูชาศพเมื่อจุดแล้วจะต้องกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์สำหรับศพ พระภิกษุ หากเป็นศพฆราวาสให้กราบครั้งเดียวไม่แบมือ และผู้จุดเป็นพระภิกษุให้กราบศพ 3 ครั้งสำหรับศพพระภิกษุ แต่ถ้าเป็นศพฆราวาสไม่ต้องจุดธูปเพียงแต่ยืนสำรวมจิตหน้าศพ ประมาณ 1-2 นาทีผู้ร่วมพิธี จะต้องพนมมือทุกครั้งที่ประธานพิธีหรือเจ้าภาพจุดธูปเทียนบูชาพระพุทธรูปและพระธรรม

กิจกรรมที่ 5 การกล่าวคำไหว้พระและอาราธนาศีล

อิมีนา สักกาเรนะ พุทัง อะภิปูชะยามะ

อิมีนา สักกาเรนะ ธัมมัง อะภิปูชะยามะ

อิมีนา สักกาเรนะ สังฆัง อะภิปูชะยามะ

(ว่าพร้อมกัน) อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภาวะวา, พุทัง ภาวะวันตัง อภิวาเทมิ. (กราบ สวากขาโต ภาวะวะตา ธัมโม, ธัมมัง นะมัสสามิ. (กราบ

สุปะฏิบันโน ภาวะวะโต สภาวะสังโฆ, สังฆัง นะมามิ. (กราบ

กล่าวคำอาราธนาศีล 5 พร้อมกัน ดังนี้

มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ ติสระระณนะสะหะ ปัญจะ สีลานิยาจามะ

ทุติยัมปิ มะยังภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ ติสระระณนะสะหะ ปัญจะ สีลานิยาจามะ

ตะติยัมปิ มะยังภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ ติสระระณนะสะหะ ปัญจะ สีลานิยาจามะ

กิจกรรมที่ 6 การกล่าวคำอาราธนาพระปริตร

คำอาราธนาพระปริตร

“วิปัติปะฎิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา, สัพพะ ทุกชะ วินาสายะ ปะริตตัง
 พรุณะ มังคะลัง.วิปัติปะฎิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา, สัพพะ ณะชะ วินาสายะ ปะริตตัง
 พรุณะ มังคะลัง.วิปัติปะฎิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา, สัพพะ โรคะ วินาสายะ ปะริตตัง
 พรุณะ มังคะลัง.”

กิจกรรมที่ 7 การกล่าวคำอาราธนาธรรม

คำอาราธนาธรรม

พรหมมา จะ โลกอิปะติ สะหัมปะติ
 กัตถัญชะลี อันธิวะรัง อะยาจะณะ
 สันตีระ สัตตาปะระชั๊กชะชาติกา
 เทเสตุ ธัมมัง อะนุกัมปิมัง ปะชัง

กิจกรรมที่ 8 การกล่าวคำถวายไทยธรรม

คำถวายไทยธรรมหรือถวายสังฆทาน

“อิมานิ มะยัง ภันเต, สังฆทานานิ สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โยนิชะยามะ, สาธุ โน ภัน
 เต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, สังฆทานานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาคู, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง,
 หิตายะ, สุขายะ.” คำแปล “ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย, ซึ่ง
 สังฆทานกับทั้งบริวารเหล่านี้, แต่พระสงฆ์, ขอพระสงฆ์โปรดรับซึ่งสังฆทาน, กับทั้งบริวาร
 ทั้งหมดเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย
 ตลอดกาลนานเทอญฯ”

กิจกรรมที่ 9 การประเคนของต่างๆแด่พระสงฆ์

วิธีประเคน คือ นั่งหรือยืนห่างจากพระประมาณ 1 ศอก จับของที่ประเคน
 ด้วยมือทั้งสองหรือมือเดียวก็ได้ ยกให้สูงพ่นพื้นเล็กน้อยแล้วน้อมประเคนด้วยความเคารพ
 ถ้าเป็นบุรุษ พระจะรับด้วยมือทั้งสอง ถ้าเป็นสตรี พระจะทอดผ้าสำหรับประเคนออกมาจับ
 ฟิงวางของบนพ้านั้นแล้วปล่อยมือ เมื่อประเคนเสร็จแล้วฟิงกราบหรือไหว้แล้วแต่กรณี

การประเคนที่ถูกต้องตามหลักพระวินัยมีลักษณะที่กำหนดไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. ถ้าเป็นชายให้คุกเข่าหน้าพระภิกษุสงฆ์ห่างจากท่านประมาณ 1 ศอก ยกของที่จะประเคนส่งให้ท่านไปเลย
2. ถ้าเป็นหญิงให้วางของที่จะประเคนลงบนผ้ารับประเคนที่ท่านทอดออกมาจับแล้วปล่อยมือเพื่อพระภิกษุสงฆ์จะได้หยิบของนั้น
3. เมื่อประเคนเสร็จแล้วให้กราบ 3 ครั้ง หรือไหว้ 1 ครั้ง ก็ได้ถ้าของที่จะประเคนมีมากให้ประเคนของให้หมดเสียก่อนแล้วจึงกราบหรือไหว้ ไม่นิยมกราบหรือไหว้ทุกครั้งที่ประเคน
4. ถ้าพระภิกษุสงฆ์รับประเคนนั่งเก้าอี้หรืออยู่บนอาสนะสูงผู้ประเคนไม่อาจนั่งประเคนได้ให้ถอดรองเท้าเสียก่อนแล้วยืนประเคนตามวิธีที่กล่าวแล้ว
5. ของที่ประเคนแล้ว ห้ามศุภหัตถ์แตะต้องอีก เป็นเรื่องพระภิกษุท่านจะหยิบส่งกันเอง หากไปแตะต้องเข้าโดยเจตนาหรือไม่ก็ตาม ของนั้นถือว่าขาดประเคนจะต้องประเคนใหม่
6. สิ่งของที่ไม่ใช่ของเคี้ยวของฉัน เช่น กระจิน จาน ช้อน แก้วเปล่า กระจาด เป็นต้นไม่นิยมประเคน

กิจกรรมที่ 10 การปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์

การแสดงความเคารพต่อพระภิกษุ

1. การกราบ การกราบพระที่ถูกต้อง จะต้องกราบแบบ “เบญจางคประดิษฐ์” มีขั้นตอนในการปฏิบัติ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ท่าเตรียม ให้นั่งคุกเข่า

ผู้ชาย นั่งคุกเข่า ท่าเทพบุตร ได้แก่ นั่งบนส้นเท้า ปลายเท้าตั้งตรง ลำตัวตรง เข่าทั้งสองห่างกันเล็กน้อย โดยวางมือทั้งสองข้างบนหน้าขา นิ้วชิดกัน

ผู้หญิง นั่งคุกเข่า ท่าเทพธิดา ได้แก่ นั่งบนส้นเท้า เท้าไขว้กันหรือเหยียดตรง

ขั้นที่ 2 อัญชลี (ประนมมือ)

ให้ประนมมือระดับอก ปลายนิ้วเบนออกจากอกประมาณ 45 องศา แขนและศอกแนบลำตัว

ขั้นที่ 3 วันทา (ไหว้)

ยกมือขึ้น ก้มศีรษะลงรับมือเล็กน้อยให้หัวแม่มือจรดระหว่างคิ้ว ปลายนิ้วชี้จรดไรผมเหนือหน้าผาก

ขั้นที่ 4 อภิวาท (กราบ)

ก้มลงกราบ โดยการให้แขนทั้งสองลงพร้อมกัน มือทั้งสองคว่ำวางให้ห่างกันเล็กน้อย พอให้หน้าผากจรดพื้นได้

ขั้นที่ 5 ทาจบกราบ

เมื่อกราบครบ 3 ครั้งแล้ว ให้เงยหน้าขึ้นยกตัวอยู่ในท่าวันทา (ไหว้) แล้วลดมือลงในท่าอัญชลี (ประนมมือ ทำเพียงครั้งเดียวแล้วนั่งพับเพียบ

2. การไหว้ ถ้าอยู่ในที่กราบเบญจางคประดิษฐ์ไม่ได้ ก็ให้ยืนไหว้ทั้งผู้หญิงและผู้ชาย

ผู้ชาย ยืนตรงประนมมือขึ้นหัวแม่มืออยู่ระหว่างคิ้ว นิ้วชี้จรดหน้าผากน้อมตัว และก้มศีรษะลง

ผู้หญิง สืบเท้าขวาไปข้างหน้าเล็กน้อย ย่อเข้าและน้อมตัวลงพร้อมกับประนมมือขึ้น หัวแม่มืออยู่ระหว่างคิ้ว นิ้วชี้จรดหน้าผาก

การพบพระภิกษุ

เมื่อพบพระภิกษุ ชาวพุทธที่ดีควรจะแสดงความเคารพในโอกาสต่างๆ ดังนี้

1. เมื่อพระภิกษุยืนอยู่ การเดินผ่านพระภิกษุในขณะที่ท่านยืนอยู่ ให้เดินก้มตัวเมื่อมาถึงหน้าท่าน ให้น้อมตัวลงไหว้แล้วก้มตัวเดินผ่านเลยไป

2. เมื่อเดินสวนทางกับพระภิกษุ ให้หลีกทางทางด้านขวามือของเรา เมื่อพระภิกษุเดินผ่านถึงตรงหน้า ให้น้อมตัวลงไหว้ รอจนพระภิกษุเดินผ่านไป

3. เมื่อพระภิกษุนั่งอยู่ ถ้าจำเป็นต้องผ่านพระภิกษุในขณะที่ท่านนั่งอยู่ให้คลานลงมือ เมื่อถึงตรงหน้าให้กราบหรือไหว้ตามแต่ความเหมาะสมกับสถานการณ์นั้น แล้วคลานลงมือผ่านไป พอพ้นระยะแล้วจึงค่อยลุกขึ้นเดิน

4. การเดินตามพระภิกษุ ให้เดินเอียงไปทางเบื้องซ้ายของพระภิกษุ โดยทิ้งระยะห่างประมาณ 2-3 ก้าว ขณะที่เดินจะต้องสำรวมกิริยาให้เรียบร้อย และไม่พูดเสียงดังใช้คำพูดสุภาพ

กิจกรรมที่ 11 บุญพิธี

ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติในการทำบุญถวายภัตตาหาร

1. พระสงฆ์มาถึงยังสถานที่ที่จะทำพิธีถวายภัตตาหาร (ที่บ้านหรือที่วัด ตามที่กำหนดและนิมนต์พระสงฆ์ไว้
2. นิมนต์พระสงฆ์นั่งยังอาสนสงฆ์ที่จัดเตรียมไว้ตามจำนวนที่จะถวาย ภัตตาหาร แล้วประเคนน้ำ
3. นำเครื่องสังฆทานมาตั้งเรียงไว้ ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์
4. จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย กราบ 3 ครั้ง
5. กล่าวคำไหว้พระและอาราธนาศีล ดังนี้ “มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ ติสระเถณะ สะหะ ปัญจะ สีลานิยามะ. ทุติยัมปิมะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ ติสระเถณะ สะหะ ปัญจะ สีลานิยามะ. ตะติยัมปิมะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ ติสระเถณะ สะหะ ปัญจะ สีลานิยามะ.”
6. พระสงฆ์ให้ศีล
7. กล่าวนม 3 จบ ดังนี้ “นะโม ตัสสะ ภาคะวะโต อระหะโต สัมมาสัมพุทฺธัสสะ.นะโม ตัสสะ ภาคะวะโต อระหะโต สัมมาสัมพุทฺธัสสะ.นะโม ตัสสะ ภาคะวะโต อระหะโต สัมมาสัมพุทฺธัสสะ.” จบ
8. กล่าวคำถวายสังฆทานและภัตตาหาร (ในกรณีถวายสังฆทานเพื่อความ สุขความเจริญของตนเองดังนี้ “อิมานิมะยัง ภันเต, ภัตตานิสะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอิโณชะยามะ, สาธุ โนภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, ภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.” คำแปล “ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย, ภัตตาหาร กับทั้งบริวารเหล่านี้, แต่พระสงฆ์, ขอพระสงฆ์โปรดรับภัตตาหาร, กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนานเทอญ”
9. คำกล่าวถวายสังฆทานและภัตตาหาร (ในกรณีเพื่ออุทิศให้ผู้ตาย ดังนี้ “อิมานิมะยัง ภันเต, มะตะกะภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ภิกขุสังฆัสสะ, โอิโณชะยามะสาธุ โนภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิมะตะกะภัตตานิ, สะปะริวารานิ, ปฎิคคัณหาตุ, อัมหากัญเจะ, มาตาปิตุ, อาทีนัญจะ, ญาตะกานัง, กาละกะตานิ, ทีฆะรัตตัง, หิตายะ, สุขายะ.” คำแปล “ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวายภัตตาหารเพื่อผู้ล่วงลับไปแล้ว, พร้อมกับของบริวารทั้งหลายเหล่านี้, แก่พระภิกษุสงฆ์, ขอพระภิกษุสงฆ์, โปรดรับ

ภัตตาหารเพื่อผู้ล่วงลับไปแล้ว, พร้อมกับทั้งของบริวารทั้งหลายเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์, เพื่อความสุข, แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย, แก่ญาติทั้งหลายผู้ล่วงลับไปแล้วด้วย, มีบิดามารดา เป็นต้น, ตลอดกาลนานเทอญ.”

10. พระสงฆ์รับ “สาธุ”

11. ประเคนวัตถุที่จะถวายสังฆทานและภัตตาหาร (ถ้านอกกาลคือหลังเที่ยงวันให้ประเคนเฉพาะผ้าไตรหรือเครื่องสังฆทานที่ไม่ใช้อาหาร

12. พระสงฆ์อนุโมทนา

13. ผู้ถวายสังฆทานและภัตตาหาร กรวดน้ำ-รับพร

14. เสรีจพิธี

กิจกรรมที่ 12 ทานพิธี

ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติในการถวายทาน

1. พระสงฆ์มาถึงยังสถานที่จะทำพิธีถวายทาน(บ้านหรือวัด ตามที่กำหนดและนิมนต์พระสงฆ์ไว้

2. นิมนต์พระสงฆ์นั่งยังอาสน์สงฆ์ที่จัดเตรียมไว้ตามจำนวนที่จะถวายทานแล้ว ประเคนน้ำ

3. นำวัตถุทานมาตั้งวางเรียงไว้ ณ เบื้องหน้าพระสงฆ์

4. จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยกราบ 3 ครั้ง

5. กล่าวคำไหว้พระและอาราธนาศีล ดังนี้ “มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ ติสระระณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิยาจามะ.ทุติยัมปิมะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ ติสระระณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิยาจามะ.ตติยัมปิมะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะนัตถายะ ติสระระณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิยาจามะ.”

6. พระสงฆ์ให้ศีล

7. กล่าวนะโม ๓ จบ

8. กล่าวคำถวายทาน ดังนี้ “อิมานิมะยัง ภันเต, สังฆทานานิ, ภิกขุสังฆ์สสะ, โอโณชะยามะ, สาธุ โนภันเต, ภิกขุสังโฆ, อิมานิ, สังฆทานานิ, สะปะริวารานิ, ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง, ทิสระรัตตัง, ทิตายะ, สุขายะ.” คำแปล “ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอน้อมถวาย, สังฆทานกับทั้งบริวารเหล่านี้, แต่พระสงฆ์, ขอพระสงฆ์โปรดรับ

สังฆทาน, กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้, ของข้าพเจ้าทั้งหลาย, เพื่อประโยชน์และความสุข,
แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนานเทอญฯ”

9. พระสงฆ์รับ “สาธุ”

10. ผู้ถวายทานประเคนวัตถุทานนั้นๆ (ถ้าเป็นสิ่งของที่ใหญ่หรือเป็น
อสังหาริมทรัพย์ให้ใช้การประเคนกลุ่มด้วยสายสิญจน์ที่เนื่องมาจากวัตถุนั้นๆ หรือใช้วิธี
หลั่งน้ำเพื่อเป็นการแสดงว่าได้ถวายสิ่งนี้หรือสิ่งที่จะถวายเป็นของสงฆ์แล้ว

11. พระสงฆ์อนุโมทนา

12. ผู้ถวายทาน กรวดน้ำ-รับพร

13. เสร็จพิธีถวายทาน

กิจกรรมที่ 13 กุศลพิธี

การกล่าวคำอาราธนาศีล 8

คำอาราธนาศีล 8

มะยัง ภันเต ติสระระณนะ สะหะ อัญฺฐะ สีลานิ ยาจามะ ฯ

ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต ติสระระณนะ สะหะ อัญฺฐะ สีลานิ ยาจามะ ฯ

ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต ติสระระณนะ สะหะ อัญฺฐะ สีลานิ ยาจามะ ฯ

คำอาราธนาอุโบสถศีล

มะยัง ภันเต ติสระระณนะ สะหะ อัญฺฐังคะสะมันนา คะตัง อุโปสะถัง ยาจามะ ฯ

ทุติยัมปิ ภันเต ติสระระณนะ สะหะ อัญฺฐังคะสะมันนา คะตัง อุโปสะถัง ยาจามะ ฯ

ตะติยัมปิ ภันเต ติสระระณนะ สะหะ อัญฺฐังคะสะมันนา คะตัง อุโปสะถัง ยาจามะ ฯ

คำลาพระสงฆ์

หันทะทานิ, มะยัง ภันเต, อาปุจจามะ พะหุกิจจา มะยัง พะหุคะระณียาฯ

พระสงฆ์ผู้รับลากกล่าวคำว่า “ยัสสะทานิ ตุมเห กาลัง มัญญะถะฯ

ผู้ลาพึงพร้อมกันว่า “สาธุ ภันเตฯ” แล้วกราบ ๓ ครั้ง

กิจกรรมที่ 14 ประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธี

ผู้วิจัยได้ให้นักเรียนแต่ละคนอธิบายประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธี โดยให้อธิบายลงในสมุดที่แจกให้ แล้วให้แต่ละคนออกมาอ่านของตัวเองที่หน้าชั้นเรียน จากนั้นให้แสดงความคิดเห็นเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

กิจกรรมที่ 15 การไหว้พระสวดมนต์และการทำสมาธิ

การกล่าวคำไหว้พระสวดมนต์และการทำสมาธิ

อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภะคะวา พุทธัง ภะคะวันตัง อภิวาเทมิ กราบ 1 ครั้ง

สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม ธัมมัง นะมัสสามิ กราบ 1 ครั้ง

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ สังฆัง นะมามิ กราบ 1 ครั้ง

ขั้นตอนการฝึกสมาธิ

ขั้นที่ 1 การฝึกรับรู้ลมหายใจ

1. นั่งหลังตรง ศีรษะตรง หลับตาเบาๆ หายใจเข้าออกยาวๆ สัก 4-5 ลมหายใจ

2. ลองยกหลังมือขึ้นอังบริเวณปลายจมูก จะรับรู้ถึงลมหายใจอุ่นๆ ได้ง่าย

เพราะที่บริเวณหลังมือมีปลายประสาทรับรู้หนาแน่น แต่เมื่อเอามือลง และลองรับรู้ลมหายใจที่บริเวณปลายจมูกเพียงอย่างเดียว จะรู้สึกว่าจะต้องใช้ความตั้งใจมากขึ้น จึงจะจับความรู้สึกของลมหายใจเข้าออกได้ เพราะบริเวณปลายจมูกมีประสาทรับรู้ที่อ่อนกว่า

3. ลองหายใจยาวๆ อีกสัก 5-6 ลมหายใจ สังเกตสัมผัสของลมหายใจที่ปลายจมูกข้างที่รู้สึกชัดกว่า ดูไปให้ต่อเนื่องด้วยลมหายใจปกติ

ขั้นที่ 2 การจัดการกับความคิด

1. นั่งหลังตรง ศีรษะตรง หลับตาเบาๆ หายใจเข้าออกยาวๆ สัก 4-5 ลมหายใจ

2. ระหว่างนี้อาจมีความคิดบางอย่างเกิดขึ้นในใจ ให้คุณรู้ตัวว่ามีความคิด

เกิดขึ้น แต่อย่าไปติดตามปล่อยความคิดนั้นให้ผ่านไป หันความสนใจมาอยู่ที่ลมหายใจเท่านั้น คุณลมหายใจให้ต่อเนื่องให้มากที่สุด

3. อย่าสั่งตัวเองให้หยุดคิด หรือว่าวนใจไปกับความคิดเหล่านั้น เพราะจะทำให้จิตไม่สงบ

4. ให้ปล่อยความคิดนั้นให้ผ่านไปแล้วกลับมาดูลมหายใจต่อ

5. ถ้ามีความคิดผ่านเข้ามาในใจมากให้คุณหายใจเข้าออกยาวๆ ลึก 1-2 ครั้ง แล้วเริ่มจับความรู้สึกของลมหายใจที่จมูกใหม่อีกครั้ง พยายามควบคุมหายใจต่อไปให้นานที่สุด เท่าที่จะทำได้

ขั้นที่ 3 การจัดการกับความง่วง

1. คราวนี้ให้คุณหลับตาอีกครั้ง อย่างเบาๆ รับรู้ลมหายใจให้ต่อเนื่องและยาวนานมากขึ้น

2. แม้จะมีความคิดผ่านเข้ามา ก็ไม่คิดตาม ปล่อยความคิดนั้นให้ผ่านไป อาจหายใจยาวๆ ลึก 1-2 ครั้ง แล้วกลับมารับรู้ลมหายใจอย่างต่อเนื่อง พยายามอยู่กับลมหายใจให้นานที่สุด เท่าที่จะนานได้

3. ในระหว่างนี้อาจรู้สึกง่วง ให้จัดการกับความง่วงโดยพยายามยืดตัวให้ตรง เพื่อให้ร่างกายตื่นตัว และหายใจเข้าออกแรงๆ ลึก 5-6 ครั้ง หรือคุณอาจจินตนาการถึงแสงที่สว่างจ้าขึ้นในใจสักครู่หนึ่ง เมื่อหายง่วงแล้ว ก็กลับมารับรู้ลมหายใจอย่างต่อเนื่องต่อไป

กิจกรรมที่ 1 การจัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา

ภาพประกอบ 5 การจัดเตรียมโต๊ะหมู่บูชา

กิจกรรมที่ 2 การจัดเครื่องสักการบูชาพระรัตนตรัย

ภาพประกอบ 6 การจัดเครื่องสักการบูชาพระรัตนตรัย

กิจกรรมที่ 3 การจัดอาสนะของพระสงฆ์

ภาพประกอบ 7 การจัดอาสนะของพระสงฆ์

กิจกรรมที่ 4 ขั้นตอนการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย

ภาพประกอบ 8 ขั้นตอนการจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย

กิจกรรมที่ 5 การกล่าวคำไหว้พระและอาราธนาศีล

ภาพประกอบ 9 การกล่าวคำไหว้พระและอาราธนาศีล

กิจกรรมที่ 6 การกล่าวคำอาราธนาพระปริตร

ภาพประกอบ 10 การกล่าวคำอาราธนาพระปริตร

กิจกรรมที่ 7 การกล่าวคำอาราธนาธรรม

ภาพประกอบ 11 การกล่าวคำอาราธนาธรรม

กิจกรรมที่ 8 การกล่าวคำถวายไทยธรรม

ภาพประกอบ 12 การกล่าวคำถวายไทยธรรม

กิจกรรมที่ 9 การประเคนของต่างๆ แต่พระสงฆ์

ภาพประกอบ 13 การประเคนของต่างๆ แต่พระสงฆ์

กิจกรรมที่ 10 การปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์

ภาพประกอบ 14 การปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์

กิจกรรมที่ 11 บุญพิธี

ภาพประกอบ 15 บุญพิธี

กิจกรรมที่ 12 ทานพิธี

ภาพประกอบ 16 ทานพิธี

กิจกรรมที่ 13 กุศลพิธี

ภาพประกอบ 17 กุศลพิธี

กิจกรรมที่ 14 ประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธี

ภาพประกอบ 18 ประโยชน์และคุณค่าของศาสนพิธี

กิจกรรมที่ 15 การไหว้พระสวดมนต์และการทำสมาธิ

ภาพประกอบ 19 การไหว้พระสวดมนต์และการทำสมาธิ

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	พระมหาวิระยุทธ ใจทัต
วัน เดือน ปีเกิด	2 พฤษภาคม 2526
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	183 หมู่ 13 วัดพระธาตุพนม ตำบลธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม 48110
สถานที่ทำงาน	183 หมู่ 13 วัดพระธาตุพนม ตำบลธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม 48110
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2539	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านนาสะเม้ง ตำบลนาสะเม้ง อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร
พ.ศ. 2542	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านนาสะเม้ง ตำบลนาสะเม้ง อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร
พ.ศ. 2545	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญศึกษา วัดพระธาตุพนม ตำบลธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม
พ.ศ. 2550	ปริญญาตรี คณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม
พ.ศ. 2564	ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต (ค.ม. สาขาวิชาการวิจัยและ พัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2549	ครูพระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนบ้านหัวบึงทุ่งฯ
พ.ศ. 2555	ครูพระสอนศีลธรรมประจำโรงเรียนธาตุพนม